

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

Αἱ μὲν ἡδοναὶ δυνταὶ
αἱ δὲ ἀρεταὶ ἀθάνατοι

Περὶανδρος

ΕΤΟΣ 23ον

ΤΕΥΧΟΣ 128

ΜΑΪΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ 1978

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ» (Δραγατσανίου 6)

Τηλέφ. 3246-837

G. Leadbeater	Σ' εκείνους πού πενθούν	20
Besant - Leadbeater	Ἡ Ἄτραπὸς τοῦ Ἀποκρυφισμοῦ	150
N. Sri Ram	Προσέγγισις πρὸς τὴν Πραγματικότητα	40
>	Αἱ βαθύτεραι ὄψεις τῆς Ζωῆς	40
>	Εἰς ἀναζήτησιν τῆς Σοφίας	60
Ed. Arnold	Τὸ Φῶς τῆς Ἀσίας	80
Irving S. Cooper	Ἡ Μετενσάρκωσις	100
An. Besant:	Ἡ ἀπόκρυφη ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου	100
Vivekananda	Κάρμα - Γιόγκα	100
Βενετοῦ - Ἰλαρίωνος	Φῶς στὴν Ἄτραπὸ	40
Krishnamurti	Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου (ἐκδ. 1966)	40
>	Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωὴ (Α' σειρά)	200
>	Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωὴ (Β' σειρά)	200
>	Ἐλευθερία, ἀρχὴ καὶ τέλος	200
>	Ἐκπαίδευσις καὶ σημασία ζωῆς ἄδ. 100 δεμ.	150
>	Στὴ σιγὴ τοῦ Νοῦ	150
Ἄντ. Ἀδριανοπούλου	Ὁ ἀνθρώπος καὶ ἡ Ζωὴ	200
>	Οἱ Νόμοι τῆς Ζωῆς	150
Ἰω. Βασιλῆ	Τὸ Σημειωματάριο ἑνὸς Μύστου	200
>	Τὰ φυσικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου	100
Γεώρ. Μαλιέζου	Τὰ Ἐλεusinia Μυστήρια	60
K. Μελισσαροπούλου	Ἀποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμὸς ἄδ. 50, δεμ.	100
>	Μελετήματα ἄδ. 100, δεμ.	150
>	Εἰσαγωγή στὴ Θεοσοφία ἄδ. 120, δεμ.	160
>	ΜΗΤΙΣ (Τὸ διβλίον τῆς σοφίας) δεμ.	160
>	Τὰ δήματα τῆς Φιλοσοφίας ἄδ. 120, δεμ.	160
>	Τὰ δήματα τῆς Φιλοσοφίας Β!	120
>	Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὸν Κρισναμουρτί	100
>	Ὁ Ἰησοῦς	100
>	Ὁ Κομήτης (Θέατρο ἰδεῶν)	50
>	«Ἀγνώστῳ Θεῷ»	20
Πίναξ	Αἰώνιος Δεῖπνος	30
«ΙΛΙΣΟΣ». Ἐπιλογὴ ἐτῶν 1956 - 58 καὶ 1959 - 61, ἐκάστη χρυσῶδ.		200
Διὰ τοὺς συνδρομητὰς ἐσωτερικοῦ τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ»		160
Περιοδικὸν «ΙΛΙΣΟΣ», Τόμοι χαρτόδετοι 1971 - 77 ἕκαστος.		150

Ἀποστείλατε τὸ ἀντίτιμον διὰ νὰ τὰ λάβετε ταχυδρομικῶς.

(Αἱ ἀποστολαὶ ἐπὶ ἀντικαταβολῇ ἐπιβαρύνονται μὲ δραχμὰς 40)

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 30

ΣΥΝΔΡΟΜΗ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 150 Ἐξωτερ. \$ 6 Ἀεροπ. \$ 10

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Δραγατσανίου 6 (Πλ. Κλαυθμώνος), ΑΘΗΝΑΙ - 122

Διευθυντής ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
'Επιμελητής ὕλης ΧΡΙΣΤΟΣ ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ 23ον ◆ Μάιος — 'Ιούνιος 1978 ◆ ΤΕΥΧΟΣ 128

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΜΑΥΡΟΥΛΚΟΣ

ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥ ΝΕΥΤΟΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΕΠΛΕΡ

Τετρακόσια χρόνια από τόν θάνατό του

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ : 2 Μαρτίου 1978
'Ανακοίνωσις τοῦ 'Ακαδημαϊκοῦ Περ. Σ. ΘΕΟΧΑΡΗ

Τετρακόσια χρόνια παρήλθον ἀπό τοῦ θανάτου τοῦ σοφοῦ μαθηματικοῦ Φραγκίσκου Μαυροῦλκου, ὅστις, ἐκ τῆς ἀναγκῆς τῶν περιστάσεων, ἐπολιτογραφήθη μεν Ἴταλός, ἡ οἰκογενεΐά του ὁμως ἀνήκει εἰς τήν πλειάδα τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι, φερόντες τήν Ὀθωμανικήν λαίλαπα, ἔφεραν εἰς τήν Δύσιν τὰ φῶτα τῆς σοφίας των.

Θά ἦτο παράλειψις, νομίζω, νά ἀντιπαρέλθῃ ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τήν ἐπέτειον αὐτῆν τοῦ θανάτου ἐνός σοφοῦ, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἔλκοντος τὸ γένος, καί ὡς ἐκ τούτου στενωῶς μέν συνδεδεμένου πρὸς τήν βυζαντινὴν παραδοσιν, ὃ ὅποιος ὁμως, διὰ τῶν ἐρευνῶν καὶ ἀνακαλύψεών του, ὑπῆρξε συγχρόνως ὁ προάγγελος τῶν νέων χρόνων καὶ ἐν ἐκ τῶν πλέον φωτεινῶν πνευμάτων τῆς Ἀναγεννήσεως.

Η ΖΩΗ ΤΟΥ

Ὁ Φραγκίσκος Μαυροῦλκος ἐγεννήθη εἰς τὰς 16 Σεπτεμ-

βρίου τοῦ 1494, εἰς τὴν Μεσσηνίαν τῆς Σικελίας. Τὴν οἰκογένειάν του Maruli ἢ Maurule συνδέουν, οὐχὶ ὀρθῶς, τινὲς τῶν ἱστορικῶν, ὡς ὁ Mugnos, πρὸς τὴν εὐγενῆ οἰκογένειαν τῶν Μαρούλλων τῆς Μεσσηνίας, ἐνῶ ἄλλοι, ὡς ὁ De Thou¹, παρερμηνεύσαντες ἐπιγραμμα χαραγμένον ἐπὶ τοῦ τάφου του, θεωροῦν αὐτὸν Σικελόν. Ἐκ τῶν βιογράφων του ὁμως, οἱ ὁποῖοι ἔγραψαν ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατόν του, οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ τὴν ἑλληνικὴν καταγωγὴν του. Δὲν γνωρίζω δέ, ἐὰν καὶ ποία ὑπάρχει σχέσις τῶν Maruli τούτων πρὸς τοὺς Μαρούλλους τῆς Ἀγκῶνος, ἐκ τῶν ὁποίων γνωστός τυγχάνει εἰς ἡμᾶς, ἀπὸ τὴν θαυμασίαν μελέτην τοῦ συναδέλφου κ. Δ. Ζακυθηνοῦ, «Ὁ ποιητὴς Μιχαὴλ Μάρουλλος Ταρχανιώτης»².

Ἡ οἰκογένεια τῶν Μαυρολύκων ἢ Maruli³ ἐγκατέλειπε τὴν Κωνσταντινούπολιν ὀλίγον πρὸ τῆς ἀλώσεως καί, κατοπιν πολλῶν περιπλανήσεων καὶ περιπετειῶν, ἐγκατεστάθη εἰς Μεσσηνίαν, ὅπου ὁ πατὴρ τοῦ Φραγκίσκου, Ἀντώνιος, ἠξιώθη νὰ ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Νομισματοκοπείου τῆς πόλεως. Ὁ Φραγκίσκος ὑπῆρξε ὁ πέμπτος κατὰ σειρὰν μεταξὺ ἐπτὰ ἀδελφῶν καὶ μιᾶς ἀδελφῆς.

Ἐνωρὶς ὁ Φραγκίσκος ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς λατινικῆς καὶ τῆς ρητορικῆς. Ἀπὸ τὸν πατέρα του, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Κωνσταντίνου Λασκάρους, ἐδιδάχθη, ὡς μᾶς πληροφοροῦν οἱ σύγχρονοί του, τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν ἀστρονομίαν. Πληροφορίας περὶ ἄλλων διδασκάλων του, δὲν ἔχομεν καὶ φαίνεται, ὅτι ὁ Φραγκίσκος ὑπῆρξε αὐτοδίδακτος. Ὁ ἴδιος, ὁμιλῶν διὰ τὰς σπουδὰς του, βεβαιώνει, ὅτι ἄνευ διδασκάλου ἠννόησε τὰ ἔργα τοῦ Εὐκλείδου, τοῦ Θεοδοσίου, τοῦ Πτολεμαίου, τοῦ Ἀρχιμήδους, τοῦ Μενελάου: «*Nulla praeunte praeceptore per memet ipsum intellexi*», γράφει εἰς τὰ *Universa elementum Euclidis volumina*.

Καίτοι τὴν ἐποχὴν αὐτὴν (1500), ἡ Μεσσηνία ἐμαστιζέτο ὑπὸ τοῦ λομοῦ, ὁ Φραγκίσκος ἐπεδόθη μετὰ τοιοῦτου ζήλου εἰς τὰς μελέτας του, ὥστε ἠσθένησε σοβαρῶς καὶ ἠναγκάσθη νὰ τὰς ἐγκαταλείψῃ ἐπὶ τι διάστημα. Ὁμοίως, τὰ αἵματηρὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἐτάραξαν τὴν Σικελίαν, ἐνῶ ἦτο εἰκοσαετής, δὲν τὸν ἀπέσπασαν ἀπὸ τὰς ὄλονυκτίους μελέτας του. Τότε μάλιστα ἤρχισε νὰ διδάσκῃ λατινικὰ καὶ νὰ συνθέτῃ τὴν Γραμματικὴν του, ἡ ὁποία εἶναι τὸ πρῶτον μεταξὺ τῶν ἔργων του, πού εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος.

Τὸ 1521, ὁ Φραγκίσκος ἐγκαταλείπει τὰ ἐγκόσμια καὶ περιβάλλεται τὸ ἱερατικὸν σχῆμα, ὄχι μόνον ἀπὸ εὐσέβειαν, ἀλλὰ κυρίως ἀπὸ τὴν ζωηρὰν ἐπιθυμίαν του νὰ ἀφοσιωθῇ ἀπερίσπαστος εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν ἔρευναν. Γράφει μὲ τόσῃ ταχύτητι, ὥστε τὸ 1528 — ὅτε δηλαδὴ ἦτο μόλις 34 ἐτῶν — εἶχε ὀλοκληρώσει, ὡς ἀναφέρει εἰς τὸν πρόλογον τῆς Γραμματικῆς του, ὅλα τὰ ἔργα του περὶ τῶν μαθηματικῶν καὶ μέγα μέρος ἐκ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ὀπτικὴν καὶ τὴν ἀστρονομίαν.

Διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν νέαν ἐκδήλωσιν ἐπιδημίας, μετοικεῖ, τὸ

1523, εις την πατρικήν έξοχικήν οίκιαν του Sant' Alessio, τρία χιλιόμετρα από την Μεσσήνην με άλλους συγγενείς και οικείους. Μετά τὸ τέλος τῆς ἐπιδημίας, ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Maguli ἐπιζοῦν μόνον 4 μέλη, μεταξύ τῶν ὁποίων ὁ Φραγκίσκος καὶ ὁ πατήρ του.

Τὸ 1525 εἶναι τὸ ἔτος τοῦ Ρωμαιοῦ Ἰωηλαίου. Ὁ Φραγκίσκος ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπισκεφθῆ διὰ πρώτην φοράν τὴν Ρώμην. Μεταβαίνει ἐκεῖ μόνος, καὶ παραμένει ἐπὶ βραχὺ διάστημα, ἀρκετὸν ὅμως διὰ νὰ ἀντιληφθῆ τὰ ἥθη τῆς αὐτῆς τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ Ζ'. Κατακρίνει με δριμύειας ἐκφράσεις τὴν αὐτὴν τοῦ Βατικανοῦ, ἢ ὁποία, διὰ πλουσίων δώρων, εἶχε προσελκύσει ἐκεῖ τὸν Ἑρασμὸν, τὸν ὁποῖον ὁ Φραγκίσκος χαρακτηρίζει ὡς δητικόν, ἀμαθὴ καὶ φίλον τῶν Λουθηρανῶν. Αἱ θλιβεραὶ ἐντυπώσεις αὐτοῦ τοῦ ταξιδίου παρέμειναν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ σοφοῦ καθ' ὅλον τὸν βίον του^{3,4}.

Ἐν ἔτος ἀργότερον, τὸ 1526, ἀποθνήσκει ὁ πατήρ του καὶ ἀναγκάζεται αὐτὸς νὰ ἀναλάβῃ τὰ οἰκογενειακὰ βαρὴ καὶ τὰς περιουσιακὰς φροντίδας. Βλέπει ὅμως, ὅτι τοῦτο τὸν ἀποσπᾷ ἀπὸ τὰς προσφιλεῖς μελέτας του. Ἀποφασίζει λοιπὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς φροντίδας αὐτὰς εἰς τὸν νεότερον ἀδελφόν του Ἰακώβον. Ἐργάζεται ὅμως τόσον ἐντατικῶς, ὥστε ἀρχίζουν νὰ τὸν ἐνοχλοῦν πονοκέφαλοι καὶ ἰλιγγοί, οἱ ὁποῖοι ἐμελλε νὰ τὸν ταλαιπωρήσουν καθ' ὅλον τὸν βίον του.

Τὸ 1528, κατ' ἐπιθυμίαν τοῦ Ἰωάννου Μαρουλλοῦ, κόμητος α. Condoianni καὶ στρατηγοῦ τῆς Μεσσήνης, ἡ Γερούσια τὸν καλεῖ νὰ διδάξῃ δημοσίως τὴν Σφαίραν καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ Εὐκλείδου. Τὰ μαθήματα διδάσκονται εἰς τὴν μονὴν τῶν Καρμηλιτῶν, εἶναι δὲ τόσον ὑψηλοῦ ἐπιπέδου, ὥστε ἔρχονται νὰ τὰ παρακολοθηθῶσιν καὶ ὅλοι οἱ τοπικοὶ ἄρχοντες. Θυμαίνεται ὡς διδάσκαλος ὁ Μαυρόλυκος, ὄχι μόνον διὰ τὰ μαθηματικά, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἐφαρμογὰς τῶν. Ἀξιοσημείωτος ὑπῆρξε ἡ ἰκανότης του νὰ ἐφευρίσκη καὶ νὰ περιγράψῃ μηχανάς, παρὰ τὴν μεγάλην ἑλλειψιν ὀργανῶν καὶ βιβλίων, κανόνων θεωρητικῶν καὶ τεχνικῶν⁵.

Ὅταν ὁ Κάρολος ὁ Ε΄, μετὰ τὴν ἐστρατείαν του τῆς Ἀφρικής, φθάνει νικητὴς εἰς τὴν Μεσσήνην, εἰς τὸν Μαυρόλυκον ἀνατίθεται ἡ κατασκευὴ θριαμβευτικῶν ἀψίδων, πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐκτελεῖ τόσον καλὰ τὸ ἔργον τοῦτο, ὥστε ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ Καρόλου, μαζί με τὸν αὐτοκρατορικὸν μηχανικὸν Ferramolino, διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ὀχυρώσεων τῆς Μεσσήνης. Ἐκ τῶν βιογράφων του, μερικοὶ διατείνονται ὅτι ἐξέτελεσε μὲν τὰς ὀχυρώσεις, ὡς πρὸς τὰς θριαμβευτικὰς ὅμως ἀψίδας συνέταξε μόνον τὰς ἐπιγραφὰς⁷.

Τὸ 1540 διορίζεται στρατηγὸς τῆς Μεσσήνης ὁ Giovanni Ventimiglia, μαρκήσιος τοῦ Γέρακος καὶ πρίγκηψ τοῦ Castelbuono. Οὗτος αἰσθάνεται μεγάλον θαυμασμὸν διὰ τὸν Μαυρόλυκον καὶ μετ' ἐπιμονῆς τὸν καλεῖ νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸ μέγαρόν του. Κατὰ τὸ διά-

στημα τῶν δύο ἐτῶν πὺς κυβερνᾶ τὴν Μεσσήνην, ὁ Ventimiglia διατηρεῖ μὲ τὸν μαθηματικὸν εἰλικρινῆ φιλίαν, τὸν ἀκούει νὰ διδάσκη Εὐκλείδην καὶ παρατηρεῖ μαζί του τὰ οὐράνια φαινόμενα. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν, ὁ Μαυρόλυκος γράφει ἐγχειρίδιον περὶ ἀλειείας καὶ συντάσσει χάρτην τῆς Σικελίας, ὁ ὁποῖος ἐτυπώθη ἐπανειλημμένως.

Ἄλλ' ὁ μακρῆσις ἐπηρεάζεται τόσον ἀπὸ τὴν βαθειαν εὐσέβειαν τοῦ μαθηματικοῦ, ὥστε ἐπιχειρεῖ ταξίδιον εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του, περιβάλλεται καὶ αὐτὸς τὸ ἱερατικὸν σχῆμα καὶ ἐγκαταλείπει πλοῦτη καὶ φέουδα εἰς τὸν υἱὸν του. Κατόπιν, ἀναχωρεῖ μὲ τὸν Μαυρόλυκον εἰς Ρώμην. Ἐκεῖ ὁ Μαυρόλυκος γνωρίζει τὸν μετέπειτα πάπαν Μάρκελλον τὸν Β', καθὼς καὶ τὸν Καρδινάλιον Farnese, ὁ ὁποῖος τόσον γοητεύεται ἀπὸ τὴν σοφίαν του, ὥστε τὸν προσκαλεῖ νὰ μείνη εἰς τὸ ἀνάκτορον του, προσφέρον εἰς αὐτὸν 500 χρυσᾶ σκουῖδα. Ἄλλ' ὁ Ventimiglia, φοβούμενος μήπως ὁ Μαυρόλυκος δελεασθῆ ἀπὸ τὴν προσφορὰν τοῦ καρδινάλιου, ἐπισπεύδει τὴν ἐπιστροφὴν των εἰς Μεσσήνην. Ἐκεῖ, κτίζει, εἰδικῶς διὰ τὸν σοφόν, παραθαλάσσιον κτίριον, διὰ νὰ δύναται οὗτος νὰ θαυμάζη καὶ νὰ μελετᾶ τὰ οὐράνια φαινόμενα.

Τὸ 1547, ἀντιβασιλεὺς τῆς Σικελίας ἐκλέγεται ὁ Giovanni di Vega, ὁ ὁποῖος στέλλει καὶ καλεῖ τὸν Μαυρόλυκον ἀπὸ τὴν Μεσσήνην εἰς τὸ Παλέρμον, διὰ νὰ διδάξῃ τὸν δευτερότοκον υἱὸν του. Οἱ γράψαντες περὶ τοῦ Μαυρόλυκου ὑποθέτουν, ὅτι τὴν ἐξαιρετον αὐτὴν τιμὴν τὴν ὥφειλε ὁ μαθηματικὸς καὶ εἰς τὴν λαμπρὰν φήμην του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐπιρρῆν τοῦ καρδινάλιου Farnese, ὡς καὶ τῶν Ἰησοῦϊτῶν, μὲ τὸν γενικὸν ἠγούμενον τῶν ὁποίων, τὸν περίφημον Ἰγνάτιον Λογιόλα, εἶχε στενὴν φιλίαν ὁ ἀντιβασιλεὺς. Ἐπὶ δύο ἔτη ἔδωκε ὁ Μαυρόλυκος μαθήματα γεωμετρίας καὶ ἀστρονομίας εἰς τὸν νεαρὸν di Vega, ἐγκαταλείπων ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸν μαθητὴν του, διὰ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν Ventimiglia εἰς Ρώμην. Ὁ τελευταῖος οὗτος τοῦ εἶχε παραχωρήσει τὴν μονὴν τῶν Βενεδικτίνων τῆς Θεοτόκου Del Parto. Ἡ μονὴ εὐρίσκετο εἰς μίαν ἀνθόσπαρτον πεδιάδα, τὴν ὁποίαν ὁ Μαυρόλυκος ἀποκαλοῦσε «ἐπίγειον παράδεισόν» του. Ὁ Φραγκίσκος ἐκάλεσε ἐκεῖ τὸν ἀδελφόν του Ἰάκωβον, ὁ ὁποῖος ἐνεδύθη τὸ ἔνδυμα τῶν Βενεδικτίνων καὶ ἔκαμε μεγάλας δωρεὰς εἰς τὴν μονήν. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μαυρόλυκος ἠσχολήθη πολὺ μὲ τὴν μονήν, τὴν ἐπλούτισε μὲ πολλὰ κεμήλια, ἠκολούθησε δὲ καὶ βίον ἀσθηρῶς ἀσκητικὸν καὶ ἔγραψε πολλὰς ἐλεγείας εἰς τὴν Θεοτόκον. Ἐν τούτοις, τὸ κύριον μέλημά του, ἦσαν αἱ μελέται του αἱ μαθηματικαί. Ἐκεῖ ἔγραψε τὸ τρίτον βιβλίον τῆς πραγματείας του: «De Lineis Horariis,» τὸ ὁποῖον ἐτυπώθη εἰς Βενετίαν μεταξὺ τῶν Opuscula Mathematica, τὸ 1575. Ἐν τῷ μεταξὺ, τὸ 1553, τοῦ παρεχωρήθη ἀπὸ τὸ κοινὸν ταμεῖον τῆς πόλεως, ἐτήσιος μισθὸς 100 χρυσῶν σκουῖδων, διότι ἐντὸς dietias εἶχε παρουν-

σιάσει συμπληρωμένα τὰ μαθηματικά του ἔργα, καθὼς καὶ μίαν ἐπιτομήν τῆς Ἱστορίας τῆς Σικελίας^{6,7}.

Τὸ ἴδιο ἐκείνο ἔτος χάνει τὸν πιστὸν φίλον καὶ προσάτην του Ventimiglia, ὁ ὁποῖος παρασυρεται, πλησίον τῆς Ταορμίνης, ὑπὸ ὀρμητικοῦ χειμάρρου. Οἱ ἱστορικοὶ τῆς ἐποχῆς ἀναφέρουν, ὅτι ὁ Μαυρόλυκας, ἐπικαλεσθεὶς τὸ ὠροσκοπίον, εἶχεν ἐπιμόνως συμβουλεύσει τὸν φίλον του νὰ ἀποφεύγῃ τὰ ὕδατα, συμβουλήν την ὁποίαν ἐκεῖνος ἠκολούθησε, οὐδέποτε ταξιδεύων διὰ θαλάσσης.

Ἄλλὰ καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ventimiglia, Simone, στρατηγὸς καὶ αὐτὸς, ἔδειξε πρὸς τὸν μαθηματικὸν ἰδιαίτερον συμπάθειαν. Ἐξήγησε ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Φλάνδρας τὴν ἐκλογὴν τοῦ Μαυρόλυκου ὡς ἀρχιεπισκόπου τῆς Μεσσήνης. Ἄλλ' ἤδη ὁ πάπας εἶχε ζητήσῃ τὴν θέσιν αὐτὴν δι' ἄνθρωπον ἰδικόν του. Ἦτο ἡ δευτέρα φορά, ὅπου ὁ Μαυρόλυκος ἀπετυγχάνει νὰ ἀνέλθῃ εἰς ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα. Ἡ πρώτη ἦτο ὅταν ὁ πάπας Μάρκελλος ὁ Β', ἐσκόπευε νὰ τὸν ὀνομάσῃ καρδινάλιον, ἀλλ' ὡς γνωστόν, ἔμεινε εἰς τὸν παπικὸν θρόνον μόνον 22 ἡμέρας. Ὁ Μαυρόλυκος δὲν παρηγορήθη ποτὲ δι' αὐτὴν τὴν δευτέραν ἀποτυχίαν του. Ἐγράψε μὲ πικρίαν καὶ κάποιαν κακεντρέχειαν διὰ τὰ πολλαπλὰ ἐλαττώματα τοῦ νέου ἀρχιεπισκόπου.

Βαθυτάτην λύπην προξένησαν εἰς τὸν Μαυρόλυκον οἱ θάνατοι τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰακώβου καὶ τοῦ Ventimiglia. Ἐπειδὴ καὶ ὁ ἴδιος ὑπέφερε πολὺ ἀπὸ ἱλιγγους, ἐνέδωκε εἰς τὴν παράκλησιν τοῦ ἀνεψιοῦ του Francesco Marolì, βαρώνου Della Foresta καὶ πῆγε καὶ ἐγκατεστάθη πλησίον του εἰς τὴν Μεσσήνην.

Ἡ σοφία, αἱ γνώσεις του, αἱ προβλέψεις του τὸν εἶχαν καμει διάσημον. Οὕτω, ὅταν τὸ 1571, τὰ πλοῖα τῆς Συμμαχίας, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Λὸν Χουάν, ἠγκυροβόλησαν εἰς τὴν Μεσσήνην διὰ νὰ ἐκστρατεύσουν ἐναντίον τῶν Τούρκων, ὁ μέλλον νικητὴς τῆς Ναυπάκτου ἐζήτησε τὴν συμβουλήν τοῦ Μαυρόλυκου διὰ τὴν ἐκστρατείαν. Οὗτος ἐξετάσας τὰ ἄστρα ἔδωκε γραπτῶς, χωρὶς οὐδὲν λάθος — ὡς μᾶς πληροφοροῖν οἱ βιογράφοι του — τὸν τρόπον τοῦ ταξιδιῶν καὶ προεἶπε τὴν νίκην, εἰς τρόπον ὥστε οἱ πάντες τὸν ἐβλεπαν τοῦ λοιποῦ ὡς προφήτην. Φαίνεται μάλιστα, ὅτι τὰ τέσσαρα δίστιχα, ποῦ ἀναγράφονται εἰς τὴν βάση τοῦ χαλκοῦ ἀγάλματος τοῦ νικητοῦ τῆς Ναυπάκτου, εἰς τὴν Μεσσήνην, εἶναι γραμμένα ἀπὸ τὸν Μαυρόλυκον⁷.

Ἡ πανώλης ἐνοκῆπτει διὰ τρίτην φοράν εἰς τὴν Μεσσήνην τὸ 1575. Ὁ Μαυρόλυκος ζητεῖ καὶ πάλιν καταφύγιον εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ἔπαυλίν του, τοῦ Sant' Alessio, ὅπου, εἰς τὰς 21 Ἰουλίου τοῦ 1575 (κατ' ἄλλους τὸ 1577), ἀποθνήσκει. Οἱ ἀνεψιοὶ του, ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιδημίας, τὸν ἔθαψαν προχείρως πλησίον τῆς πόλεως, εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, ὅπου ἀνήγειραν καὶ ταπεινὸν μνημεῖον εἰς τὸ οἰκογενειακὸν παρεκκλήσιον. Ἴδου εἰς ἐλευθέραν

μετάφρασιν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὸ ἐπίγραμμα, τὸ ὁποῖον ἐχαράχθη ἐπὶ τοῦ τάφου του:

«Εἰς τὸν Don Φραγκίσκον Μαυρόλυκον, Μεσσήνιον πατρικιον, ἐκ τῆς ἐπιφανεστάτης οἰκογενείας τῶν Μάρουλων, ἠγούμενον τῆς μονῆς τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου, ἄνδρα χριστιανικῆς εὐσεβείας, συγκρινόμενον διὰ τὸν ζῆλον καὶ τὴν γ ν ῶ σ ι ν τ ῶ ν ἀ π ο κ ρ ῦ φ ω ν ἐ π ι σ τ η μ ῶ ν πρὸς τοὺς ἀρχαίους Πατέρας καὶ Φιλοσόφους, πάντων τῶν Μαθηματικῶν διδασκάλων ἀναντιρρήτως πρῶτον, ὅστις, διὰ τοῦ πλήθους τῶν συγγραμμάτων του, ἐπανέφερε εἰς τὸ φῶς τὰς σπουδὰς αὐτὰς τὰς σχεδὸν ἐγκαταλελειμμένας, διεφώτισε, ἐπὶ ἤνευ καὶ διέδωσε, καὶ διὰ τῆς ἀρετῆς τοῦ βίου του διεκόσμησε, ὥστε εἰς αὐτόν, ὡς εἰς μαντεῖον, νὰ προστρέχωσι πανταχόθεν, προσέτι δὲ καὶ ἐκ τῶν πλέον ἀπομακρυσμένων περιοχῶν, ἐπιθυμοῦντες νὰ γνωρίσωσι καὶ νὰ συμβουλευθῶσι αὐτόν».

Don Φραγκίσκος βαρῶνος τοῦ Foresta καὶ τοῦ San Giorgio καὶ Don Σύλβεστρος, διδάκτωρ Θεολογίας καὶ ἀββῶς τοῦ Roccamatoris, ἀδελφοὶ Maguli, τῷ ἐκ πατρὸς θεῖῳ των μετ' εὐγνωμοσύνης τάφον προσωρινὸν ἔθεσαν μέχρις οὗ ἀνεγερθῆ ἄλλος μεγαλοπρεπέστερος καὶ ἀρμόζων εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀξίαν του. Ἐζησε ἔτη 80, μῆνας 10, ἡμέρας 5.

Καὶ ἀκολουθεῖ τὸ δίστιχον:

Σὲ ἐπίσης ἡ Μεσσήνη ἐπῆρε Μαυρόλυκε,

Ἴνα μὴ ἡ Σικελία εἶναι διάσημος μόνον δι' ἓνα Συρακούσιον.

(Συρακούσιον ἔγνωσεν τὸν Ἀρχιμήδην. Εἶναι οἱ στίχοι εἰς τοὺς ὁποίους ἐστηρίχθησαν τινες διὰ νὰ εἴπουν τὸν Μαυρόλυκον Συρακούσιον!).

Καὶ καταλήγει τὸ ἐπιτάφιον ἐπίγραμμα:

Σὲ ἡ Εὐσέβεια, Σὲ ἡ Θρησκεία, Σὲ ἡ Θεῖα Μάθησις

Σὲ ἡ ἀγάπη τῆς Σοφίας θανόντα ἐθρήνησαν.

Καὶ αἱ θεαὶ τοῦ Παρνασσοῦ ἐγκαταλείψασαι τὰς πηγὰς
ἐθρήνησαν ἐδῶ μὲ ὑγροὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τίλλουσαι
τὰς κόμας.

ΤΟ ΕΡΙΟΝ ΤΟΥ

Ὁ πρῶτος κατάλογος τῶν ἔργων του περιλαμβάνεται εἰς μίαν ἐπιστολὴν διὰ τῆς ὁποίας ἀφῆρωσε, τὸ 1543, εἰς τὸν Pietro Bembo, τὴν «Κοσμογραφίαν» του. Οἱ Domenico Scina, Guglielmo Libri καὶ Giuseppe Spezi ἐξέδωκαν τὸν αὐτὸν κατάλογον'.

Δεύτερος κατάλογος ὑπὸ τὸν τίτλον Ὁ Index Lucubrationum βρίσκεται εἰς τὸ τέλος τῶν Opuscula Mathematica, τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη εἰς Βενετίαν τὸ 1575. Συντάκτης του εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Μαυρόλυκος.

Εἰς τὴν Bibliothèque Nationale τῶν Παρισίων ὑπάρχει ἓνα Index Lucubrationum Maurolyci, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα αὐτογράφον τοῦ μαθηματικοῦ.

Ὁ πληρέστερος κατάλογος τῶν ἔργων του πρέπει νὰ εἶναι ἐκεῖνος τοῦ ἀνεψιοῦ του βαρώνου Della Foresta, ποὺ συνοδεύει τὴν βιογραφίαν τοῦ σοφοῦ καὶ ποὺ περιλαμβάνει ὅλα τὰ ἔργα του, τόσον ἐκεῖνα ποὺ ἐξεδόθησαν ὅσον καὶ τὰ πρὸς ἔκδοσιν. Διαφέρει ἐλαφρῶς ἀπὸ ἐκεῖνον τοῦ 1575. Ἀριθμεῖ 88 ἔργα, ἐξ ὧν μόνον 20 ἐκδεδομένα^{6,7}.

Ὁ ἕτερος ἀνεψιὸς τοῦ Μαυρολύκου, ἀδελφὸς τοῦ Della Foresta, Σύλβεστρος Maguli, κινστεριανὸς μοναχὸς, ἐσκόπευε νὰ ἐκδώσῃ ἓνα corpus τῶν κυριωτέρων ἔργων τοῦ μαθηματικοῦ καὶ νὰ περιλάβῃ εἰς τὴν ἀρχὴν τὴν βιογραφίαν, ἣν συνέγραψε ὁ ἀδελφὸς του. Δυστυχῶς τὸ σχέδιον αὐτὸ δὲν ἐπραγματοποιήθη, πρὸς ζημίαν τῆς ἐπιστήμης, διότι οἱ δύο ἀνεψιοὶ τοῦ Μαυρολύκου κατεῖχαν ὁλόκληρον τὴν συλλογὴν τῶν χειρογράφων του καὶ ἐγνώριζον καὶ τὰς σχετικὰς πρὸς αὐτὰ σκέψεις τοῦ θείου των.

Αἱ δυσκολίαι τῶν συγγενῶν του, οἵτινες ἀντήλλασαν συχνὰ χειρόγραφα μὲ φάρμακα, καὶ αἱ κατασχέσεις τῶν Ἰσπανῶν κατακτητῶν τῆς νήσου, διεσκόρπισαν τὰ χειρόγραφα του. Ἄλλὰ καὶ οἱ Ἕλληες, κατόπιν τριῶν ἐτῶν κατοχῆς τῆς νήσου, κατέχουν ἀρκετὰ χειρόγραφα ἀδημοσίευστα εἰς τὴν Ἐθνικὴν τῶν Βιβλιοθήκην. Περὶ τῶν παρισίων αὐτῶν χειρογράφων ἔγραψε ὁ Federico Napoli^{13, 15}. ἴες τὴν Rivista Sicula, τόμ. IX, τεῦχ. Σεπτ. - Ὀκτωβ. 1872. Nota Intorno ad Alcuni Manoscritti di Maurolico Della Biblioteca Parigina.

Οἱ αὐτόγραφοι κώδικες τοῦ Μαυρολύκου τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Παρισίων, ἀποτελοῦν ἕνδεκα τεῖχη καὶ φέρουν χρονολογίαν τῆς ἀποπεραιώσεώς των. Ἐκ τοῦ καταλογου τοῦ Σικελοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Macri, φαίνεται ὅτι τοὐλάχιστον 8 ἐκ τῶν ἀνωτέρω χειρογράφων μένουσιν ἀδημοσίευστα⁹.

Τὸ ἔργον του ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἀναζήτησιν, τὴν διόρθωσιν καὶ τὸν σχολιασμὸν τῶν Ἑλλήνων. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν τὸν ὀδηγεῖ, ὡς διατείνονται οἱ μελετηταὶ του, περισσότερον ἀπὸ τὰς σπουδὰς του, ἡ καταγωγὴ τῆς οἰκογενείας του. Πράγματι, μέγα μέρος ἐκ τῶν πολυπληθῶν συγγραμμάτων του ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐρημνείαν τῶν μαθηματικῶν τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων¹⁵.

Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων του μετὰ τὰς θεωρίας περὶ γεωμετρίας, εἶναι ἐκεῖνα ποὺ ἀφοροῦν εἰς τὴν μελέτην τῆς δράσεως καὶ τὴν διάδοσιν τοῦ φωτός. Ὁ Ἀρχιμήδης εἶχε συγκεντρώσει τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας εἰς τὰ περίφημα κάτοπτρά του, διὰ τῶν ὁποίων ἐπυρπόλησε τὰ ρωμαϊκὰ πλοῖα. Ὁ Κλαύδιος Πτολεμαῖος ἐπραγματεύθη περὶ τῆς ἀνακλάσεως καὶ τῆς διαθλάσεως τοῦ φωτός καὶ κατέληξε μὲ μεγάλην ἀκρίβειαν νὰ περιγράψῃ τὰς ἀστρονομικὰς

διαθλάσεις. Ἡ ὀπτική ὑπῆρξε πάντα θεοθός τῆς ἀστρονομίας καὶ οἱ νόμοι τῆς, καταγεγραμμένοι ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἦσαν τόσον στενὰ συνδεδεμένοι μὲ τὴν γεωμετρίαν, ὥστε οὐδεὶς ἐκ τῶν μελετητῶν τῆς τελευταίας, ἦτο δυνατόν νὰ ἀποφύγη ἀνεκαθεν τὴν ταυτόχρονον μελέτην προβλημάτων τῆς ὀπτικῆς καὶ τῆς ἀστρονομίας.

Διὰ τὰς ὀπτικὰς μελέτας τοῦ Μαυρολύκου δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν καλυτέραν γνῶσιν ἀπὸ ἐκείνην ποὺ μᾶς δίδει ὁ ἴδιος. Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου του «Photismi» γράφει: «Νομίζω, ὅτι δὲν ἔχασα τὸν χρόνον μου, διότι καὶ ἐκεῖ ἀπέδειξα πολλὰς αἰτίας παραλειφθείσας καὶ πολλὰς ἄλλας ἀξίας νὰ σημειωθοῦν. Συνέθεσα δύο βιβλία: ἓν περὶ τῶν φωτισμῶν, ἕτερον περὶ τῶν διαφανειῶν. Ἀπέδειξα, εἰς τὸ πρῶτον, μὲ ἐπιχειρήματα ἀσφαλῆ, κατὰ ποῖον τρόπον αἱ προσπίπτουσαι ἀκτῖνες διαπερῶσαι μίαν ὀπτήν, λαμβάνουν τὴν μορφήν τοῦ φωτεινοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον τὰς ἐκπέμπει καὶ πῶς αἱ εἰκόνες τοῦ φωτός ἢ τῶν φωτισμένων ἀντικειμένων, διὰ τινος ὀπτῆς, ἢ διὰ συρροῆς τῶν ἀκτίνων, ἐμφανίζονται ἀνεστραμμένα. Ἀπέδειξα, εἰς τὸ δεύτερον, πῶς κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ἢ εἰκῶν τῶν διαφανῶν ἀντικειμένων, διαπερνῶσα κοίλην διαφανῆ ἐπιφάνειαν ἀποτυπῶται ἀνεστραμμένη διὰ τῆς φθοῆς τῶν ἀκτίνων.

Προσέθεσα περὶ τῆς ἰριδος ἀποδείξεις οὐχὶ εὐκαταφρονήτους, τούναντίον ὀδηγούσας περισσότερον ἀπὸ οἰασθῆτοτε ἄλλας εἰς τὸ νὰ συμπεράνη τις τὴν αἰτίαν τῆς μορφῆς, τοῦ τόπου, τῶν χρωμάτων ἀμφοτέρων τῶν ἰριδῶν. Ἐξήτασα τέλος, τὰς διαφοροὺς ποιότητας τῆς ὀράσεως καὶ τῶν διόπτρων πρὸς ἕκαστον προσηρμοσμένας, θέμα τὸ ὁποῖον οὐδεὶς εἶχε ἀναπτύξει, παρ' ὅτι εἰς ὄλους ἦτο γνωστὸν ἐκ πείρας».

Τὰ δύο βιβλία αὐτὰ (Photismi καὶ Diaphani), ὡς βεβαιοῦν οἱ σύγχρονοί του, εἶχαν τέσσαρας ἄλλεπαλλήλους ἐκδόσεις εἰς Βενετίαν (1575), Νεάπολιν (1611), Μεσσήνην (1613), καὶ εἰς Lyon (1613), πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν διὰ τὴν ἐποχὴν του.

Τὸ βιβλίον Photismi περιέχει ἐν πρώτοις, 35 θεωρήματα περὶ τοῦ φωτός καὶ τῆς σκιάς, σχετικὰ μὲ τὴν προοπτικὴν καὶ τὴν πρῶπτωσιν τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων. Τὰ θεωρήματα αὐτὰ ἀναφέρονται μὲ τὸ γενικὸν ὄνομα «Photismi», εἰς τὴν ἐκδοσιν τῆς Νεαπόλεως, καὶ μὲ τὸν τίτλο: «Theoremata de Lumine et Umbra» εἰς τὴν ἐκδοσιν τῆς Lyon¹¹.

Τὸ βιβλίον Photismi, τὸ ὁποῖον ἐπερατώθη τὸ 1521, ἠκολούθησε ὑπόμνημα: «De Erroribus Speculorum», γραφὴν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1555. Ἦλθε κατόπιν ἡ πραγματεία: «Diaphaneon sive Transparentium» εἰς τρία βιβλία. Τὸ πρῶτον: «De Perspicuis Corporibus», ἀντὶ χρονολογίας. Τὸ δεύτερον: «De Iride» (1553). Τὸ τρίτον: «De Organi Visualis Structura et Conspicillorum Formis» (1554). Τὸν τόμον κλείει ὑπόμνημα: Problemata ad Perspectivam et Iridem Spectantia».

Ἀφιέρωσε επομένως περισσότερον ἀπὸ 30 ἔτη εἰς τὰς μελέτας αὐτάς καὶ τὰς παρατηρήσεις, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ «Προβλήματα», ὑπόμνημα τὸ ὁποῖον προσέθεσεν ἀμέσως κατόπιν, ὡς γενικὴν περίληψιν. Εἰς τὰς δύο ἐκδόσεις, τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Lyon, προστίθενται εἰς τὸ περιθώριον αἱ ἀναφοραὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους θεωρητικούς ἐπὶ τῶν ὁποίων, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Μαυρολύκου, στηρίζονται αἱ ἀποδείξεις.

Τὸ σύγγραμμά του ὑπὸ τὸν τίτλον: «Photismi de lumine et umbra», ἀφορᾷ τὴν ὀπτικήν. Μέγα μέρος αὐτοῦ συμπεριελήφθη ἀργότερον εἰς ἕτερον σύγγραμμα ὑπὸ τὸν τίτλον *Portas Magie*, τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη εἰς Βενετίαν τὸ 1575. Μολονότι τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι ὀλιγοσέλιδον, διακρίνεται διὰ τὴν ἀνάπτυξιν σπουδαίων θεωριῶν καὶ ἐνδιαφερουσῶν ἀνακαλύψεων, αἱ ὁποῖαι ἐχρησιμοποιήθησαν συστηματικῶς ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων του¹⁴.

Ἦδη ὁ Ἀριστοτέλης εἶχε διατυπώσει τὸ ἐρώτημα: «Πῶς εἶναι δυνατόν ὅταν αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου πίπτουν εἰς σκοτεινὸν δωμάτιον διερχόμεναι δι' ἀνοίγματος τυχούσης μορφῆς, ὡς π.χ. τριγωνικῆς, νὰ σχηματίζουν εἰκόνα τοῦ ἡλίου προσπίπτουσαν εἰς τινὰ ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἀνοίγματος, ἡ ὁποία νὰ εἶναι πάντοτε κυκλική;». Περαιτέρω, διετύπωσε τὴν ἀπορίαν: «Πῶς, ὅταν κατὰ τὴν ἐλλειψιν τοῦ ἡλίου, μέρος μόνον τοῦ φωτεινοῦ τοῦ δίσκου εἶναι ὄρατὸν ἐκ τῆς γῆς, αἱ φωτειναὶ ἀκτῖνες, διερχόμεναι διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀνοίγματος, τυχούσης μορφῆς, σχηματίζουσιν, ὅταν προσπίπτουν ἐπὶ πετάσματος, εἰκόνα ὁμοίαν πρὸς τὸ φωτιζόμενον τιῆμα τοῦ ἡλίου;»¹⁵.

Ὁ Ἀριστοτέλης δὲν κατόρθωσε νὰ δώσει καλύτεραν ἐξήγησιν εἰς τὰ φαινόμενα αὐτά, παρὰ μόνον ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀνίκανοι νὰ συλλάβουν τὰς προσπιπτούσας ἀκτῖνας εἰς τὰ σύνορα τοῦ ἀνοίγματος, λόγω τῆς μεγάλης φωτεινότητος ἐκείνων αἱ ὁποῖαι διέρχονται διὰ τοῦ κέντρου τοῦ ἀνοίγματος. Ἡ ἐρημεία αὐτῆ τοῦ Ἀριστοτέλους, εὐρίσκεται πολὺ μακρὰν τῆς ἀληθείας. Πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀλήθειαν εὐρίσκεται ὁ Ἀριστοτέλης ὅταν ἐξηγεῖται τοὺς λόγους ἀναστροφῆς τῆς φωτεινῆς ζώνης τῆς ὀρωμένης διὰ μέσου ὁπῆς πολυπλόκου σχήματος. Ἀποδεικνύει ὅτι ἡ εἰκὼν τῆς φωτεινῆς αὐτῆς ζώνης λαμβανομένη ἐπὶ πετάσματος ἐμφανίζεται ὁμοία μὲ τὴν πραγματικὴν, ἀλλ' ἀνεστραμμένη. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐξηγεῖται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους διὰ τῆς θεωρήσεως διαάδων μικρῶν κόνων ἐχόντων κοινὴν κορυφὴν ἐπὶ τῶν διαφόρων σημείων τῆς ὀπτικῆς ὁπῆς καὶ βάσεων, εἴτε ἐπὶ τῆς φωτεινῆς πηγῆς, εἴτε ἐπὶ τῆς εἰκόνης της, τῶν παραπλεύρων δὲ ἐπιφανειῶν τῶν σχηματιζομένων ὑπὸ τῶν διερχομένων ἀκτῖνων. Ἐν τοῖτοις ὁ Ἀριστοτέλης δὲν προχωρεῖ περαιτέρω εἰς τὴν ἐρημείαν αὐτὴν ἀντιστροφῆς τῶν εἰδώλων. Ἐτεροι ἐπίσης σοφοὶ τοῦ μεσαιῶνος, ὡς ὁ Vitello¹⁰, εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ὁ Peckham εἰς τὴν Ἀγγλίαν, δίδουν ἐσφαλμένας ἐξηγήσεις τοῦ αὐτοῦ φαινομένου. Πρῶτος ὁ Μαυρόλυκος ἔδωκε σαφῆ καὶ ὀρθὴν ἐρημείαν τοῦ προβλήματος τούτου

τῆς ὀπτικῆς. Πράγματι ὁ Μαυρόλυκος ἐστηρίχθη διὰ τὴν ἀπόδειξιν τῶν περιγραφέντων φαινομένων σχηματισμοῦ τῶν εἰδώλων φωτεινῶν ἀντικειμένων ἐπὶ δύο ἀληθῶν προτάσεων, τὰς ὁποίας καὶ ἀπέδειξε. Αἱ προτάσεις αὐταὶ εἶναι αἱ ἑξῆς: α) «Αἱ περιφέρεται δύο ἢ περισσοτέρων κύκλων τοσοῦτον περισσότερο προσεγγίζουσι πρὸς τὴν μορφήν ἑνὸς μόνου κύκλου, ὅσον ὀλιγώτερον μετατοπιζονται ἢ μία σχετικῶς πρὸς τὴν ἑτέραν» καὶ β) «Ἐκαστον σημεῖον τοῦ ὀπτικοῦ ἀνοίγματος εἶναι ἢ κοινὴ κορυφὴ δύο κώνων, ὁ εἷς ἐκ τῶν ὁποίων ἔχει ὡς βάσιν τὸν ἥλιον ἢ τὸ φωτεινὸν ἀντικείμενον, ὁ ἕτερος δὲ τὴν τομὴν τῶν προεκτάσεων τῶν εὐθειῶν τῆς παραπλεύρου ἐπιφανείας τοῦ πρώτου κώνου καὶ τοῦ πετάσματος σχηματισμοῦ τοῦ εἰδώλου, τὸ ὁποῖον εἶναι κάθετον ἐπὶ τὸν ἄξονα τοῦ κώνου. Τὸ εἶδωλον δὲ τοῦ κύκλου καθίσταται τόσον φωτεινότερον ὅσον ἀπομακρύνεται τὸ πέτασμα ἐκ τῆς ὀπτικῆς ὀπτῆς»⁸.

Ἡ ἐρμηνεῖα τοῦ Μαυρολίκου βασισθεῖσα εἰς τὰς ἀνωτέρω δύο ἀρχὰς ἢ ο ἀπολύτως ἀκριβῆς. Περαιτέρω οὗτος διατυπώνει τὰς ἑξῆς σκέψεις: Ἐπειδὴ εἰς κάθε σημεῖον τοῦ ἀνοίγματος ἀντιστοιχεῖ εἷς φωτεινὸς κύκλος, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὴν κορυφὴν τῶν δύο ἀντιστοίχων κώνων με βάσεις ἐπὶ τῆς φωτεινῆς πηγῆς καὶ τοῦ πετάσματος, τὸ σχῆμα τὸ ὁποῖον προκύπτει ἐξ ὄλων αὐτῶν τῶν κύκλων προσεγγίζει τόσον περισσότερο τὴν μορφήν κύκλου, ὅσον οἱ μικροὶ κύκλοι τῆς κορυφῆς τῶν κώνων εἶναι ἐν ἐπαλληλία, δηλαδὴ ὅσον μικρότερον εἶναι τὸ ἀνοίγμα, ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς κύκλους τῶν κώνων τῶν βάσεων, δηλαδὴ ὅσον ἀπομακρύνεται τὸ πέτασμα ἐκ τοῦ ὀπτικοῦ ἀνοίγματος. Ἐπομένως ἐὰν τὸ ἀνοίγμα ἔχει τριγωνικὴν μορφήν, κάθε σημεῖον τοῦ τριγώνου θὰ ἀπεικονίζεται εἰς τὸ ἐπίπεδον λήψεως με πλῆθος εἰκόνων, ὁμοίων πρὸς τὸ τμήμα τοῦ φωτεινοῦ ἀντικειμένου (ἡλίου), τὸ ὁποῖον ἀπεικονίζεται εἰς τὸ πέτασμα. Ἄρα τὸ εἶδωλον τοῦ φωτεινοῦ ἀντικειμένου, τόσον περισσότερο θὰ προσεγγίξῃ πρὸς τὴν εἰκόνα τῆς πηγῆς, ὅσον μεγαλύτερα εἶναι τὰ τμήματα τοῦ φωτεινοῦ ἀντικειμένου τὰ συλλαμβανόμενα ὑπὸ τῶν στοιχειωδῶν κώνων, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς διαστάσεις τοῦ ὀπτικοῦ ἀνοίγματος. Τέλος, λόγῳ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὀπτικῶν ἀκτίνων τῶν σχηματιζουσῶν τὰς παραπλεύρους ἐπιφανείας, τῶν στοιχειωδῶν κώνων, τὸ εἶδωλον τῆς φωτεινῆς πηγῆς σχηματίζεται ἀνεστραμμένον. Τοιοῦτοτρόπως ἐρμηνεύεται, συμπεραίνει ὁ Μαυρόλυκος, διατὶ τὸ ἡλιακὸν φῶς, ὅταν προσπίπτῃ μεταξὺ δύο φύλλων δένδρων, παρουσιάζει εἶδωλον ἐπὶ πετάσματος τοποθετουμένου εἰς τινὰ ἀπόστασιν, ἔχον μορφήν κύκλου ἢ ἑλλείψεως.

Τὸ αὐτὸ φαινόμενον προσεπάθησε νὰ ἐρμηνεύσῃ ἀργότερον καὶ ὁ Γερμανὸς σοφὸς Kepler, χωρὶς κατὰ τὰ φαινόμενα νὰ γνωρίξῃ τὰς σκέψεις τοῦ Μαυρολίκου. Ἀξίζει νὰ ἀναφέρωμεν ἐπὶ λέξει τὰς κρίσεις τοῦ Γερμανοῦ ἐπιστήμονος F. Wilde⁸, τοῦ παρελθόντος αἰῶνος (1843), ὁ ὁποῖος, ἐν κατακλιθεὶς, ἀναφέρει: «Ὁ Kepler ἠσχολήθη μετὰ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον ὡς ὁ Μαυρόλυκος. Οὗτος

ἐχρησιμοποίησε, με ἄχρηστον πολυλογία, πλήθος γεωμετρικῶν προτάσεων, διὰ νὰ καταλήξει εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, τὸ ὁποῖον εὑρεν ὁ Μαυρόλυκος, με τὸσον ἀπλοῦν τρόπον». Ἐξ ἄλλου, διαφωτιστικῆ εἶναι καὶ ἡ διήγησις τοῦ Kepler, πὼς αὐτὸς πρῶτος, ἀφοῦ προηγουμένως ὄλαι αἱ ἄλλαι δοθεῖσαι ἐξηγήσεις ἐθεωρήθησαν ἀνεπαρκεῖς, εὔρε ἐπὶ τέλος τὴν ἀληθῆ ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου. Ἀκολουθεῖ δὲ εἰς τὴν διήγησιν του λεπτομερῆς καὶ μῶλλον παιδαριώδους περιγραφή τῶν πειραμάτων του, διὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν εἰδώλων φωτεινῶν ἀντικειμένων.

Πρέπει ἐπίσης νὰ αναφερθῆ ὅτι, ἐνῶ ὁ Μαυρόλυκος ἔχει πλήρη συναίσθησιν τῶν μεγεθυνσεων δια τῶν φακῶν καὶ λοιπῶν ὀπτικῶν ὀργάνων, τοῦ διαφεύγει ὁ ὄρισμὸς τῆς υπάρξεως καὶ τῆς θέσεως τῆς ἐστίας τῶν ὀπτικῶν στοιχείων καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς ἐξαογήσεως τοῦ μεγέθους καὶ τῆς θέσεως τῶν σχηματιζομένων εἰδώλων. Ἐν τοῦτοις ὅμως, πρέπει νὰ ἔχωμεν πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι εὑρισκόμεθα ἀκόμη εἰς τὸν 16ον αἰῶνα, πρὸ τῶν μεγάλων ἀνακαλύψεων τῶν γνωστῶν Εὐρωπαίων σοφῶν. Δικαίως ἄρα ἡ λύσις τῶν ἀνωτέρω προβλημάτων τῆς ὀπτικῆς ἐξέπληξε ὄλους τοὺς φυσικοὺς τῶν καιρῶν ἐκείνων, δεδομένου ὅτι ὑπῆρχεν ἡ γενικὴ παραδοχὴ τοῦ ἀδυνατοῦ τῆς λύσεως των ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους.

Σχετικῶς με τὸν μηχανισμόν τῆς ὁράσεως ὁ Μαυρόλυκος ἐμελέτησε τὴν κατασκευὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ ὑπὸ τῆ καθοδήγησιν διασήμων ἀνατόμων, τῶν ὁποίων τὴν συμβολὴν ἀναφέρει εἰς τὸ 3ον βιβλίον τῶν *Diaphani*^{6,7}.

Πράγματι, ὁ Μαυρόλυκος εἶναι ὁ πρῶτος ὀπτικὸς ὁ ὁποῖος ἔδωκε ἐπιτυχεῖς ἐξηγήσεις τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ κρυσταλλικοῦ φακοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ, βάσει τῆς θεωρίας τῶν υαλίνων φακῶν. Οὗτος δὲν ἐγνώριζε βασικῶς τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὸ ὅτι αἱ ἀκτίνες τοῦ φωτὸς προσπίπτουσαι ἐπὶ ἀμφικύρτου φακοῦ συγκεντρῶνται εἰς ἓν σημεῖον τοῦ ἄξονος τοῦ φακοῦ, ἐνῶ διαχέονται ὅταν προσπίπτουν ἐπὶ ἀμφικύκλου καὶ ἀπομακρύνονται ἀπὸ τοῦ ἄξονός του, καὶ ἐπὶ πλέον ὅτι οἱ φακοὶ οὗτοι παρουσιάζουν τὴν ιδιότητα αὐτὴν τὸσον ἐντονωτέραν ὅσον περισσότερον κυρτωμένοι εἶναι αἱ ἐξωτερικαὶ τῶν ἐπιφάνειαι. Ἐν τοῦτοις ὅμως, με τὰς πτωχὰς αὐτὰς γνώσεις ὁδηγεῖται εἰς τὰ συμπεράσματα, ὅτι μόνον ἡ ἀκτὶς ἢ ἀκολουθοῦσα τὸν ὄξονα τοῦ ὀφθαλμοῦ ὀδνευε δια τοῦ κρυσταλλίνου φακοῦ ἀνευ διαθλάσεως, ἐνῶ αἱ ὑπόλοιποι ἀκτίνες διαθλῶνται εἰς ἀυφοτέρας τὰς ἐπιφανείας τοῦ φακοῦ, εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἰσχυούσας δοξασίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑπὸ τοῦ Βάκωνος καὶ τοῦ Peckham, οἱ ὁποῖοι ἀνέπτυξαν τὴν θεωρίαν ὅτι οἱ κρυστάλλινοι φακοὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ δὲν συλλαμβάνουν παρὰ μόνον τὰς φωτεινὰς ἀκτίνας τὰς προσπίπτουσας καθέτως ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν φακῶν.

Ἄλλὰ παρ' ὅτι ὁ Μαυρόλυκος ἐπλησίασε τὴν ὀρθὴν λύσιν, δὲν κατώρθωσε νὰ ἐξηγηθῆσῃ πλήρως τὸ φαινόμενον τῆς ὁράσεως, λό-

γω ἐλλείψεως ἀνατομικῶν γνώσεων. Παρατήρησεν ὅτι τὰ εἰδῶλα τῶν σωμάτων παρίστανται ἀνεστραμμένα, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ εὔρη τὴν αἰτίαν τῆς ὁράσεως μὴ ἀνεστραμμένων ἀντικειμένων, διότι δὲν ἐγνώριζε τὸν ρόλον τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς χιτῶνος τοῦ ὀφθαλμοῦ. Πράγματι, δὲν εἶναι ὁ κρυσταλλώδης φακὸς τοῦ ὀφθαλμοῦ ὁ ὁποῖος μεταδίδει, ὅπως ἐκεῖνος ἐνόμιζε, τὰς εἰκόνας. Εἰς τὸ κέντρον τῆς αἰσθήσεως δὲν φθάνει ἀνεστραμμένη ἢ εἰκὼν ἀλλὰ τὰ ἐξωτερικὰ εἰδῶλα κατ' εὐθείαν ἀποτυπούμενα εἰς τὸν ἀμφιβληστροειδῆ ἀπὸ τὰς φωτεινὰς ἀκτῖνας συγκεντρούμενας εἰς κοινὴν ἐστίαν.

Παρὰ τὴν πλάνην αὐτήν, ἡ μέθοδος τὴν ὁποίαν ἠκολούθησεν ὁ Μαυρόλυκος, εἶναι ἀξιοθαύμαστος διὰ τὴν ἐποχὴν του, μέθοδος τὴν ὁποίαν οὔτε οἱ ἱατροὶ καὶ οἱ ἀνατόμοι τῆς ἐποχῆς ἠδυνήθησαν νὰ ἐννοήσουν πρὶν ἀπὸ τὸν Kepler. Τὸ πρόβλημα διὰ πρώτην φορὰν ὑπεβλήθη εἰς διεξοδικὴν ἔρευναν ἀπὸ τὸν Μαυρόλυκον τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀνατομία δὲν ἐβοήθει ἐπαρκῶς τὰς ὀπτικὰς θεωρίας.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ Μαυρόλυκος ἀνεκάλυψε τὰ αἰτία τῆς μυωπίας καὶ ὑπερμετροπίας. Ἐπειδὴ ὁ πρεσβύωψ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ χρησιμοποῖ ἄμφικύρτους φακοὺς, συνεπέρανε ὅτι αἰτία τῆς πρεσβυωπίας εἶναι ἀσθενεστέρη τοῦ κανονικοῦ κύρτωσις τοῦ κρυσταλλίνου φακοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἐνῶ ἀντιθέτως αἰτία τῆς ὑπερμετροπίας εἶναι ἡ ἰσχυροτέρα κύρτωσις τοῦ φακοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἀναγκάζουσα τὰ εἰδῶλα τῶν ἀντικειμένων νὰ σχηματίζονται ἐντὸς τοῦ ὑαλώδους σώματος, μακρὰν τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς.

Ἐξ ἄλλου, διὰ πρώτην φορὰν εὐρίσχομεν εἰς τὰ βιβλία τοῦ Μαυρολίκου τὴν ἀπόδειξιν τῆς προτάσεως τῆς ὀπτικῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἀκτὶς φωτὸς προσπίπτουσα ἐπὶ διαφανοῦς μέσου, μὲ παραλλήλους παραπλεύρους ἐπιφανείας, ἐξέρχεται ἐκ τοῦ μέσου τοῦτου διττῶς διαθλωμένη ὡς ἀκτὶς παράλληλος πρὸς τὴν προσπίπτουσαν καὶ ἐλαφρῶς μετατοπισμένη. Ἐκ τῆς ἰσότητος τῶν γωνιῶν προσπτώσεως καὶ ἐξόδου, καθὼς καὶ τῶν δύο διαδοχικῶν γωνιῶν διαθλάσεως ἐντὸς τοῦ ὀπτικοῦ μέσου καὶ προσπτώσεως εἰς τὴν δευτέραν ἐσωτερικὴν του ἐπιφάνειαν, συνάγει εὐκόλως καὶ ἀκριβῶς ὁ Μαυρόλυκος τὴν παραλληλότητα τῶν δύο ἀκτίνων⁸.

Ὁμοίως, ὁ Μαυρόλυκος εἶναι ὁ πρῶτος ὀπτικός, ὁ ὁποῖος ἐμελέτησε τὰς φωτεινὰς καμπύλας ἐπιφανείας, τὰς σχηματιζομένας ἐκ τῆς ἀνακλάσεως τῶν ἀκτίνων τῶν προσπιπτουσῶν ἐπὶ κοίλου κατόπτρου ἢ τυχόντος φακοῦ. Τὰς φωτεινὰς αὐτὰς ἐπιφανείας ἀπεκάλεσεν ὁ Μαυρόλυκος καυστικὰς ἐπιφανείας καὶ ἀπέδειξε ὅτι, αἱ καυστικαὶ αὐταὶ ἐπιφάνειαι εἶναι πάντοτε διπλαί¹⁴.

Οὗτος ἠρεΐνησε τὴν πορείαν τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων παραλλήλου δέσμης φωτὸς προσπιπτούσης ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ὑαλίνης σφαιρας, διὰ τὴν ὁποίαν παραδέχεται ὅτι ἡσχέσις τῆς γωνίας προσπτώσεως πρὸς τὴν γωνίαν διαθλάσεως εἶναι ὡς ὁ λόγος 8:5 καὶ ἀπέ-

δειξεν, ότι αι παράλληλοι ακτίνες διαπερουν την σφαιραν και αναδυομεναι εφάπτονται κωνικης καμπύλης επιφανείας, συμμετρικώς περι τον κύριον άξονα της σφαιρας, ή οποία, ως περιβάλλουσα των αναδυομένων ακτίνων, φωτίζεται ισχυρότερον, σχηματίζουσα την λεγομένην καυστικήν επιφάνειαν. Η καυστική αυτή επιφάνεια είναι ο τόπος όλων των λεγομένων μεσημβρινών καυστικών καμπυλών. Εκτός της ομάδος αυτής, υπάρχει και έτερα όιας καυστικών καμπυλών εκ των αναδυομένων ακτίνων, αι όποϊαι διέρχονται όλαι διά του κυρίου άξονος της σφαιρας, φωτίζουσαι τμήμα αυτού μεταξυ της κορυφής του καυστικού κώνου καμπύλης παραπλεύρου επιφανείας και ώρισμένου σημείου του άξονος. Αι καυστικά αυτά, αι όποϊαι είναι πάντοτε τμήματα ευθείας επί του άξονος, καλούνται τοξοειδεις καυστικά.

Με την σημερινην ανάπτυξιν των διαπλανητικων ταξειδιων και την ανάγκην συλλογής πλήθους πληροφοριων εντός μικρου χρονικου διαστήματος δια κατοπτρων μεγάλου ανοίγματος, ή θεωρία των καυστικών έχει σήμερα ευρει σημαντικήν ανάπτυξιν εις νέας εφαρμογάς.

Μεταξύ των σημαντικότερων συμβολων του Μαυρολυκου εις την οπτικήν, θεωρείται και ή μελέτη του διά την δημιουργίαν του ουρανίου τοξου. Ουτος είναι ο πρώτος σοφός, ο όποϊος έδωκε λογικήν εξήγησιν εις το φαινόμενον σχηματισμού του ουρανίου τόξου και ήνοιξε τον δρόμον εις τον Νεύτωνα, διά την έρμηγείαν της αναλύσεως του λευκου φωτος. Το φαινόμενον τουτο αναλύει ο Μαυρολυκος εις το δεύτερον βιβλίον των «Διαφανειών» του. Αντιθέτως προς τας άποψεις του καιρου του, ο Μαυρολυκος δέν παραδέχεται ότι το ουράνιον τόξον είναι αποτέλεσμα ανακλάσεως του φωτος εις κοίλον σφηνεφον, διότι, ως παρετήρησεν, παρουσιάζονται ιριδοειδεις ανακλάσεις και από αιωρουμένας σταγονας δροσου. Ο Μαυρολυκος λίαν επιτυχώς παραδέχεται, ότι το ουράνιον τόξον είναι αποτέλεσμα διαθλάσεως εις νέφος εκ σταγόνων δροσου, εις τας οποίας αι ήλιακαι ακτίνες διαθλώνται υπό γωνίαν 45° , μετά σειραν όκτω το πολυ διαδοχικων ανακλάσεων εις το έσωτερικόν εκάστης σταγόνος δροσου. Αναλόγως του αριθμου των έσωτερικων ανακλάσεων των προσπιπτουσων ακτίνων εις εκάστην σταγόνα δροσου, εκάστη ακτις διανύει διαφορον δρόμον φθάνουσα από μιās μέχρι επτά ανακλάσεων, και τοιοντοτρόπως δημιουργούνται τα διαφορα χρώματα της ιριδος. Επίσης, ο Μαυρολυκος υπελόγισε την ημιδιάμετρον του ουρανίου τοξου, την οποίαν ευρεν ίσην προς 42° έσωτερικώς και $53-54^\circ$ έξωτερικώς. Εν τούτοις, κατά την θεωρίαν, αι ημιδιάμετροι έπρεπε να ήσαν 45° συμφώνως προς την παραδοχήν του, ότι εκάστη ακτις εισερχομένη εις το έσωτερικόν εκάστης σταγόνος έπρεπε να κινηται διά των διαδοχικων ανακλάσεων της επί των πλευρων κανονικου όκταγώνου.

Ως προς τα χρώματα της ιριδος, ενώ έπλησίασε πολυ εις την

πραγματικότητα, θεωρήσας ἑπτὰ διάφορα χρώματα, διέκρινε μόνον τέσσαρα ἀπλᾶ, δηλαδή τὸ πορτοκαλί (*croceus*), τὸ πράσινον (*viridis*), τὸ κυανοῖν (*coemileus*) καὶ τὸ ἐρυθρὸν (*purpureus*), μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν τρία ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἐθεώρησεν ὡς μεταπτώσεις τῶν ἀπλῶν χρωμάτων (*connexiones*). Ὁ διαχωρισμὸς αὐτὸς τῶν χρωμάτων ἀπὸ τὸν Μαυρόλυκον δικαιολογεῖται, ἐὰν παρατηρήσῃ τις τὸ οὐράνιον τόξον, ὅπου τὰ χρώματα αὐτὰ καταλαμβάνουν μικρὰν μόνον ἔκτασιν εἰς τὸ φάσμα μεταξὺ τῶν τεσσάρων ἄλλων χρωμάτων.

Ἄλλ' ἐὰν ἡ ἐξήγησις ἢ δοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μαυρολύκου δὲν εἶναι ἀπολύτως ἱκανοποιητικὴ διὰ τὴν σύγχρονον ἐπιστήμην, πρέπει νὰ σκεφθῶμεν ὅτι ὁ Μαυρόλυκος ἔζησε εἰς τὸν 16ον αἰῶνα καὶ εἰς αὐτὸν ἀνήκει ἡ τιμὴ, ὅτι πρῶτος αὐτὸς ἔδωκε λογικοφανῆ ἐξήγησιν τῆς καμπυλότητος, τοῦ μεγέθους καὶ τῶν χρωμάτων τοῦ οὐρανίου τόξου⁸.

Παρατηρῶν καὶ γράφων μετὰ ἀπὸ τριάκοντα ἔτη συνεχοῦς καὶ ἐπιπόνου ἐργασίας, ὁμολογεῖ μὲ ταπεινοφροσύνην ὅτι δὲν ἔλυσεν πλήρως τὸ δύσκολον τοῦτο πρόβλημα, ἀλλὰ ἔδωκε μόνον τὴν εὐκαιρίαν εἰς πνεύματα πλέον ὀξυδερκῆ νὰ ἐρμηνεύσουν καλλίτερα καὶ νὰ φθάσουν πλησιέστερα πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Πράγματι, εἶναι λογικὸν νὰ παραδεχθῶμεν, μὲ τὴν δημοσιότητα τὴν ὁποίαν ἔλαβον τὰ ἔργα τοῦ Photismi καὶ Diaphani, διὰ τῶν συνεχῶν των ἐκδόσεων, ὅτι ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς διαδόχους του νὰ μελετήσουν βαθύτερον τὰ φαινόμενα καὶ νὰ εὔρουν ἐπιστημονικῶς ἀληθεῖς ἐρμηνείας τῶν φυσικῶν φαινομένων. Δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολή, ἐὰν ἐλέγετο ὅτι οὗτος ἤνοιξε τὸν δρόμον εἰς τοὺς μετέπειτα, ἦτοι τὸν Kepler, τὸν Newton, τὸν Fleischer, τὸν Descartes καὶ ἄλλους Εὐρωπαίους σοφοὺς, νὰ μελετήσουν καὶ νὰ δώσουν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τοὺς γνωστοὺς μὲ τὸ ὄνομά των νόμους τῆς Φυσικῆς.^{8,12,13}

Ἄλλ' ὁ Μαυρόλυκος ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν ἀστρολογίαν. Ἄλλωστε, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἡ ἀστρολογία συνεχέετο μὲ τὰς ἄλλας φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ δὴ τὴν ἀστρονομίαν. Οἱ σύγχρονοι καὶ ἀμέσως μετὰ αὐτὸν βιογράφοι του, ἐνθυμοῦνται ὅτι τὴν ἀστρολογίαν ἐδιδάχθη ἀπὸ τὸν Βυζαντινὸν πατέρα του.¹² Ἀναφέρουν ἐπίσης τὰς προφητικὰς ἰκανότητάς του, ὡς π.χ. ὅτι προεῖπε τὸν τραγικὸν θάνατον τοῦ φίλου του Ventimiglia, ὅτι πρὶν ἀπὸ τὴν μάχην ὑπέδειξε τὰ συμβάντα καὶ τὴν ἔκβασιν τῆς ναυμαχίας τῆς Ναυπάκτου, ὅτι προεῖδε ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου του κ.ἄ. Οἱ σύγχρονοὶ του σοφοὶ τὸν ἐχαιρέτουν ὡς «προφήτην καὶ μείζονα προφήτου». Τὸ ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα του τὸν παρομοιάζει «πρὸς τοὺς ἀρχαίους φιλοσόφους διὰ τὴν γνῶσιν τῶν ἀποκρύφων ἐπιστημῶν». Καὶ εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἔργων του ἀναφέρεται ἐπιτομή, ἡ ὁποία ἔχει σχέσιν μὲ τοὺς ἑπτὰ πλανήτας, τὰ ὠροσκόπια καὶ τὰ σημεῖα τοῦ ζωδιακοῦ¹³.

Ἐν τούτοις, οἱ αὐτοὶ βιογράφοι του ὁμιλοῦν διὰ τὴν εἰρω-

νίαν του δια τὸν μάταιον φόβον εἰς τὰ ἐσφαλμένα προηγήματα καταστροφῶν. Εἰς ἐπιστολὴν του δέ, πρὲς τὴν Ρώμην καὶ τὸν ποντίφηκα, διότι εἶναι εὐπίστοι εἰς τοὺς ψευδολογους οὐρανοσκόπους.

Ὁ Μαυρόλυκος καταδικάζει τὰς δεισιδαιμονίας καὶ τὰ ἐσφαλμένα προγνωστικά, ἀλλὰ πιστεύει εἰς τὴν ἀστρολογίαν. Περιορίζει τὸ κράτος της, τὴν ἐξαγνίζει ἀπὸ τὰς προλήψεις, τὴν προσαρμόζει πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν ἀγροτῶν, τῶν ἰατρῶν, τῶν στρατιωτῶν, τῶν ταξειδιωτῶν, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἐπιστήμη μόλις ἐνεφάνιζε τὰς πρώτας λάμπεις της⁵. Ἡ στάσις του αὐτὴ φέρει εἰς τὴν μνήμην μας, πλὴν τῶν ἄλλων Βυζαντινῶν, τὸν Θεόδωρον Μετοχίτην καὶ τὸν Νικηφόρον Γρηγοράν, οἱ ὅποιοι καὶ αὐτοὶ προσεπάθησαν νὰ ἐλευθερώσουν τὴν ἐπιστημονικὴν ἀστρονομίαν ἀπὸ τὴν χίμαιραν τῆς ἀστρολογίας. Ἐν τούτοις, καὶ αὐτοί, ὅπως καὶ ἐκεῖνος, παρεδέχοντο ὅτι ἡ ἀστρολογία ἐπιτρέπει νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀστρῶν, καὶ ἰδίως τῆς σελήνης, ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τῶν ἀνθρώπων, καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν φυσικῶν φαινομένων, ὅπως π.χ. τῶν παλιρροιῶν, καὶ ὅτι ἡ θέσις τῶν ἀστρῶν μᾶς βοηθεῖ νὸ προῖδωμεν τὸ μέλλον τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ τὰ σχετικὰ ἔργα, τόσον τῶν Βυζαντινῶν σοφῶν, καθὼς καὶ τοῦ Μαυρόλυκου, παραμένουν ἔτι ἀδημοσίευτα καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορίσωμεν τὴν περαιτέρω συγγενείαν των.

Τέλος, ὁ Μαυρόλυκος ὑπῆρξε ὄχι μόνον μαθηματικὸς καὶ φιλοσοφος. Ὑπῆρξε καὶ ἰκανὸς φιλόλογος. Ἐγράψε ἑπτὰ βιβλία Γραμματικῆς, μίαν ἐπιτομὴν τῆς Ἱστορίας τῆς Σικελίας, τὸν βίον ἐνὸς Ἁγίου, πολλὰ ποιήματα, τὰ ὁποῖα, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἐξαιρετικά, δεικνύουν ὅμως, ὅτι ὑπῆρξε καθολικὸν πνεῦμα. Καὶ πράγματι, μὲ τὴν ἰσχυρὰν μνήμην ποῦ διέθετε, συνεδύαζε πνεῦμα διεισδυτικὸν καὶ εὐρύ. Ἐκλινε πρὸς τὴν περισυλλογὴν καὶ κατεῖχεν εἰς ὑψηλὸν βαθμὸν τὴν τέχνην, τὴν τόσον ἀπαραίτητον καὶ σπανίαν, νὰ ἐκφραζέται μὲ καθαρότητα, ὥστε νὰ καθιστᾷ νοητὰς καὶ τὰς πλέον ἀφηρημένας ἐννοίας¹¹.

Τὰ μαθηματικά ὑπῆρξαν ἡ πατρογονικὴ κληρονομία τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ρωμαῖοι, ὄντες κατακτητικὸς λαός, δὲν ἐνδιαφέρθησαν διὰ τὴν ἐπιστήμην αὐτήν, ἡ ὁποία ἀπῆτει βαθὺν στοχασμὸν καὶ αὐτοσυγκέντρωσιν. Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθηματικῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἤρχισε νὰ παρουσιάζεται μετὰ τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων. Τὸν 13ον αἰῶνα, μετεφράσθησαν καὶ ἐσχολίασθησαν τὰ Στοιχεῖα τοῦ Εὐκλείδου, ἐγράφησαν δὲ διαφοροὶ μαθηματικαὶ πραγματεῖαι διὰ τὴν σφαῖραν, διὰ τὴν κίνησιν τῶν πλανητῶν, κ.λ.π. Τὸν αὐτὸν αἰῶνα καὶ μὲ ἐνθάρρυνσιν τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Β' ἐγένετο ἡ μετάφρασις τῆς Συντάξεως τοῦ Πτολεμαίου. Περὶ τὸ 1317, ὁ Salvinò degli Amati, ἀπὸ τὴν Τοσκάνην, ἐνεφανίσθη φέρων ὀμματουάλια, καταπλήξας τοὺς συγχρόνους του καὶ δώσας ἀφορμὴν εἰς τοὺς φιλοσόφους τῆς ἐποχῆς του νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν ὀπτικήν.

Αἱ γνώσεις ὅμως αὐταὶ αἱ ἀφορῶσαι τὰς θετικὰς ἐπιστήμας δὲν ἦσαν, παρὰ σποραδικαὶ συμβολαὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην. Οἱ ἐπιστήμονες τῆς ἐποχῆς ἠσχολοῦντο περισσότερο μὲ τὸ νὰ σχολιάζουσι τὰ ἀρχαῖα κείμενα, παρὰ μὲ τὸ νὰ ἐρευνοῦν τὰ φαινόμενα. Τοιοῦτοτρόπως, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 16ου αἰῶνος, ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ λογοτεχνία ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ τὴν θέσιν τῆς εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ἐνεφανίσθη πλῆθος μεγάλων ἀνδρῶν εἰς τὴν σφαιρὰν τῶν μαθηματικῶν, μετὰ δὲ τῶν ὁποίων ὁ διασημότερος ἦτο ἀναμφισβητήτως ὁ Φραγκίσκος Μαυρόλνκος. Πράγματι, εἶναι δυνατόν νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι, ἐὰν δὲν ὑπῆρχε αὐτός, δὲν θὰ ὑπῆρχαν καὶ οἱ Γαλιλαῖοι καὶ οἱ Νεύτωνες, διότι εἰς τὴν ἰστορίαν τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, παρατηρεῖται ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν εἰς ἀνθρώπος νὰ ἐδραιώσῃ μόνος του μίαν ἐπιστήμην, χωρὶς ἄλλοι, πρὶν ἀπ' αὐτόν, νὰ ἔχουν προσδιορίσει τὰ στοιχεῖα τῆς.

Ἐν τούτοις, μέγα μέρος τῆς συμβολῆς του αὐτῆς εἰς τὴν φυσικὴν ἐπιστήμην, τὸ ὀφείλει ὁ Μαυρόλνκος εἰς τὴν πατρικὴν καὶ τὴν ἔθνικὴν του κληρονομίαν. Πράγματι, ὁ πατὴρ τοῦ Φραγκίσκου, Ἀντώνιος Μαυρόλνκος, Βυζαντινὸς εὐπατριδῆς, κάτοικος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εὗρίσκετο καὶ ἔζη εἰς τὸ μεγαλύτερον τότε κέντρον τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς φιλοσοφίας, καὶ ἀσφαλῶς θὰ ἐγεύετο τῶν καρπῶν αὐτῶν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ Βυζαντίου. Φεύγων ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν πολὺ πρὸ τῆς ἀλώσεως, ὁ πατὴρ Μαυρόλνκος συναπεκόμισεν, ἐκτὸς τῶν γνώσεων, τὰς ὁποίας εἶχε ἀποκτήσει εἰς τὴν βασιλεύουσαν, καὶ σωρείαν βιβλίων, μετὰ δὲ τῶν ὁποίων πολλὰ κλασσικὰ τῆς σοφίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ὁ νεαρὸς Φραγκίσκος Μαυρόλνκος, εἰς τὴν γαλήνην τοῦ βίου του εἰς Σικελίαν, εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ διδαχθῇ τόσον ἀπὸ τὸν πατέρα του — διὰ τοῦτο ὀμιλεῖ μεθ' ὑπερηφανείας, ὅτι τὰ πρῶτα του γράμματα τὰ ἔμαθε ἐκ τοῦ πατρὸς του — ὅσον καὶ ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, τὴν σοφίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Δυνάμεθα, ἐπομένως, νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι τὸ Βυζάντιον ὄχι μόνον διεφύλαξε καὶ ἐμελέτησε τὴν πνευματικὴν κληρονομίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ἐκαλλιέργησε εἰς τὰ Πανεπιστήμιά του τὰ μαθηματικά, τὰ φυσικὰ καὶ τὰς ἐφαρμοσμένας ἐπιστήμας, καὶ ἀνέδειξε μορφὰς ὡς τοῦ Λέοντος τοῦ Μαθηματικοῦ, τοῦ Μαξίμου Πλανούδη, καὶ τόσων ἄλλων, περὶ τῶν ὁποίων ἐλάχιστα γνωρίζομεν μέχρι σήμερον.

Ἡ συμβολὴ τοῦ Βυζαντίου εἰς τὴν Ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων τῆς Εὐρώπης εἶναι ἀρκούντως γνωστὴ καὶ ὀλονὲν πλουτίζεται μὲ νέας ἀνακαλύψεις. Ἀντιθέτως, καθόσον γνωρίζω, οὐδὲν σημειώνεται περὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Βυζαντίου εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῶν ἐπιστημῶν, καὶ τοῦτο εἶναι φυσικόν, ἀφοῦ τὰ σχετικὰ ἔργα τῶν Βυζαντινῶν παραμένουν ἐν πολλοῖς ἀνέκδοτα. Ὅταν γνωσθοῦν καὶ μελετηθοῦν τὰ κείμενα, ἢ σημερινὴ εἰκὼν εἰς τὸν τομέα αὐτὸν εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ ἀλλάξῃ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Δ. ΖΑΚΥΘΗΝΟΥ, «ΜΙΧΑΗΛ ΜΑΡΟΥΛΛΟΣ ΤΑΡΧΑΝΙΩΤΗΣ, Ἑλληὺν Ποιητὴς τῶν Χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως», Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, ἔτος Ε΄, σελ. 200 - 242, 1928.
2. J.A. de THOU, «Les écoles des hommes savants tirés de l'histoire de M. de Thou avec les additions concernant l'abrégé de leur vie, le jugement et le catalogue de leurs ouvrages par Antoine Teissier, Conseiller et Historiographe de le Serenité Electorale de Brandebourg, Utrecht, 1897.
3. ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΜΑΥΡΟΥΛΚΟΥ, Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμος 16, σελ. 788 - 789, Ἀθήναι «Περσὸς» 1931.
4. ΚΩΝΣΤ. ΣΑΘΑ, «Νεοελληνικὴ Φιλολογία. Βιογραφίαι τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διαλαμπάντων Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐνεργεσίας (1453 - 1821)» Τυπ. Α. Κορομηλά, σελ. 136 - 37, 1868.
5. L. CRASSO, «Degli Elogii degli Huomini letterati,» Μέρος 2ον σελ. 5 - 13, Ἐκδότης Per Combi & La Nori, Βενετία 1666.
6. J.P. NICERON, «Memoires pour servir à l'histoire des hommes illustres dans la Republique des Lettres», Tom. 37, Ἐκδότης Briasson, 1737.
7. Dom. Scina, «Elogio di Francesco Maurolico», Palermo, 1808.
8. E. WILDE, «Geschichte des Optik von Ursprunge dieser Wissenschaft bis auf die gegenwärtige Zeit», Erster Theil: «Von Aristoteles bis Newton», Dr Martin Sandig OHG Wiesbaden, σελ. 126 - 134, 1843.
9. G. MACRI, «Commemorazione del IV Centenario di Francesco Maurolico». Πρακτικὰ τῆς R. Accademia Peloritana, Messina, Tipografia d'Amico, σελ. 1 - 118, 1894.
10. VITELLUS, «Vitellionis perspectiva,» libri X. βιβλίον 2ον Ὀπτικῆ, ἐδάφιον 39, σελ. 553 - 555, Νυρεμβέργη, 1533.
11. FRANCESCO MAUROLICO, Encyclopediā Italiana, τόμ. XXII, σελ. 621, Roma, Istituto della Enciclopedia Italiana. Fondata da Giovanni Treccani MCM XXXIV - XII.
12. Louys Morery, «Le grand dictionnaire historique, ou le mélange curieux de l'histoire sacre et profane, Vita di Francesco Maurolico», τόμος τρίτος σελ. 472, Amsterdam Aux dépens de la Compagnie, 1702.
13. FRANCESCO LOMONACO, «Opere di Francesco Lomonaco, Vite degli eccelenti Italiani» τόμος 7ος, σελ. 298 - 310, Lugano, Tipografia di Ruggia, 1836.
14. M. Herzberger, «Modern Geometrical Optics», Interscience Publ. Inc. N. York, σελ. 504, 1958.
15. F. NAPOLI, «Note intorno ad alcuni manoscritti della biblioteca parigina», Rivista Sicula, τόμ. IX, Σεπτ. - Ὀκτ. 1872.
16. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, «Φυσικὰ Προβλήματα κατ' εἶδος συναγωγῆς» βιβλίον XV («Ὁσμηθηματικῶς μετέχει θεωρίας»), Harvard, Louys Morery University Press, 1961.

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

ΠΡΟΟΔΟΣ

Τὸ ἔχω πολλές φορές εἶπει καὶ πάλι τὸ ξαναλέγω,
 πὼς ἂν δὲν ἀφοσιωθούμε
 τοποθετημένοι στὴν ἐργασία μας μ' ἔρωτα,
 ὅπως εἶναι ἀφοσιωμένον ἓνα γυροφόρον ἔντομο, μελανὸ καὶ γα-
 λάζιο,
 μὲ τὶς μακριές κεραίες του νὰ τὶς γεμίζει γύρω
 καὶ νὰ τὴν μεταφέρει ἀπὸ ἄνθος σ' ἄλλο ἄνθος στὰ δέντρα,
 ὅταν στολίζονται τὴν ἀνοιξη,
 δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ πλησιάσουμε τὴν πρόοδο,
 ἂν δὲν γίνουμεν ὄλοι ἐδῶ, ἄντρες καὶ γυναῖκες,
 ἓνα συνταιριασμένο ἐργατικὸ μελίσσι,
 ποὺ ἢ κάθε του μέλισσα νὰ ξέρει νὰ εἰδοποιεῖται πιστὰ ἀπ' ὄλα
 τὰ λουλούδια,
 ἀκόμα κι' ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ πρωτοανθίζουνε,
 μέσα στὸ χειμῶνα, στὰ κράσπεδα τοῦ δάσους.

ΜΕΤΟΧΗ

Πηγαίναμε ν' ἀκούσουμε τὸν ρήτορα, ὄχι γιὰ νὰ κερδίσουμε τίποτε,
 ἢ τίποτε ἄλλο σωτήριο νὰ παραδεχτοῦμε, γιατί δὲν ὑπῆρχε
 τίποτε νὰ παραδεχτοῦμε.
 Πηγαίναμε νὰ γεμίσουμε τὰ καθίσματα μὲ τὴν ἀπουσία μας καὶ τὴν
 κοσμικότητά μας, τότε ποὺ ὁ κόσμος ἦταν μιὰ μεγάλη Ἀπουσία.
 Σκοτωμένοι πλῆθος εἴμασταν στὴ μάχη.
 Πὼς νὰ προφτάσουν νὰ μᾶς ρίξουν λίγο χῶμα οἱ φίλοι μας;
 Γι' αὐτὸ γινήκαμε μετοχὴ μέσα στὴ δύναμη τοῦ ἀγριμιοῦ,
 Μετοχὴ στὸ περπάτημά του καὶ στὶς αἰσθήσεις του τὶς τρομα-
 γμένες.
 Ποὺ νὰ προφτάσουν τὰ συνεργεῖα νὰ μᾶς ρίξουν λίγο τυπικὸ χῶμα,
 γιὰ νὰ μὴν παραπονιόμαστε, ὅπως ὁ κύριος Ἐλπήνορας
 καὶ ὁ κύριος Ἀρχύτας ὁ Ταραντίνος!

ΤΟ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟ ΜΑΣ Ψ Ε Μ Α

(Συνειδησιακός διάλογος)

Μιά φωνή : Εύχαριστα φορούμε και φορούμε το μικρό και το μεγάλο μας ψέμα.

“Αλλη φωνή : Γιατί μάς ένοχλεί ή πραγματική Αλήθεια.

“Αλλη φωνή : Γιατί φοβόμαστε την καθημερινή μας την Αλήθεια. Μεστώνει αυτή κάθε μέρα και μεγαλώνει και κανένα ψέμα δυνατό δέ δύναται να τη σκεπάσει και με το σκοταδι του να την κρύψει.

Φωνή του βάθους : Πάντοτε ξυπνάτε την αλήθεια. Πάντα να λέτε: Πάμε να ξυπνήσουμε την αλήθεια. Πάμε να καλέσουμε την αλήθεια, γιατί κουφαθήκαμε και δέν την άκουμε τόσο καιρό να μάς φωνάζει.

“Αλλη φωνή του βάθους : Πάντοτε ή μεγάλη Αλήθεια να σάς καίει, γιατί αυτή μπορεί την πείνα σας να σταματήσει και τη δίψα σας μπορεί να την ποτίσει.

“Αλλη φωνή : Σήμερα σκοτώθηκαν έξηντα διαδηλωτές, που ζήτησαν την έλευθερία τους και τη δικαιοσύνη τους.

“Αλλη φωνή : Σήμερα δέ σταμάτησαν οι άμαξοστοιχίες μπροστά στο συγκεντρωμένο πλήθος, γιατί έτσι διάταξαν οι ψευδείς μας άρχοντες.

“Αλλη φωνή : Πέντε διαδηλωτές από τα πόδια των τραινών πατηθηκαν, πατηθηκαν πέντε άνθρωποι της δικαιοσύνης μας από το πόδια των τραινών.

Μιά φωνή : Τί λέει το μεγάλο Καπιτώλιο;

“Αλλη φωνή : Τί λένε γι' αυτό οι σοφοί μας πατέρες και οι σοφοί μας συγκλητικοί;

“Αλλη φωνή : Τί λένε, όταν συνεδριάζουνε κάτω από το άγαλμα της θεάς Τύχης;

“Αλλη φωνή : Ξέρουμε πώς ποτέ δέ θα νικήσουμε τους Παρθους.

Φωνή του βάθους : Οι Παρθοι ποτέ, ποτέ πια δέ θα νικηθούνε.

Μιά φωνή : Τί λέει, λοιπόν, γι' αυτό το Καπιτώλιο;

“Αλλη φωνή : Λέει πώς πρέπει σ' αυτό να ύπακούμε.

“Αλλη φωνή : Μά τότε, πώς θά 'χουμε τη δικαιοσύνη μας;

*Άλλη φωνή : Τότε, πώς θά 'χουμε τήν ανεξαρτησία μας, αφού στο μεγάλο Καπιτώλιο θά πρέπει νά πειθαρχούμε;

*Άλλη φωνή : Χρειάζεται γιά δ,τι προστάζει τὸ Καπιτώλιο βαθειὰ ν' ἀδιαφορούμε.

*Άλλη φωνή : Πρέπει νά σιωπήσουμε τὰ ξένα τὰ συμφέροντα καί τὸ δικό μας συμφέρον νά ξυπνήσει.

*Άλλη φωνή : Στεκόμαστε πάντα στο ντουφέκι.

*Άλλη φωνή : Πάντοτε πρέπει νά 'μαστε ὀρθοί, πάντοτε ὀρθοί καί ποτέ, ποτέ σκυμμένοι.

*Άλλη φωνή : Τί λέει γι' αὐτὰ τὸ Καπιτώλιο;

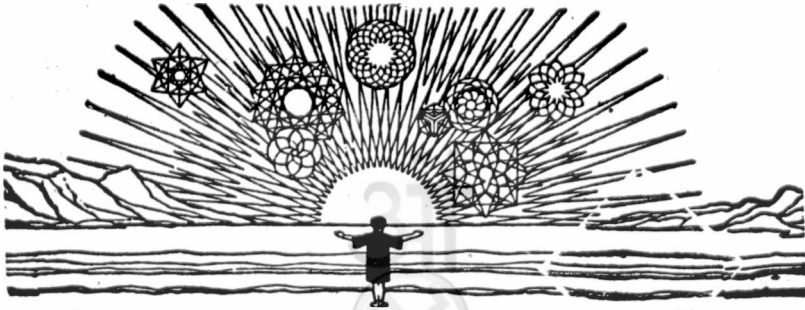
Φωνή τοῦ βάθους : Τὸ μεγάλο τὸ Καπιτώλιο ἀνήσυχα τώρα σωπαίνει.

Ἄπόψε τὰ πουλιά, τὰ μικρὰ πουλιά
φαίνονται σὰ μικρὲς μπάλες χῶμα μὲ φτερά
εὐκίνητες μπάλες, ποὺ κυλᾶνε πάνω στο δέντρα τους.

Ἄπόψε τὰ μικρὰ πουλιά
μὲ τὰ φουσκωμένα στήθη τους
μοιάζουν

μὲ μικρὲς, ζωηρὲς μπάλες χῶμα μὲ φτερά.

Η ΕΓΕΛΙΑΝΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

‘Υπό Βασ. Π. ΡΟΖΟΥ, ‘Υφηγητοῦ

Πρὶν εἰσελθῶμε στὸ κύριο θέμα τῆς παρούσης ἐργασίας, ὀφείλομε νὰ καθορίσωμε μερικές βασικές ἔννοιες. Τί εἶναι ἱστορία καὶ ἱστορική πραγματικότητα, δηλ. ἱστορικός βίος;

‘Υπὸ τὴν κοινὴ τῆς ἔννοια, ὡς ἱστορία νοοῦμε τὴν ἐπιστήμη πού ἐρευνᾷ καὶ ἐρμηνεύει τὰ γεγονότα τοῦ παρελθόντος, γεγονότα κοινωνικά ἢ φυσικά. Στὴν πρώτη περίπτωση, ὁμιλοῦμε γιὰ τὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας. Στὴν δεύτερη, γιὰ τὴν ἱστορία τῶν φυσικῶν ὄντων καὶ κατ’ ἐπέκταση, τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.

Ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, τὰ ἐπιτεύγματα των, τὴ δράση ἑνὸς ἢ περισσοτέρων λαῶν κατὰ τὴν διάρκεια μιᾶς χρονικῆς περιόδου, ἢ καὶ ἀπὸ τῆς αὐγῆς τοῦ ἱστορικοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητας, πού ἀρχίζει μὲ τὰ πρῶτα γραπτὰ ἔργα τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἱστορία νοομένη κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπο, ἐμφανίζει χαρακτηριστικά ὑποκειμενικόν, διότι συνίσταται ἀπὸ τὸ σύνολον τῶν γνώσεων, πού συγκεντρώνομε γιὰ τὸ παρελθόν, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς παραδόσεως καὶ μὲ τὴν βεβαιότητα τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου. Γιὰ νὰ ὑπάρξῃ ὁμοῦς ἡ ἐπιστημονικὴ γνώση, ἀπαιτεῖται, ὅπως εἶναι φυσικό, ἡ ὑπαρξη τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος. Διότι αὐτοῦ ὁ ἱστορικός ἀποκτᾷ συνείδηση, ἢ ἐπιχειρεῖ τὴν ἐρμηνεία καὶ ἀξιολόγηση. Ἡ ὑπαρξη αὐτῶν ἀκριβῶς τῶν γεγονότων προσδίδει στὴν ἱστορία ἀντικειμενικὴν ὑπόστασιν.

‘Υπὸ τὴν ἀντικειμενικὴ τῆς λοιπὸν ἔποψη, ἡ ἱστορία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ αὐτὸς οὗτος ὁ ἱστορικός βίος τῆς ἀνθρωπότητας, δηλαδή ἡ ἱστορική πραγματικότητα.

Ἡ ἱστορική πραγματικότητα, ὁ ἱστορικός βίος τοῦ ἀνθρώπου ἔχει

κατ' ανάγκην μιὰ χρονική διάσταση, ἐφ' ὅσον ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα σύνολο δεδομένων, τὰ ὁποῖα ἐξελλίσσονται μέσα στὸ χρόνο. Ἐν ἀντιθέσει δὲ πρὸς τὴν φυσικὴ ἱστορία, τὴν μελέτη δηλ. τῆς ἐξελίξεως τῶν φυσικῶν ὄντων, ἀλλὰ προσέτι καὶ τῶν ἄλλων, πλὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἐμβίων ὄντων, ὁ ἱστορικὸς βίος ἔχει ἐντελῶς ἰδιαιτέρο χαρακτηριστικὸ ὑφίστης σημασίας. Ἀναφέρεται στὴν δραστηριότητα τοῦ ἀνθρώπου ὡς ὄντος, ὡς ὑπάρξεως δυναμένης νὰ δράσῃ μὲ ἐλευθερία καὶ συνείδηση «τοῦ πράττειν», κατὰ συνέπειαν, νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη καὶ νὰ ἐπιδράσῃ στὴν διαμόρφωση τοῦ ἱστορικοῦ βίου. Ἐδῶ ἔχομε μιὰ ὄντολογικὴ διάσταση τῆς ἱστορίας, ἀνεξάρτητη τῆς φυσικῆς νομοτέλειας, πού διέπει τὴν γένεση καὶ ἐξέλιξη τοῦ φυσικοῦ γεγονότος.

Βεβαίως, σὰν ἱστορικὸ γεγονὸς καὶ κατ' ἐπέκταση σὰν ἱστορικὴ πραγματικότητα, δὲν νοοῦνται ἅπαντα συλλήβδην τὰ διαδραματισθέντα στὴ ροὴ τοῦ χρόνου γεγονότα. Γιὰ νὰ νοηθῇ ἓνα δεδομένο σὰν ἱστορικὸ γεγονὸς καὶ νὰ σημασιολογηθῇ στὴ διαμόρφωση τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος, πρέπει νὰ διαθέτῃ τὸ στοιχεῖο τῆς σημαντικότητος. Μόνον ἀπὸ αὐτὴ τὴν καθοριστικὴ ἔννοια, μιὰ πράξις ἢ ἓνα δεδομένο τοῦ παρελθόντος μπορεῖ νὰ ἀσκήσῃ ἐπίδραση γὰρ τὴν διαμόρφωση τοῦ παρόντος, ἢ τὸν καθορισμὸ τοῦ μέλλοντος, νὰ γίνῃ δηλ. πράγματι ἱστορικὸ γεγονὸς.

Κατὰ ταῦτα, ἱστορικὴ πραγματικότητα εἶναι τὸ σύνολον τῶν ἐξε-

λισσομένων μέσα στὸ χρόνο γεγονότων, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν σημαντικότητα γιὰ τὴ μοῖρα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ διὰ μέσου τῆς παραδόσεως ἀσχοῦν προσδιοριστικὴ ἐπίδραση στὴν διαμόρφωση τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας ἔχει ὡς ἀποστολὴ τὴν ἀξιολόγηση καὶ ἐρμηνεῖα τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος, ὅχι ὁμῶς μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ μέθοδο, τὴ λογικὴ τοῦτέστιν κρίση, ἀλλὰ μὲ μιὰ ἀξιολογικὴ κρίση, στὴ βάση τῆς ὁποίας εὐρίσκεται μιὰ σειρά κριτηρίων, τὰ ὁποῖα ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν κλίμακα τῶν ἀξιών, εἴτε τῆς ἐποχῆς τοῦ ἱστορουμένου γεγονότος, εἴτε τῆς ἐποχῆς, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐπιχειρεῖται ἡ ἀξιολόγηση τοῦ παρελθόντος.

Μὲ τὴν ἔννοια αὐτὴ, ἡ φιλοσοφικὴ θεώρηση τῆς ἱστορίας γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει ἑνὸς «ἐσωτερικοῦ ἀξιολογικοῦ συστήματος» (Ἀντωνόπουλος, Α, 18), πού ἐκφράζει, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, τὸ πνεῦμα καὶ τὸ νόημα μιᾶς ἐποχῆς.

Ἀπὸ μιᾶ ἄλλη ἀποψη, τὸ ἀξιολογικὸ σύστημα, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ἐπιχειρεῖται ἡ ἐρμηνεῖα καὶ ἡ σημασιολόγηση τοῦ ἱστορικοῦ βίου, στηρίζεται σὲ γενικὲς, παγκόσμιες καὶ διαχρονικὲς ἀξιολογικὲς κρίσεις, πού ἀπηγοῦν γενικὰ φιλοσοφικὰ καὶ κοσμοθεωρητικὰ συστήματα. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας ἐμφανίζει διαφορετικὴ τοποθέτηση καὶ ἐπιχειρεῖ ἄλλοτε ἄλλη ἐρμηνεῖα καὶ ἀξιολόγηση τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος, ἀναλόγως

τῶν φιλοσοφικῶν ρευμάτων τῆς κάθε ἐποχῆς, τοῦ γενικοῦ κοσμοθεωρητικοῦ προσανατολισμοῦ τῆς καὶ τῆς φιλοσοφικῆς σκοπιᾶς τῶν μεγάλων διανοητῶν.

Ἐπειδὴ στὴν ἐποχὴ μας δίδονται διάφορες ἐρμηνεῖες στὸν τρόπο ἐξελίξεως τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνικῶν καὶ τῆς πορείας τοῦ πολιτισμοῦ ἐν γένει, ἐρμηνεῖες πού, ἐνῶ οὐσιαστικά ἔχουν τὶς ρίζες τους στὰ μεγάλα φιλοσοφικά συστήματα τοῦ παρελθόντος, ἐπιχειροῦν ἐν τούτοις μίαν ἄλλοτε ἄλλης ἐκτάσεως ἀμφισβήτηση ἢ καὶ τὴν ἀνατροπὴ τους. Θὰ ἀρχίσουμε λοιπὸν ἀπὸ τὴν φιλοσοφία τῆς ἱστορίας τοῦ Ἐγγέλου, τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἰδεαλιστοῦ Γερμανοῦ φιλοσόφου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, εἰς τὸ ἔργον τοῦ ὁποῖου δέχονται σήμερα, ὅτι βρίσκει τὴν δλοκλήρωσὴ τῆς ἢ μεγάλης περιόδου τῆς «ἀστικῆς» φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας. Κατὰ δὲ τὸν Γεωργούλη, τὸ μέγα θεωρητικὸ ἔργον τοῦ Ἐγγέλου ἐπηρέασε καὶ ἐπηρεάζει ἀκόμη καὶ σήμερα τὴν πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ, ὅλες δὲ οἱ πολιτικὲς πτέρυγες, ἀπὸ τὴν δεξιὰ ἕως τὴν ἀριστερά, δανεῖζονται θεωρητικὰ ὄπλα καὶ ἐπιχειρήματα, γιὰ τὴν στήριξη τοῦ ἰδεολογικοῦ τους πιστεύου.

Τὸ φιλοσοφικὸ σύστημα τοῦ Ἐγγέλου ἀνήκει στὴν ἰδεαλιστικὴ φιλοσοφία. Στὴ βάση τῆς ἐγγελιανῆς φιλοσοφίας, βρίσκειται ἡ ἀποψη, ὅτι: τὸ πνεῦμα καὶ τὸ παράγωγον αὐτοῦ, ἡ ἰδέα, ἀποτελεῖ τὴν οὐσία τοῦ σύμπαντος. Ἡ πραγματικότης εἶναι αὐτὴ ἡ ἰδέα σὲ μιὰ ἐξελικτικὴ κίνηση. Ἡ πορεία τοῦ πνεύματος ἐξελίσσεται: μέσα στὸ

σύμπαν κατὰ στάδια. Ἡ ἰδέα καὶ τὸ πνεῦμα εἶναι ἡ ἔκφραση τοῦ θεοῦ μέσα στὴ φύση. Καὶ ὄχι μόνο στὸν κόσμον τῶν φυσικῶν ὄντων, ἀλλὰ καὶ στὸ ἀπέραντο πεδίο τοῦ πολιτισμοῦ. Φορέας τῆς ἰδέας μέσα στὴ φύση καὶ τὴν κοινωνία εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Τὴν ἰδέα ὁ Ἐγγελος ὀνομάζει Λόγον. Ὁ Λόγος διέπει τὸ σύμπαν καὶ κατευθύνει τὴν πορεία καὶ ἐξέλιξή του. Τὸ φιλοσοφικὸ σύστημα τοῦ Ἐγγέλου εἶναι: «Πανλογισμός». Τὸ σύμπαν δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἡ ἀνάπτυξη καὶ ἐξέλιξη τοῦ Λόγου. Καὶ κατὰ τὴν ὠραία ἔκφραση τοῦ Γεωργούλη, «ὁ Λόγος εἶναι τὸ δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένοντο». Ὁ Λόγος εἶναι: αὐτὸς οὗτος ὁ Θεός. Ὁ Θεὸς διὰ μέσου τῆς φύσεως καὶ τῆς πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως, λαμβάνει συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ του ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου. Γι' αὐτὸ ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἐγγέλου χαρακτηρίζεται πανθειστική.

Ἡ πορεία τῆς ἰδέας διὰ μέσου τοῦ σύμπαντος ἐξελίσσεται κατὰ ὀρισιμένη τάξη. Δὲν εἶναι οὔτε κυκλική, ὅπως ἐπίστευαν οἱ ἀρχαῖοι: Ἕλληνες, οὔτε εὐθύγραμμη, ὅπως ἐδίδασκε ὁ Χριστιανισμὸς μὲ ἕναν ἐκ τῶν προτέρων ὑπὸ τῆς Θεῆας Προνοίας διαγεγραμμένον σκοπὸ (ἄποψις Παλαιᾶς Διαθήκης). Ἡ πορεία τῆς ἰδέας, δηλ. ἡ ἐξέλιξη τοῦ σύμπαντος, ἀκολουθεῖ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἐγγέλου τὸ πρῶτον χρησιμοποιοῦθὲν στὴν σύγχρονη ἐποχὴ δι: α λ ε κ τ : κ ὸ σ χ ῆ μ α.

Ἡ διαλεκτικὴ ἐχρησιμοποίηθη γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τοὺς Ἑλεᾶτες καὶ κυρίως τὸν Ζήνωνα, ὡς μέθοδος ἐρεύνης τῶν φιλοσοφικῶν

προβλημάτων. Ὁ Πλάτων προ-
σπαθεῖ μὲ τὴν διαλεκτικὴ νὰ ἐρ-
μηνεύσῃ τὴ συνθετικὴ μορφή τοῦ
σύμπαντος. Οἱ Νεοπλατωνικοὶ
(Πρόκλος) διαγράφουν λεπτομε-
ρῶς τὰ τρία στάδια πορείας τῆς
ιδέας μέσα στοῦ σύμπαν. Οἱ ιδέες,
πού ἀποτελοῦν ἰδίαις ὑποστάσεις,
προερχομένας δι' ἀπορροῆς ἐκ τῆς
ὑπερτάτης ιδέας, τοῦ Ἀγαθοῦ,
δηλ. τοῦ Θεοῦ, εὐρίσκονται κατὰ
τὸ ἀρχικὸ στάδιο, εἰς ἀπόλυτη
ἡρεμία. Ἐκ τῆς καταστάσεως αὐ-
τῆς, ἡ ιδεώδης ὄντοτης ἐξέρχε-
ται πρὸς τὰ ἔξω, διαφοριζομένη
στὶς ἐπὶ μέρους ἰδεατὲς ὄντοτητες,
πού ἀποτελοῦν, ὡς γνωστὸν ἀπὸ
τὴν Πλατωνικὴν ἰδεοκρατία, τὰ
ἀρχέτυπα καὶ τὶς μητρες ὄλων
τῶν αἰσθητῶν. Κατὰ τὴν ἐξοδό-
της, ἡ ιδεώδης ὄντοτης διέρχε-
ται διὰ μέσου τοῦ σύμπαντος,
προσδιορίζουσα τὴν ἐξέλιξη καὶ
πορείαν αὐτῆς μέσα στοῦ χρόνο.
Τελικῶς ὁμως, ἐνθυμεῖται τὴν
προέλευσίν της καὶ ἐπιδιώκει τὴν
ἐπάνοδο στὴν ἀρχικὴν της κατὰ-
στασιν. Εἶναι τὸ τρίτο στάδιο, ἡ
ἐπιστροφή.

Αὐτὴν τὴν τριαδικὴν ἐξέλιξη
τῶν Νεο-Πλατωνικῶν, ὅπως ἔ-
φθασε στοὺς νεωτέρους χρόνους
διὰ μέσου τῶν Γερμανῶν μυστι-
κιστῶν, ἐχρησιμοποίησε ὁ Ἐγε-
λος. Τὸ πρῶτο στάδιο ἀποκαλεῖ
ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος θ έ σ ι ν.
Τὸ δεύτερο στάδιο, τῆς προόδου,
ἀ ν τ ί θ ε σ ι ν καὶ τὸ τρίτο, τῆς
ἐπιστροφῆς, σ ύ ν θ ε σ ι ν. Ἐν
συνεχείᾳ, ἡ σύνθεσις ἀποτελεῖ μιὰ
νέα θέσις γιὰ νὰ συνδυασθῇ μὲ
τὴν ἀντίθεσις καὶ νὰ παραγάγῃ μιὰ
νέα σύνθεσις καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς
ἐπ' ἀπειρον.

Αὐτὴν τὴν διαλεκτικὴν κίνηση

ἀκολουθεῖ ἡ ἰδέα μέσα στὴ φύση
κατὰ τὸν Ἐγελον. Ἡ ἀρχικὴ της
θέσις, ἡ ἰδέα καθ' ἑαυτήν, εἶναι
ὁ Θεὸς στὴν πρωταρχικὴν πρὸ οὐ-
ασδήποτε δημιουργίας κατάστα-
σιν τοῦ χάους. Κατὰ τὸ δεύτερο
στάδιο, ἡ ἰδέα ἐξέρχεται ἑαυτῆς
καὶ γίνεται φύσις. Ἡ φύσις, κατὰ
τὸν Ἐγελον, εἶναι ἡ ἐξωτερικὴ
ἀποψη τῆς ιδέας. Τέλος, ἀκολου-
θεῖ τὸ τρίτο στάδιο, ἡ ἐπιστροφή
δηλ. τῆς ιδέας στὸν ἑαυτὸ της.
Ἡ ἐπιστροφή αὕτη τελεῖται διὰ
μέσου τοῦ πνεύματος. Φορέας αὐ-
τοῦ τοῦ πνεύματος εἶναι ὁ ἄνθρω-
πος καὶ τὰ ἔργα του, δηλ. ὁ πο-
λιτισμὸς. Ἡ Λογικὴ εἶναι ἡ ἐπι-
στήμη τῆς καθαρᾶς ιδέας (Μετα-
φυσικὴ). Ἡ ἰδέα, κατὰ τὴν πο-
ρεία της μέσα στοῦ σύμπαν (Δεύ-
τερο Στάδιο), ἀποτελεῖ ἀντικεί-
μενο τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας, ἀ-
κριβῶς διότι ἔχει ἡ ἴδια γίνει
φύσις. Ἡ ἰδέα τῆς φύσεως κατα-
τείνει διαρκῶς πρὸς τὴν ἀρχικὴν
της κατάστασιν. Ἐπιζητεῖ νὰ ἐπα-
νακτήσῃ τὴν ἀρχικὴν της ἐνότη-
τα. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται μέσα
εἰς τὸ πνεῦμα. Καὶ ἀποτελεῖ ἀν-
τικείμενο τῆς φιλοσοφίας τοῦ
Πνεύματος.

Ἡ διὰ μέσου τοῦ πνεύματος
διαλεκτικὴ σύνθεσις τῆς ιδέας
πρὸς τὴν ἀρχικὴν της κατάστασιν,
διέρχεται ἀπὸ τρεῖς βαθμίδεις :
α) Ἀπὸ τὸ ὑποκειμενικὸ πνεῦμα,
πού δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ
ἢ ἀπὸ μέρους τοῦ ἀνθρώπου, ὡς
ψυχολογικῆς ὄντοτης ἀπόκτη-
σις αὐτοσυνειδησίας καὶ ἀντίλη-
ψις τῆς βουλευτικῆς του ἐλευθερί-
ας, β) Ἀπὸ τὸ λεγόμενον ἀντι-
κειμενικὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐκ-
δηλοῦται εἰς τοὺς νόμους τοῦ δι-
καίου καὶ τῆς ἠθικῆς, εἰς τὴν

κοινωνία και εις τήν πολιτείαν, γ) Τέλος, υποκειμενικό και αντικειμενικό πνεῦμα ἐκδηλοῦται: ὡς ἐνικαία σύνθεσις εἰς τὸ Ἀπόλυτο Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἀνευρίσκουμε στὶς τρεῖς μεγάλες πνευματικὲς ἐκφάνσεις τοῦ ἀνθρώπου: Τὴν Τέχνην, τὴν Θρησκείαν καὶ τὴν Φιλοσοφίαν.

Ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας τοῦ Ἐγγέλου εἶναι ἡ ἀποτύπωση τῆς ὡς ἄνω φιλοσοφικῆς του κοσμοθεωρίας ἐπὶ τῆς ἐξελιξέως τοῦ ἱστορικοῦ βίου. Ἡ πορεία τῆς ἱστορικῆς ζωῆς δὲν εἶναι συνεπῶς τίποτε ἄλλο, παρὰ ἡ πορεία τοῦ πνεύματος διὰ μέσου τῆς φύσεως, πρὸς τὴν τέλεια αὐτοανάπτυξή του. Αὐτὴ ὅμως ἡ τελικὴ αὐτοανάπτυξις τοῦ πνεύματος μέχρι τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως, ὡς παγκόσμιον δηλ. ἀρχέγονο πνεῦμα, τούτέστιν ὡς θεῖον πνεῦμα, ἐπιτυγχάνεται μόνον μέσα στὸ πλαίσιο τῆς ἀπόλυτης ἐλευθερίας. Διότι, ἡ ἐλευθερία εἶναι ἡ βαθύτερη οὐσία καὶ τὸ κύριο χαρακτηριστικὸν τοῦ πνεύματος. Ὁ Ἐγγελοὺς ἐννοεῖ λοιπὸν τὴν ἱστορίαν ὡς κίνησιν τοῦ πνεύματος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἐπομένως σκοπὸς τῆς ἱστορίας εἶναι ἡ ἐλευθερία. Ἡ ἐλευθερία ὅμως ἐξασφαλίζεται μόνον ἐφ' ὅσον τὸ πνεῦμα ἔλθῃ εἰς ἀπόλυτην αὐτογνωσίαν καὶ ἀποκτήσῃ συνείδησιν τοῦ ἑαυτοῦ του. Κατὰ μίαν ἄλλην διατύπωσιν, μέσα εἰς τὸν ἱστορικὸν βίον, ἔχομε τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀπολύτου πνεύματος, τὸ ὁποῖον, διὰ μέσου τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι, ἀποκτᾷ αὐτογνωσίαν. Ὁ ἱστορικὸς λοιπὸν βίος, δηλ. τὰ ἔργα τοῦ ἀνθρώπου, ὁ πολιτισμὸς, ἔχουν ὡς κυρίαν ἀποστολὴν καὶ τελικὸν σκοπὸν τὴν

γνώσιν τοῦ Ἀπολύτου, τὴν γνώσιν δηλ. τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπειδὴ ὑποκείμενον τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντικείμενον ἐρεύνης αὐτῆς, εἶναι, ὅπως εἶπαμε, ὁ ἀνθρώπος καὶ τὰ ἔργα του, δηλ. ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ ἱστορικὴ πραγματικότης, ἡ γνώσιν τοῦ Ἀπολύτου, τοῦ Θεοῦ, συντελεῖται ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Σκοπὸς λοιπὸν τῆς ἱστορίας εἶναι ἡ γνώσιν τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ σκοπὸς τῆς παγκοσμίου ἱστορίας εἶναι ἡ συνένωσις τοῦ Λόγου, τῆς ὑπεράτης Ἀλήθειας, μετὰ τὸ ὑποκείμενικόν ἐγώ, μετὰ τὴν ἀτομικὴ συνείδησιν. Αὐτὸ σημαίνει, λέγει ὁ καθηγητὴς Ἀντωνόπουλος (Φιλοσ. τῆς ἱστορίας, Α, 91) ἐλευθερία καὶ αὐτογνωσία.

Αὐτὴ ὅμως ἡ ἐλευθερία καὶ αὐτογνωσία ἐπιτυγχάνεται μόνον ἐντὸς τοῦ Κράτους. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ πορεία τοῦ ἱστορικοῦ βίου, κατὰ τὸν Ἐγγελο, ἔχει ὡς τελικὸν σκοπὸν καὶ τέρμα τὴν δημιουργίαν ἐκείνου τοῦ Κράτους, τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπει τὴν συνειδητοποίησιν τῆς ἐλευθερίας. Καὶ ἡ ἱστορικὴ ἀποστολὴ τῶν διαφόρων λαῶν κατατείνει στὴν δημιουργίαν ἐνὸς Κράτους ἐλευθερίας, μέσα στὸ ὁποῖον καὶ μόνον μπορεῖ νὰ ἐπικρατήσουν οἱ ἀρχαὶ τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἠθικῆς. Μετὰ τὴν πραγμάτωσιν τῶν ἀρχῶν αὐτῶν καὶ μετὰ τὴν συνένωσιν τοῦ ὑποκειμενικοῦ μετὰ τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα, ἐξασφαλίζεται τὸ ὑπερτατο Πνεῦμα τῶν Λαῶν, ἕνας παγκόσμιος δηλ. Λόγος, ὁ ὁποῖος ἔχει ὡς τελικὸν καὶ ἀπώτερον σκοπὸν τὴν ἐπίτευξιν τῆς ἐλευθερίας, μέσω τῆς ὁποίας ἀποκτοῦμε συνείδησιν τοῦ ἀπολύτου Λόγου, δηλ. τοῦ Θεοῦ.

Μέσα στην Πολιτεία επιτυγχάνεται ή σύνθεση των επί μέρους άτομικων βουλήσεων με την γενική θέληση, του Έγώ με το Έσύ, όπως θα έλεγαν οι σύγχρονοι υπαρξιστά φιλόσοφοι. Συντελείται επίσης και η άρση της αντίθεσης: ελευθερίας και αναγκαιότητας, ατόμου και συνόλου, νόμου και ελευθερίας. Είναι ο ύπατος σκοπός της ιστορίας, όπως θα είπα στις ημέρες μας ο έξοχος διαγνητής Κων. Τσάτσος (Πολιτική, 1965). Και όπως θα θεσπαιώση ο Άντωνόπουλος, «ή πραγματοποίηση της ύλης του παγκοσμίου Λόγου καθίσταται δυνατή διά της πραγματοποιήσεως της ούσιας και του νοήματος των ατόμων, τὰ ὁποῖα τελικῶς ἐκφράζονται: καὶ συντίθενται εἰς τὸ κράτος» (Αὐτόθι, σελ. 102).

Τὰ άτομα δηλ. ἐκφράζουν καὶ συνθέτουν τὸ πνεῦμα τῶν ἐπὶ μέρους λαῶν, οἱ ὁποῖοι, μετὴ σειρὰ τους, προσφέρουν τὴν ἰδική τους ἕκαστος πνευματικὴ συμβολή, γιὰ νὰ ἐπιτευχθῆ μετὴν πάροδο τοῦ χρόνου τὸ Παγκόσμιον Πνεῦμα, ἢ Παγκόσμιος Ἱστορία. Τὸ πνεῦμα τοῦτο ἀνέτειλε στὴν ἀνατολή καὶ ἡ παγκόσμιος Ἱστορία ἀπὸ ἐκεῖ ἀρχίζει. Ἡ πραγματοποίηση ὁμως τῆς αὐτοσυνειδησίας τοῦ πνεύματος, μετὰ ἄλλα λόγια ἢ ἐλευθερία, συντελεῖται στὸν κόσμον τῆς Δύσεως, καὶ συντελεῖται διὰ τῶν μεμονωμένων ατόμων, τὰ ὁποῖα ἐνεργοῦν ὡς ἐντολοδόχοι τοῦ παγκοσμίου πνεύματος, πού κατεθύνει καὶ καθοδηγεῖ τὴν πορεία τοῦ κόσμου πρὸς τὸν Ὑπατο Σκοπὸ, τὸν Ἀπόλυτο Λόγον, τὸν Θεό.

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΗΤΙΣ

Τὸ βιβλίον τῆς σοφίας

Β' ἔκδοση, ἀναθεωρημένη, ΣΕΛΙΔΕΣ 320

Πωλεῖται δεμένον δρχ. 160

Εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ ΙΑΙΣΟΥ

Ἄποστείλατε ταχ)κὴν ἐπιταγὴν διὰ νὰ τὸ λάβετε ταχυδρομικῶς εἰς τὴν διεύθυνσιν πού θὰ ἀναγράψετε εἰς τὴν ἐπιταγὴν.

ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

“ Γ Ι Α Ι Σ Ο Υ . ,

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΘ. ΜΑΡΡΕΣ

“Αν ἤμουν δέντρο...

“Αν ἤμουν δέντρο
θάχα δική μου φορεσιά, δικό μου σχῆμα,
κι ἀπ’ τὰ κλαδιά μου τὰ πουλιά τὴν “Ανοιξη
θὰ κελαιδούσανε γιὰ τοὺς ἀθρώπους...

Μὰ εἶμαι ἄνθρωπος
Καὶ φορτωμένος πράγματα
πού δὲν μπορῶ τὸ βάρος τους ν’ ἀντέξω
βαδίζω, πενήντα τόσα χρόνια, μέσα
σε μιὰν ἀδιέξοδη στοά.
(«Σύγχρονη Σκέψη», Μάρτ. ’78)

Τὸ μέγα «Παρόν»

Με διδάξανε
νὰ σκοτώνω τὸν ἀδελφό μου
νὰ ξεριζώνω τὴν ἀνάσα του
καὶ νὰ τὴν ὑψώνω λαβάρο
στὴν πορεία τῆς μνήμης.
Ἄκροβατης τοῦ Σύμπαντος
αὐξάνω
πληθαίνω
διαιωνίζω τὸ ἦθος.
Στὰ δάχτυλά μου σφαδαζει
— ἀπομυθοποιημένο —
τὸ Μέγα
Παρόν!
(«Σύγχρονη Σκέψη», Μάρτ. ’78)

NANA ΚΟΥΝΤΟΥΡΗ

Προσκυνητές

Σὲ σκότεινη σπηλιὰ πού ξαποσταίναμε,
σ' ἀποκάρωμα δίχως ὄνειρα,
μιὰ ἠλιαχτίδα σάλπισε στὰ φρένα μας
μήνυμα φωτερό
τὸν ὄρθρο.

Θαμπωμένοι ἀνοίξαμε τὰ μάτια μας
νὰ καθρεφτιστεῖ ἡ αὐγή.

Κινήσαμε

γυμνοί...

Χωρὶς τοῦ "Ἔθνους τὴ στολή.

Στενάχωρο μαντρί γιὰ μᾶς

κάθε σύνορο.

"Ἴσως τὸ σύμπαντο νὰ χωρέσει τὴ λαχτάρα μας.

Δὲν κρατάμε σκῆπτρο, μήτε λάβαρο,

μήτε ραβδί νὰ μᾶς στηρίζει...

Περιβόλια κι ἀγαθότοποι στὸ διάβα μας

κι ἄλλοτε κάμποι χλοεροί.

Ἡ ἀκοή μας καθαρὴ στοὺς ψίθυρους τῆς πλάσης

καὶ στὴν ἄγρια προσταγή της.

"Ὅμοια μᾶς εὐφραίνει τὴν ψυχὴ

τῆς μέλισσας ὁ θόμβος

τὸ θρόισμα τῶν φύλλων

τὸ οὐρλιασμα τοῦ λύκου

κι ἡ βροντή.

"Ἄλλοι ἀπὸ μᾶς πεθάνανε στὸ δρόμο

μ' ἓνα χαμόγελο εἰρηνικὸ στὸ βλέμμα.

κι ἡ βροντή.

.....

"Ἄλλοι ἀπὸ μᾶς πεθάνανε στὸ δρόμο

μ' ἓνα χαμόγελο εἰρηνικὸ στὸ βλέμμα.

"Ἄλλοι, συλλογισμένοι ξεστράτισσαν.

Προχωράμε μείζονες οἱ λιγιστοί.

Δὲ ρωτήσαμε νὰ μάθουμε ποτὲ

ἂν θάχει τέρμα ἡ πορεία μας.

Δὲν ὄνειρευθήκαμε πὼς τάχα μᾶς προσμένει

ἓνας Γολγοθᾶς, κάποια Νιρβάνα,

τὸ παγωμένο οἶστρο τῆς γῆς.

Στῆς Ὀμορφιάς τὸ νάμα ξεδιψᾶμε

δίχως χρυσοπότηρα

μὲς ἀπ' τὴ φύχτα σὰν ἀρχαῖοι στρατοκόποι

καὶ καθὼς πίνουμε

σὰν τὰ πουλιὰ

σηκώνουμε ψηλὰ τὸ βλέμμα.

Καὶ τὴν ἀσκήμια σὰ συναπαντήσουμε

δὲν ἀποστρέφουμε τὸ πρόσωπο,

δὲν ὀργιζόμαστε...

Μόνο προσπερνᾶμε σιωπηλοί...

(Ἀνέκδοτο)

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ**Οι πύλες**

“Ας ανοίξουν λοιπὸν οἱ σκοτεινὲς πύλες τῆς καρδιάς,
τὸ φῶς ἀπλετο νὰ μπεῖ καὶ νὰ ριζώσει
στὸ δύσβατο δρόμο τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς πανανθρώπινης
λευτεριάς.

Κεριά στὸ δρόμο τῆς ἀγάπης νὰ φωτίζουν,
οἱ γνώσεις, κάστρο, μπροστά στην ἀγνοία νὰ ὀρθωθoύν
κοινὴ ἢ ρίζα στ’ ἀδελφωμένα πλήθη,
πού τὴ ζωὴ ψηλότερα ὀδηγοῦν.

Στὸν ἄνθρωπο...

Κυνηγημένος χρόνια στὴν ἀφάνεια
μέσα σὲ σκέψεις τώρα ζεῖς καὶ στὴ σιωπῆ
κρυφὰ ἀπ’ τὴ νοτισμένη ἠλιοφάνεια.

Γυρίσανε οἱ δείκτες τοῦ καιροῦ σου
ζωὴ πού λίγνεψε γυρεύεις, γιὰ νὰ βρεῖς
μέσα στὴν κοντινὴ τὴ σύμβασή σου.

Δυὸ μέτρα γῆς εἶν’ ἡ ἰσότητα τοῦ κόσμου
καὶ κεῖ ἀντάμωσες ἀδελφικούς καυμούς
καθὼς στὴ λησμονιά σὲ εἶχα φῶς μου.
(‘Ανέκδοτα)

ΕΦΗ ΛΑΓΟΠΟΥΛΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ**Ὅταν ἀκουσα...**

Τὸ μεγάλο κενὸ τῆς καρδιάς μου
δὲ γέμιζε, Θέ μου, μὲ πολλὲς γνωριμίες.
Κι’ ὡς ἤχουσαν στὸ κλαδιὲ τῆς ζωῆς μου
παράτονος ἦταν τῶν πολλῶν οἱ φωνές.

Μὰ ξάφνου ἀκούω πανω στὸ κύμα
ὀδύνης καὶ πάθους κραυγές μακρινές,
ἀπὸ χώρες μηνύματα, κλάμα καὶ ποιήματα
κι’ ὁ ἀχὸς νᾶν γεμάτος μουσικὴ καὶ βροντές.

Τοῦ ἀνθρώπινου χρέους ἀρπάζω τὸ νῆμα
πού μὲ πάει στὴ φωτιά, στὴν οὐσία τοῦ κόσμου
Τ’ ἀγγίζω, τὰ γεύομαι στοῦ ἀγώνα τὸ κύμα
καὶ γεμιζῶ μ’ ἀδέλφια κι’ ἀγάπη ἐντός μου.
(‘Ανέκδοτο, 15. 1. ’77)

ΑΛΕΚΑ ΔΗΜΟΥ**Μέ τόν άνθό
τῆς Σοφίας**

'Ο πόνος στή γέννηση
 ο πόνος στή ζωή
 ο πόνος στο θάνατο —
 ή τραγικότητα κουρελιασμένη—
 ψαχουλεύει τήν έκμηδένιση.
 'Ο σπόρος τῆς σοφίας
 άνθίζει στήν άντικρυνή οχθη
 ζύγωσε στήν οχθη
 δρέψε τόν άνθό
 μύρισέ τον.

Τότε...

Θλίψη με κατέλαβε σαν έφυγε
 — έπρεπε όμως —
 ή αγάπη δεν λησμονιέται
 σαν χωρίζουν τὰ σώματα...
 Κάποτε θά βρεθούμε
 θάνατι όμορφότερα...
 Γνώστες πιά τότε
 θά καλημερίζουμε
 τόν πορφυρό ήλιο.

('Ανέκδοτα)

**ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ**

Α' Τόμος δρχ. 120

Β' » » 120

**ΕΚΛΟΓΑΙ
ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ**

Δρχ. 100

ΔΙΑ ΤΟΝ ΦΟΒΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΟΥ

Ἐπιφυλίδες τοῦ ΝΙΚΟΥ ΚΑΡΒΟΥΝΗ

(Πρῶτα 23-11-1931)

Ἐνας Αὐστριακὸς σκεπτόμενος ἄνθρωπος — ὁ Φραντς Βερφέλ — μελετῶν τὴν φύσιν τὴν πραγματικὴν τῆς σημερινῆς παγκόσμιας κρίσεως, τὴν χαρακτηρίζει ὡς κυρίως κρίσιν ψυχῆς. Ὁ ὑλιστικὸς ρεαλισμὸς τῆς ἐποχῆς μας — λέγει — ἓνας ρεαλισμὸς ἐσωτέρας διαθέσεως, ἓνας ρεαλισμὸς πρακτικὸς, ποὺ βασίζεται εἰς τὴν ἄμεσον ἱκανοποίησιν, ἢ ὅποια προτιμᾷ τὴν ποσοτητα ἀπὸ τὴν ποιότητα, ἔχει κατακυριεύσει τοὺς ἀνθρώπους. Εἰς τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα τῆς ἐκτιμήσεώς των θρῖσκεται σήμερον ὁ ἐπιχειρηματίας. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἥρωας, ὁ ἡμίθεος. Αὐτὸν θαυμάζουν οἱ νέοι, αὐτὸν θεωροῦν ὡς παράδειγμα: τὸν ἄνθρωπον ποὺ κερδίζει πολλά.

Ἐκαὶ βέβαια — ἐξακολουθεῖ ὁ Βέρφέλ — γιὰ νὰ ὀργανώσῃ κανεὶς τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν πώλησιν αὐτοκινήτων, χαρτιοῦ τοῦ περιτυλίγματος, ἢ καὶ σαπουνιοῦ, πρέπει νὰ ἔχῃ κάποιαν ἐπαγγελματικὴν ἰδιοφυίαν καὶ κάποιαν ἐμπορικὴν προνοητικότητα. Ἄλλ' ἐφ' ὅσον μοναδικὸς στόχος αὐτῆς τῆς ἰδιοφυίας, αὐτῆς τῆς διεισδυτικότητος θὰ μένῃ τὸ σαποῦνι, τὸ χαρτὶ περιτυλίγματος, τὸ αὐτοκίνητον, ματαιῶς θὰ ἐχαρακτηρίζετο αὐτὴ ὡς κάτι «προφητικόν». Λέν γινώρκει παρὰ μόνον τὸ ὠφέλιμον καὶ θ' ἀγνοῖ πάντῃ τὸ μεγαλεῖον τῆς δημιουργίας. Καὶ ἂν ἐξακολουθῆσωμεν νὰ θεωρῶμεν τὸν Φόρντ ὡς «μέγαν ἄνδρα», ὁ Σαίξπηρ, ὁ Γκαίτε καὶ ὁ Ρέμπραντ θὰ καταλήξουν νὰ μᾶς παρακαλέσωμεν νὰ μὴ προτάσωμεν πλέον τὸ ἐπίθετον αὐτὸ τὸ εὐγενές εἰς τὰ ἰδικὰ των τὰ ὀνόματα».

Μία μορφή αὐτοῦ τοῦ ὑλιστικοῦ ρεαλισμοῦ εἶναι ὁ ἐκμηχανισμὸς — αὐτὸ τὸ «τεχνικὸν παραλήρημα» ποὺ ὀργιάζει κυρίως εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὸ ὅποιον τείνει ν' ἀφανίσῃ ἐντελῶς τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα. Οἱ ἀπολογηταὶ τῆς μηχανῆς ἰσχυρίζονται ὅτι αὐτὴ ἀκριβῶς ἀπελευθερώνει τὸν ἄνθρωπον, τὸν ἀνακουφίζει ἀπὸ μάταιον μόχθον, τὸν ἐξυψώνει ὑπεράνω τοῦ ρεαλισμοῦ. Ἄλλ' οἱ ἰδεολόγοι ὅλου τοῦ κόσμου ἀπαντοῦν εἰς τοῦτο ὅτι ἡ ἐκμηχανεῖσις δὲν νικᾷ τὸν πραγματισμὸν — ἀπλῶς τὸν καταργεῖ. Τὸ ἀεροπλάνον, ἐπὶ παραδείγματι, καταργεῖ τὴν πραγματικότητα τοῦ ταξιδιοῦ, ἡ ἐκμηχανεῖσις τῆς γεωργίας καταργεῖ — ἢ μᾶλλον προσπαθεῖ νὰ καταργήσῃ — τὴν φύσιν.

Ὁ Βέρφελ πιστεύει ἀκόμη ὅτι, μία ἄλλη μορφή αὐτοῦ τοῦ ρεαλισμοῦ, ἡ ὁποία ἐκ πρώτης ὄψεως θὰ μπορούσε νὰ φανῆ ἀγαθοποιός, εἶνε ἡ μεγάλη σημασία πού ἀποδίδεται σήμερον εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, μὲ τὸν ἀθλητισμόν, τὴν φυσικὴν ἀγωγὴν, τὴν ὑγιεινὴν, τὰ σπόρτ. Αὐτὴ ἡ ἐπιστροφή εἰς τὸν «κατὰ φύσιν βίον», ὅπως λέγεται, ἔχει, κατὰ τὸν Βέρφελ, κάποιον συμβολικὸν περιεχόμενον : δὲν ἐξηγεῖται ἀλλέως, παρὰ μὲ τὸν «φόβον τοῦ κενοῦ» — τὸ *horror vacui*.

«Ἡ πεινασμένη — γράφει — ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἀδυνατισμένη αὐτὴ ψυχὴ, προσκολλᾶται ἀπελπισμένη εἰς τὸ πλησιέστερον πρὸς αὐτὴν ἀντικείμενον — τὸ σῶμα. Μία παθολογικὴ ψυχολογικὴ κατάστασις σπρώχνει τὸν ἄνθρωπον νὰ ἀπασχοληθῆ μὲ πάθος μὲ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν του... Τὸ σῶμα, μεταβαλλόμενον εἰς ἓνα ἀληθινὸν εἶδωλον, διὰ τῆς σημερινῆς φυσικῆς ἀγωγῆς, μοιάζει πρὸς τὸν τελευταῖον χιτῶνα, τὸν ὁποῖον ὁ ριζοσπαστικὸς ρεαλισμὸς ἔχει ἀφίσει εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν».

Αἱ σκέψεις αὐταὶ τοῦ Γερμανοῦ παρατηρητοῦ τῶν ἀνθρωπίνων εἶνε ἀξίαι πολλῆς προσοχῆς. Ἡ διάγνωσις του φαίνεται πραγματικῶς σωστὴ. Ὁ σύγχρονος ρεαλισμὸς, ἀπότοκος τῆς καθολικῆς ἐπικρατήσεως τῶν ὑλιστικῶν θεωριῶν, ἔχει κυρίως τρεῖς μορφὰς ἐκδηλώσεως — τὴν ἰλιγγιώδη ποσοτικὴν παραγωγὴν, αὐτὴν πού ἐπέφερε τὴν καταστρεπτικὴν ὑπερπαραγωγὴν, τὸν ἐκμηχανισμόν τῶν πάντων καὶ τὴν ἀθλητικὴν ὑπερβολὴν. Καὶ αἱ τρεῖς αὐταὶ ἐκδηλώσεις τῆς ὁδηγοῦν ἀσφαλῶς εἰς τὴν ὑποτίμησιν τῆς δημιουργικῆς πράξεως, εἰς τὸν ἐκφραλισμόν τῆς ψυχῆς, εἰς τὴν ἀτροφικότητα τῆς ψυχῆς. Κ' ἔτσι ὁ κόσμος δλόκληρος — ὅπως παρατηρεῖ ἓνας ἄλλος σκεπτόμενος ἄνθρωπος, ὁ Daniel Rops — ζῆ σήμερον δίχως ψυχὴν, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίη. Ὁ Φόρδ ἔχει ἀντικαταστήσει ὀριστικῶς τὸν Ὅρφέα.

Πραγματικῶς ὁ «ἀθλητισμὸς», εἰς τὴν ὑπερβολὴν πού ἔχει φθάσει σήμερον εἶνε μία ἐκδήλωσις ταπεινοτάτου ὑλισμοῦ καὶ δι' αὐτὸ εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐνωθοῦν ὅλοι ὅσοι τὸ ἀντιλαμβάνονται, διὰ νὰ τὸν ἀναχαιτίσουν. Ἡ νέα ἰδίως γενεά, πού θαυμάζει τοὺς μικροτάτους ἡμίθεους τοῦ ποδοσφαίρου, ἀναπτύσσεται μὲ τὴν ταπεινοτάτην αὐτὴν ἀντίληψιν εἰς βάρος κάθε ἄλλης ἀνθρωπινωτέρας τάσεως. Τὸ «ρεκόρ» εἶνε ὁ κανὼν τῆς ἀνθρωπίνης τελειότητος. Ἡ «ἐπίδοσις» μέτρον ἐξελίξεως πρὸς τὴν ἀπόλυτον τελειότητα. Ἐνα πραγματικὸν ἀθλητικὸν παραλήρημα ἔχει κυριεῖσει τοὺς νέους ἰδίως, εἰς ὅλας — ἢ εἰς τὰς περισσοτέρας — χώρας τοῦ κόσμου. Τὰ Ἀμερικανικὰ Πανεπιστήμια δὲν παράγουν πλέον ἐπιστήμονας, ἀλλὰ ποδοσφαιριστάς, ἀθλητάς. Πρὸς τριετίαν ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανὸς ἐκπαιδευτικὸς «ἔκρουε τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου» — διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν μίαν κοινὴν ἔκφρασιν — ἀποδεικνύων ὅτι εἰς τὰ Πανεπιστήμια τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν προδιβάζονται οἱ φοιτητὰ ὄχι ὅταν ἔχουν περάσει εὐδοκίμως τὰς ἐξετάσεις των εἰς τὰ μαθήμα-

τα, που υποτίθεται ότι διδάσκονται, ἀλλ' ἀναλόγως τῆς ἐπιδόσεως των εἰς τὸ ποδόσφαιρον, τὴν κωπηλασίαν, τὸ μπόξ, τὸ κολύμβημα, τὸ γκόλφ. Ὑπάρχουν φοιτηταὶ «πρωταθληταὶ» ἀμαθέστατοι, που τιμῶνται, ἐν τούτοις, εἰς τὰ Ἀμερικανικὰ Πανεπιστήμια, μὲ τιμὰς ἀκαδημαϊκὰς διότι κλωτσοῦν τὴν μπάλλα ἐπιδεξιῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς.

Τὸ ἴδιο, ἂν καὶ εἰς μικρότερον βαθμὸν, μὲ ὀλιγωτέραν ὑπερβολήν, συμβαίνει τελευταίως καὶ εἰς ἄλλας χώρας. Οἱ νέοι ἔπτεσαν τυφλά εἰς τὰ «γῆπεδα», εἰς τοὺς στίβους, εἰς τὰς κολυμβητικὰς δεξαμενὰς. Ἡ λατρεία τοῦ ἀθλητισμοῦ, ἡ θρησκευτικὴ λατρεία τοῦ «ρεκόρ», ἀπομυζᾷ τὴν σκέψιν των. Τὸ μυαλό των ἀποξηραίνεται, ἡ ψυχὴ των — που βρίσκεται ἡ ψυχὴ των;

Ἄλλὰ μήπως, ἐπὶ τέλους, ὅλη αὕτη ἡ παραφροσύνη τοῦ ἀχαλινώτου «ἀθλητισμοῦ» συντελεῖ πάντοτε, τοῦλάχιστον, εἰς τὴν διάπλασιν σωμάτων ἁρμονικῶν; Τουναντίον, τὸ ρεκόρ καὶ ἡ εἰδίκευσις καταστρέφουν τὴν ἁρμονίαν τῶν γραμμῶν καὶ τὴν συμμετρίαν τοῦ σώματος, τοῦ ὁποίου ἡ λατρεία, ἐν τούτοις, σίμπτωμα ψυχικῆς ἐκπτώσεως, ἐπέφερε τὴν ἀθλητικὴν αὐτὴν «ὑπερπαραγωγήν». Οἱ ποδοσφαιρισταὶ ἔχουν δυσαναλόγως ἀνεπτυγμένους τοὺς μῦς τῆς κνήμης καὶ τοῦ μηροῦ, ἐνῶ ὁ θώραξ των εἶνε συνήθως στενός καὶ οἱ βραχίονές των κάποτε σχεδὸν ἀτροφικοί. Οἱ δρομεῖς... Ποῖον θλιβερόν θέαμα ἀνθρωπίνων σωμάτων παρουσιάζουν οἱ ἔξ ἐπαγγέλματος, οἱ εἰδικοί δρομεῖς! Καὶ ποῖα ἐπαίσχυντος καὶ θλιβερά ἀνθρωπίνη ἄψυχος μηχανὴ ἐκεῖνος ὁ δρομεὺς Νοῦρμι ἀπὸ τὴν Φινλανδίαν, ὁ ἐπὶ πολὺν καιρὸν πρωταθλητῆς, που ἔτρεχε μετρῶνας τὰς ἀναπνοὰς του, κρατῶντας τὸ χρονόμετρον στὸ χέρι, λογαριάζοντας τὴν μηχανικὴν ἐπίδρασιν καθὲ κινήσεως του εἰς τὴν ταχύτητά του! Ἡ ποῖα κτηνώδης μυκὴ ὑπερτροφία εἰς μερικοὺς παλαιστὰς καὶ πυγμαίους... Δεν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὁ σὺν χρόνος ἀθλητισμὸς φονεῦει, μεταξὺ τῶν ἄλλων, καὶ αὐτὴν τὴν εὐρυθμίαν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος που θελεῖ νὰ εἰδωλοποιήσῃ.

Αὕτη ἡ ροπή πρὸς τὴν ἀθλητικὴν ὑπερβολήν, πρὸς τὸ ἀθλητικὸν παραστράτημα εἶχε καὶ ἄλλοτε ἐκδηλωθῆ. Εἶχεν ἐμφανισθῆ κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν, ὅταν, μέσα εἰς τὴν ὠραίαν ἄνθησιν τοῦ ἀθλητισμοῦ που ἐπεδεικνύετο ἱεροπρεπῶς εἰς τὴν Ὀλυμπίαν καθετετραετίαν καὶ εἰς ἄλλους τακτικοὺς ἀγῶνας, ἄρχισαν νὰ παρουσιάζωνται αἱ παρατοναὶ τῶν «εἰδικότητων». Διότι οἱ πρῶτοι «εἰδικοί» ἀθληταί, οἱ ὁποῖοι, ἀκριβῶς διότι εἶχαν γίνει εἰδικοί, ἔγιναν καὶ ἐπαγγελματῆαι, ἐφάνησαν διὰ πρῶτην φορὰν κατὰ τὸν πέμπτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα. Ὁ κότινος δὲν τοὺς ἦτο πλέον ἀρετός. Ἐὰν οἱ νέοι ἐγυμνάζοντο εἰς τὰ στάδια πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν καὶ τοῦ Ἡρακλέους, οἱ ἐπαγγελματῆαι αὐτοὶ ἀθληταὶ ἐπεδείκνυαν τὴν ρώμην των καὶ τὰς «ἐπιδόσεις» των διὰ χρήματα. Ἦτο τοῦτο ἡ πρῶτη ἐκπόρνευσις τοῦ ἀθλητισμοῦ. Ἦσαν, εὐτυχῶς, ὀλίγοι οἱ ἀνάξιοι ἐκεῖνοι ὑπάνθρωποι, ἀσυγκρίτως ὀλιγώτεροι τῶν σημερι-

ῶν, πὸν τείνουν νὰ γίνουν ἡ μεγάλη πλειονότης τοῦ ἀθλητισμοῦ. Καὶ δὲν ὑπῆρξεν ἀρχαίως σκεπτόμενος πὸν νὰ μὴ τοὺς ἐμαστίγω σεν — ἀπὸ τὸν Εὐριπίδην εἰς τὸν «Αὐτόλυκόν» του, ἕως τὸν Λουκιανὸν εἰς τοὺς χαριτωμένους διαλόγους του. Διότι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχαν ἓνα σταθερὸν μέτρον καὶ διὰ τὸν ἀθλητισμὸν — διὰ τὴν φυσικὴν ἀγωγὴν.

Πρῶτοι αὐτοὶ κατενόησαν τὴν ἀνάγκην τῆς διατηρήσεως μιᾶς πραγματικῆς ἰσορροπίας μεταξὺ σώματος, θυμικοῦ καὶ πνεύματος. Πρῶτοι αὐτοὶ ἐγνώρισαν τὴν πρωταρχικὴν σημασίαν τῆς ὑγείας, τῆς σωματικῆς διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον καὶ τελείαν ἐκδήλωσιν τοῦ πνευματικοῦ ὄντος, πὸν εἶνε ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὸν κόσμον τῆς ὕλης. Τὴν ἀρμονικὴν αὐτὴν ἰσοστάθμισιν ἐπεδίωξαν μὲ τὴν τελείαν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος εἰς ὅλην τὴν δυνατότητα τῆς εὐθυγράμμου ρώμης του. Καὶ τὴν ἐπεδίωξαν μὲ τὴν γυμναστικὴν — τὴν γυμναστικὴν πὸν διαφέρει ἀπὸ τὸν ἀθλητισμὸν.

Τόσον παλαιὰ ἦτο ἡ κατανόησις των αὐτῆ περὶ τῆς θεμελιώδους ἀξίας τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ὥστε νὰ χάνονται οἱ πρῶτοι σχετικοὶ θεσμοὶ τῆς Ἀθηναϊκῆς Πολιτείας εἰς τὰ βάθη τοῦ μύθου. Διότι λέγεται, ὅτι ὁ πρῶτος πὸν ἐνομοθέτησε τοὺς ἀγῶνας εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο ὁ Θησεύς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ ἱστορία γνωρίζει σαφῶς ὅτι ὁ Σόλων, πολὺ ἀργότερα, ἐκάνονσε μὲ νόμους εἰδικοὺς τὰς ἀρχαιότητας Ἀθηνα κας ἀθλητικὰς παραδόσεις.

Εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, κατὰ τὴν καλὴν τῆς ἐποχῆς, ὑπῆρχαν δύο εἰδῶν «γῆπεδα» — ὅπως λέγεται σήμερον προστυχώτατα — εἰς τὰ ὁποῖα οἱ νέοι ἐλάμβαναν τὴν φυσικὴν των ἀγωγὴν: τὰ γυμνάσια καὶ αἱ παλαιστραὶ. Τὰ γυμνάσια ἦσαν τὰ δημόσια γυμναστήρια· αἱ παλαιστραὶ ἦσαν σχολαὶ ἰδιωτικαί, ὅπου ἐδίδετο κάπως εἰδικωτέρα ἀθλητικὴ μόρφωσις. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ πρῶτα καὶ εἰς τὰς δευτέρας — ἰδίως εἰς τὰ πρῶτα — δὲν ἀνεπτύσσετο μόνον τὸ σῶμα τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ἐφήβων κατὰ τρόπον σύμμετρον καὶ ἀρμονικόν· ἀνεπτύσσετο παραλλήλως καὶ τὸ ἦθος καὶ ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς. Τὰ τρία δημόσια γυμνάσια τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν ἡ Ἀκαδημία, τὸ Λύκειον καὶ τὸ Κυνόσαργες. Καὶ δὲν εἶχαν μόνον τὰς στοὰς τῶν ἀποδυτηρίων, τῶν λουτρῶν, τῶν διδακτηρίων, τοὺς στεγασμένους χώρους διὰ τὴν γυμναστικὴν ὅταν ὁ καιρὸς ἦτο βροχερὸς ἢ πολὺ ψυχρὸς· εἶχαν καὶ τὰς στοὰς τῶν φιλοσόφων, ὅπου οἱ σκεπτόμενοι τῆς ἐποχῆς συνεζήτουν διὰ τὰ ὑψηλότερα πνευματικὰ ζητήματα εἰς τὸν ἴδιον χώρον, ὅπου ἡ νέα τῆς πόλεως γενεὰ παρεσκεύαζεν ὠραῖα καὶ γεμᾶτα ὑγείαν καὶ ἀλκὴν σώματα ὡς ἐνδαιτήματα καὶ ναοὺς νοῦ ἐλευθέρου καὶ γενναίου. Καὶ ἡ Ἀκαδημία ἐδοξάσθη ὄχι ὡς «γυμνάσιον» φυσικῆς ἀγωγῆς, ἀλλ' ὡς τόπος ὅπου ἐδίδαξεν ὁ Πλάτων· καὶ τὸ Λύκειον — ὅπως ἄλλωστε καὶ ἡ λέξις «γυμνάσιον» — ἐπεβίωσε τοῦ θανάτου τῆς ἀρχαίας φυσι-

κῆς ἀγωγῆς μετὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ διανοητικοῦ γυμναστηρίου, τοῦ σχολείου.

Ἡ γυμναστική, ἡ ἐπιδίωξις τῆς τελείας ἀναπτυξεως τοῦ ἀνθρώπινου σώματος, εἶχε διατηρηθῆ, εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, εἰς ἱερότητα ἀνθρωπίνης ἀγωγῆς. Ὁ ἐπαγγελματικὸς ἀθλητισμὸς δὲν εἶχε μαλύνει τὸ μέγα πλῆθος, ὅπως σήμερον. Μόνον ὅταν ἡ Ρώμη ἐπεκράτησεν εἰς τὸν γνωστὸν τότε κόσμον καὶ τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα παρεφθάρη μεταφρασθὲν εἰς τὴν διαλεκτὸν τοῦ ὑλιστικοῦ Λατίου, ὁ ἐπαγγελματικὸς ἀθλητισμὸς, ἡ ἐκπορνευσις τῆς φυσικῆς ἀγωγῆς, ἐθεοποιήθη μέσα εἰς τὰ πολυτάραχα, τὰ αἱματοποτισμένα Ρωμαϊκὰ «στράκια». Παλαισταί, τυγμάχοι, ἀρροβάται, μονομάχοι, δούλοι — ἄλλοι διὰ πληρωμὴν καὶ ἄλλοι διότι ἦσαν δούλοι — ἐπεδείκνυαν εἰς χαῦνα, ὑλοφρονα πλήθη τὴν κτηνώδη ρώμην ἢ τὴν ταπεινὴν καὶ ἐξευτελιστικὴν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ δεξιολογίαν τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ ἀνθρώπινου σώματος. Ἡ ψυχὴ εἶχε χαθῆ ὀριστικῶς. Ὡς κορυφωμα τετρατωδῶν τραχήλων, ὁμοίων πρὸς τοὺς τραχήλους τῶν ταύρων, ὑψόνετο μία μικρὰ κεφαλὴ, μετὰ τὸσον νοῦν, ὅσον ἦτο ἀρκετὸς διὰ νὰ διευθινή τὴν μηχανὴν τοῦ σώματος. Οἱ ἄθλιοι ἐκείνοι ὑπὲρ ἀνθρώποι ἦσαν οἱ κατ' εὐθείαν προγονοὶ — παρ' ἄλλοιον θὰ ἐλέγχαμεν «πνευματικοὶ πρόγονοι» — τῶν σημερινῶν μας τῶν «ἀθλητῶν».

Ὁ Χριστιανισμὸς ἔπειτα, ἦλθε διὰ νὰ φωνεῖσῃ τὸ σῶμα ἀλίπητα. Ἐδῶκε τὸσην ἀσύμμετρον σημασίαν εἰς τὴν ψυχὴν, ἐχαρκτήρισε τὸσον πολὺ τὸν κόσμον τὸν φυσικὸν ὡς κοιλάδα δακρυῶν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ φυγῇ κανεὶς ὅσον μπορεῖ γρηγορώτερον διὰ τὴν ἄλλην ζωὴν, ὥστε ἡ ἐπικρατησις τῆς νεῆς θρησκείας, μετὰ τὰς ὑπερβολὰς τῶν πρώτων τῆς ἐκδηλώσεων, ἔφερε τοὺς ἀνθρώπους νὰ περιφρονήσουν τὸ σῶμα των, νὰ τὸ ἐντρέπωνται, νὰ τὸ θεωροῦν ὡς ἐχθρὸν των πραγματικόν. Ἡ ἀντίληψις αὐτὴ διήρκεσεν ἐπὶ αἰῶνας μακροὺς, μακροτάτους — αἰῶνας καὶ διανοητικῆς δουλείας. Καὶ μόλις ἀπὸ τα τέλη τοῦ δεκάτου ὀγδοοῦ αἰῶνος, ἡ γυμναστικὴ ἤρchiσε νὰ γίνεται ἀντιληπτὴ ὡς μέσον ἀναγκαῖον διὰ τὴν κανονικὴν ἀνάπτυξιν καὶ διὰ τὴν υγείαν τοῦ ἀνθρώπινου σώματος — ἀνάπτυξιν καὶ υγείαν, ἀπαραιτήτους διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ νοῦ. Ἡ ἀνάπτυξις, ὅμως, τοῦ ἀθλητισμοῦ ὑπὸ τὴν σημερινὴν του τὴν μορφήν, ἤρchiσε νὰ ἐκδηλώνεται μόνον ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ τρέχοντος αἰῶνος. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος ἐπανιδρύθησαν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, μετὰ τὴν ἐπαινετὴν πρόθεσιν νὰ δοθῆ νέα διεθνῆς ὄθησις εἰς τὴν φυσικὴν ἀγωγήν. Οἱ νέοι ἄρχισαν νὰ φοιτοῦν εἰς τὰ γυμναστήρια, δειλὰ κατ' ἀρχὰς, χωρὶς νὰ τολμοῦν νὰ γυμνωθοῦν ἀκόμη — καὶ γυμναστικὴ σημαίνει τὴν ἄσκησιν τοῦ σώματος γυμνοῦ, χωρὶς τοὺς περιορισμοὺς τῶν ἐνδυμάτων ἑνὸς πολιτισμοῦ τὸσον ἀντιθέτον, κατὰ τὰς περισσοτέρας ἀπὸ τὰς ἐκδηλώσεις του, πρὸς τοὺς φυσικοὺς νόμους. Ἡ ἐξέλιξις ἀπὸ τότε ὑπῆρξε ραγδαία καὶ ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀπο-

χαλίνωσιν τοῦ ὕλιστικοῦ πνεύματος εἰς ὅλον τὸν μηχανοποιηθέντα «πολιτισμένον» κόσμον. Ἡ γυμναστικὴ ποὺ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἄρμονικὴν διάπλασιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ὑπεχώρησε βαθμὴ δὸν εἰς ἕναν ἀκάθεκτον «ἀθλητισμόν». Μεταπολεμικῶς ἰδίως, ὁ «ἀθλητισμός» αὐτὸς ἀπεκορυφώθη. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Γερμανίαν, ὅπου, ἐν τούτοις, διατηρεῖται ἀκόμη εἰς τὴν πρώτην μοῖραν ἡ συστηματικὴ, ὁμαδικὴ ἀσκήσις τῶν νέων, αὐτὸς ὁ «γυμναστικισμός» — (ἄς συγχωρηθῆ ὁ ὄρος) — φθάνει εἰς ἀληθινὸν παραλήρημα.

Τὸ μέτρον ἐχάθη. Ὁ «ἀθλητισμός» διὰ τὸν ἀθλητισμόν — εἶναι τὸ σημερινὸν γενικὸν σύνθημα, ἂν καὶ ὑπάρχουν, εὐτυχῶς, καὶ αἱ ἐξαιρέσεις, ἂν καὶ ὑπάρχουν ἐκεῖνοι ποὺ δὲν λησμονοῦν, ὅτι ἕνα ἄρτιον, εὐγραμμον, καθαρὸν, ὑγιὲς σῶμα εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τὴν συνολικὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν τελείωσιν τοῦ εἶδους του, ἀλλ' ὅτι τὸ σῶμα δὲν εἶναι κυρίως ὁ ἄ ν θ ρ ω π ο ς, παρὰ μόνον μέσον ἐκδηλώσεως ἀνθρωπίνης.

Θὰ ἦτο πραγματικὰ ἀξιοθρήνητον, ἂν οἱ ἄνθρωποι ἐξακολουθοῦσαν, ὅπως ἄλλοτε, νὰ φοβοῦνται τὸν ἥλιον, τὸν ἀέρα, τὸ νερό, τὴν σεπτὴν Μητέρα Φύσιν, ἂν ἀμελοῦσαν τὴν σωματικὴν των καλλιέργειαν, τὴν ἀσκήσιν. Ἄλλ' εἶνε ἀσφαλῶς ἀκόμη περισσότερο ἀξιοθρήνητος ἡ μοναδικὴ προσήλωσις πρὸς τὸ σῶμα — πρὸς ἕναν «ἀθλητισμόν», ποὺ εἶναι σκοπὸς καὶ τέρμα καὶ ὄχι μέσον ἄπλου, πρὸς μίαν «φυσικὴν ἀγωγὴν», ποὺ δὲν εἶναι συμπλήρωμα μίᾳ ἄλλῃ ἀγωγῆς — τῆς ψυχικῆς. Ἄλλ' εἶνε καὶ αὕτη ἀκόμη ἡ προσήλωσις πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, μία ἐπὶ πλέον ἀπόδειξις τοῦ ψυχικοῦ κενοῦ, ποὺ ἐδημιούργησεν ὁ φθαρμένος πλέον δυτικὸς πολιτισμὸς καὶ ἡ ἐκμηχάνευσις τῶν πάντων — ἀκόμη καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Βέρφελ τὰ διέγνωσε πολὺ σωστὰ ὅταν αὐτὸν τὸν ἀλλόφρονα «ἀθλητισμόν» τὸν ἀποδίδει εἰς τὸν φόβον τοῦ κενοῦ. Αὐτὸ τὸ κενὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ γεμίση. Ἡ ἀνθρωπότης ἔχει, ἐπὶ τέλους, δικαίωμα νὰ ξαναβρῆ τὴν ψυχὴν της.

● Ἄρτος

● Ζυμαρικά

● Φρυγανιές

γιὰ διαβητικούς

Ζ Ω Γ Ρ Α Φ Ο Υ

J. J. van der Leeuw

Ἑλληνική ἀπόδοση Κ.Ν.Μ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Ὁ Κόσμος τοῦ ἐγώ

Ὅταν ἐλευθερωθῇ ἡ συνείδησι ἀπὸ τὰ τρία σώματα, μέσα στὸ ὅποια ἦταν αἰχμάλωτη, θα ἐνωθῇ καὶ πάλι μετὰ τὸ Ἐαυτό, τὸ ὁποῖο πραγματικά εἶναι.

Προσπαθήσατε νὰ ἐπαναφερέτε τὴ συνείδησι μέσα στὸ Ἐγώ, ἢ ἀκόμη καλύτερα, προσπαθήσατε νὰ κατανοήσατε καὶ νὰ γνωρίσατε, χωρὶς ἴχνος ἀμφιβολίας, ὅτι σεῖς εἰσθε τὸ Ἐγώ αὐτό, ἡ θεϊκὴ ψυχὴ, ποὺ ἦταν ἐξοριστὴ. Ξαναφέρετε τὴν στὸν κόσμον ἐκεῖνον, ποὺ εἶναι ἡ πατρίδα τῆς, εἰσελθετε στὸν κόσμο, ποὺ εἶναι πραγματικά ὁ κόσμος σας, καὶ τὴν ἴδια στιγμή θα γνωρίσατε τὸν ἑαυτὸ σας σὰν τὸν θεῖο ἐσωτερικὸ Ἐαυτό, ἐνωμένον μετὰ τὸ Θεῖον. Στὸ ἐξῆς, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχη ἀμφιβολία γιὰ τὸ τί εἴμεθα. Ἄν εἴμεθα τὸ ἀνώτερο ἢ τὸ κατώτερο ἐαυτό. Δὲν μπορεῖ πια νὰ ὑπάρχη ἡ ἐξαντλητικὴ πάλη μεταξὺ τῶν δύο ἀντιθέτων πόλων τῆς φύσεώς μας. Δὲν εἶναι πια δύο. Ἡ αἰχμάλωτη καὶ ἐξοριστὴ συνείδησι ἐπέστρεψε στοὺς κολποὺς τῆς μητέρας συνειδησεως, μακριὰ ἀπὸ τὴν ὁποία εἶχε ἀποσυρθῆ, καὶ ὁ ἄνθρωπος, γιὰ ἄλλη μία φορὰ εἶναι ἐνιαῖος, τὸ ἐσωτερικὸ θεῖο Ἐαυτό, χρησιμοποιώντας συνειδητὰ τὰ τρία σώματα σὰν ὄργανά του, ἀλλ' ὄχι πλέον δευμένος σ' αὐτά.

Μὴν ἐπαναφέρετε τὴ συνείδησι πίσω στὸ Ἐγώ μόνο μέσα στὴ σκέψη σας. Μὴν παραδεχθῆτε μονοδιανοητικὰ ὅτι εἰσθε τὸ Ἐγώ, ἀλλὰ πραγματοποιήσατέ το, αἰσθανθῆτε ὅτι εἰσθε αὐτὸ τὸ Ἐγώ καὶ ζήσατε στὸν κόσμο τοῦ Ἐγώ. Ἄν κατορθώσατε νὰ ἐλευθερώσατε τὴ συνείδησή σας ἀπὸ τὰ σώματα, στὰ ὅποια ἔχει περιπλακῆ, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξη δυσκολία γιὰ νὰ τὴν ἐπαναφέρετε μέσα στὸ Ἐγώ, διότι εἶναι ἡ συνείδησι τοῦ Ἐγώ καὶ ὁ κόσμος του εἶναι ἡ ἀληθινὴ κοιτίδα μας. Ἡ πρώτη ἐντύπωση ὅταν εἰσερχόμεθα καὶ πάλι στὸν κόσμο ἀπὸ τὸν ὁποῖο τόσον καιρὸ εἴμεθα ἐξοριστοί, εἶ-

ναι έντονώτατο αΐσθημα άπολυτρώσεως και χαράς. Όπως ένας άνθρωπος, που ξμεινε πολλά χρόνια φυλακιμένος σε μέρος όπου δέν είσχωρούν οι ακτίνες του ήλιου, τυφλώνεται από το φως του όταν βγη από τη φυλακή του, έτσι και μεις, όταν εισέλθωμε στον δικό μας κόσμο, έπειτα από μακρά έξορία στη φυλακή της ύλης, δύσκολα ύποφέρομε το φως που μās περιβάλλει και τη λύτρωση από τους περιορισμούς που μās έδέσμευαν. Έδω, στον κόσμο αυτόν, τα πάντα είναι φως και χαρά. Το Έγώ, στον δικό του κόσμο, ζή ζωή τόσο άπαράμιλλης μακαριότητας και κάλλους, ώστε και αν μιὰ μόνο φορά την έβλέπαμε, δέν θα έγνώμεθα ποτέ πλέον θύμα του κόσμου της ψευδαισθήσεως. Τώρα γνωρίζομε ποιό είμεθα, είδαμε τους έαυτούς μας με το θείο κάλλος στον κόσμο εκείνον που είναι κοιτ'δα μας, και καμμιά δύναμη επάνω στη γή δέν μπορεί να μās παρασύρη στην ψεύτικη ιδέα, ότι είμεις είμεθα τα σώματα. Διαλύθηκε ή μαγγανεία που μās έδέσμευε, και τώρα, για πρώτη φορά γνωρίζομε τι είναι ειρήνη και έλλειψη πάλης.

Είναι περίεργο πόσο άπλοποιούνται τα πάντα, όταν φθάσωμε στον κόσμο εκείνον του Έγώ και πόσο εύκολο γίνεται να κάνωμε το σωστό. Η προηγουμένη μας ζωή μās φαίνεται γεμάτη περιπλοκές και τα προβλήματά της σχεδόν άκατανόητα. Μόλις έλάβαμε το θάρρος να αναγνωρίσωμε τι πραγματικά είμεθα, κάθε προσπάθεια και πάλη εξαφανίζεται και ή ζωή γίνεται άπλή και φυσική και κυλάει άρμονικά.

Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΕΓΩ

Μόλις κατανοήσωμε ότι είμεθα το Έγώ, ένα από τα καταπληκτικότερα πράγματα είναι ότι στον δικό μας κόσμο έχομε δική μας ζωή, πέρα και επάνω από εκείνο που ονομάζομε ζωή επάνω στη γή. Ακόμη και όσοι αναγνωρίζουν, ότι ο γήινος έαυτός μας δέν είναι παρά πρόσκαιρη εκδήλωση του έσωτερικού Θείου Έαυτού, πέφτουν συχνά στο σφάλμα να θεωρούν την πρόσκαιρη αυτή εκδήλωση σαν να έχη ύψηλή σημασία και άμετρο ένδιαφέρον για το θείο Έαυτό. Η πραγματικότης είναι τελείως διαφορετική, διότι το Έαυτό, που πραγματικά είμεθα, έχει τη δική του ζωή και ή ένέργεια που ονομάζομε επίγεια ζωή, δέν έχει καθόλου τη σπουδαιότητα που μās άρέσει να της αποδίδωμε. Συναισθανόμεθα, ότι είμεθα το Έγώ, αντιλαμβανόμεθα συγχρόνως και τις ένέργειες, τις όποιες σαν Έγώ αναλαμβάνομε. Είναι πολύ δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να δώσωμε, έστω και άπλή ιδέα από τις ένέργειες αυτές. Όταν είναι ξύπνια ή συνείδησή μας, δέν γνωρίζομε παρά μόνον τα πράγματα του φυσικού τούτου κόσμου και, αν δέν μπορούμε να περιγράψωμε ένα πράγμα με τους ήρους και τις πραγματικές σχέσεις τούτου του κάτω κόσμου, το πράγμα αυτό ούδεμία έχει έννοια για μās.

Στόν δικό του κόσμο, τὸ Ἐγὼ ἀσχολεῖται διαρκῶς στὸ μεγάλο ἔργο τῆς Δημιουργίας. Μαζὶ μετὰ τὰ πλήθη τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἄλλων μεγάλων ὄντων, βοηθεῖ στὸ ἔργο τῆς κοσμογονίας, μετὰ τὸ ὁποῖον συντηρεῖται τοῦτο τὸ σύμπαν. Τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ εἶναι νὰ δημιουργῇ. Τὸ Ἐγὼ, μετὰ τὸ νὰ εἶναι Θεοῦ, ἀσχολεῖται μετὰ τὴν ἴδια αὐτὴ Θεϊκὴ δημιουργικὴ ἐνέργεια. Μόνον ἡ τέχνη μπορεῖ νὰ ἐκφράσῃ τὸ ἀληθινὸ τοῦτο ἔργο τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπου καὶ πρέπει νὰ στραφοῦμε πρὸς τοὺς ποιητὲς καὶ τοὺς μουσουργοὺς, ἂν θέλωμε νὰ ἐννοήσωμε κάπως τὴν ἐργασία μας σὰν Ἐγὼ. Ἔτσι, στόν «Προμηθεὺ λυόμενον», βρίσκει κανεὶς κάτι ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ πραγματικοῦ μας Ἐαυτοῦ, ὅταν ὁ χορὸς τῶν Πνευμάτων καὶ τῶν Ὁρῶν ψάλλῃ:

Ἦταν λοιπὸν εἶναι καιρὸς
τὸ ὕψισμα νὰ πλέξετε
τοῦ μυστικοῦ σας μέτρου.
Ἄπὸ τὰ βάθη τ' οὐρανοῦ
κί' ἀπὸ τὴ γῆς τὴς ἄκρες
ἔσεῖς, ὦ Πνεύματα γοργά,
πὸν δύναμη καὶ ἡδονὴ
ἐπλάσαν τὴ ζωὴ σας,
ἔλατε, μέσα στὸ χορὸ
καὶ μέσ' στὴ μουσικὴ
ὅσο μπορεῖτε πιὸ πολλὴ
νὰ βάλετε χαρὰ,
ὅπως χυμοῦν τὰ κύματα
ἀπὸ ποτάμια μύρια
καὶ πέφτουν σ' ἓνα πέλαγος
πὸν σαλαγίζει πάντοτε
κ' εἶν' ὅλο ἀρμονία!

καὶ λίγο παρακάτω, ὅταν ὁ χορὸς τῶν Πνευμάτων ψάλλῃ:

Καὶ μέσ' στόν χῶρον τοῦ κενοῦ,
πὸν σύσταση δὲν ἔχει,
θα χίσι τὸ τραγοῦδι μας
ἐναντι κτιστοῦ κόσμου,
πὸν πάντοτε θα κυβερνᾷ
καὶ θᾶναι στὸ τιμόνι
τὸ Πνεῦμα τῆς Σοφίας.

Ἄσμα μουσικόν, ἦχος, αὐτὲς εἶναι οἱ λέξεις, πὸν καλύτερα ἀπ' ὅλες μεταδίδουν κάποιαν ἰδέαν τῆς ἐργασίας τοῦ Ἐγὼ στόν δικό του κόσμο. Καὶ ὅμως, στόν κόσμο ἐκεῖνο, δὲν ὑπάρχει τίποτε πὸν νὰ μοιάζῃ μετὰ ὅ,τι ὀνομάζομε, ἐδῶ κάτω, ἦχο. Ἐν τούτοις, τὸ ὅλο ἔργο δίδει τὴν ἐντύπωση μεγαλειώδους συμφωνίας, τῆς ὁποίας

οί φθόγγοι και οί συγχορδίες είναι ὄντα ζωντανά, πού ἐκφράζουν μέ τό ἄσμα τή φύση τους και δημιουργοῦν μέ τή δύναμή τους. Μποροῦμε ἐπίσης νά τό παρομοιάσωμε μέ ὕφανση φωτεινοῦ ὑφάσματος, στό ὁποῖο τά ὄντα είναι ἀκτινοβόλα σημεῖα συνδεδεμένα μέ φωτεινές γραμμές. Τίποτε ὁμως δέν μπορεῖ νά ἐκφράσῃ τήν ἀγνή χαρά, τήν ἀπόλυτη μακαριότητα, πού πλημμυρίζει τόν κόσμο τοῦ Ἐγώ, καθῶς και τό συναίσθημα, ὅτι πλέει κανεῖς μέσα σέ φῶς και κάλλος ἀφάνταστο. Στήν Παλαιά Διαθήκη ὑπάρχει φράση, ὅτι ὁ ἴσον πλάστηκε ὁ κόσμος, οἱ Υἱοὶ τοῦ Θεοῦ ἐκραύγαζαν ἀπό χαρά. Ἡ φράση αὐτή μᾶς θυμίζει κάπως τό Ἐγώ, ἀληθινὸ γυιὸ τοῦ Θεοῦ στὸν δικό του κόσμο, γεμάτο χαρά.

Ἐπιπλέον τό ἔργο μοιάζει μέ μεγαλοπρεπές τυπικό, μέ ἱερὸ ὕμνο τῆς δημιουργίας, μέ τὸν ὁποῖο συντηροῦνται οἱ κόσμοι. Ἐκεῖνο πού ὀνομάζομε τυπικὸ ἐπάνω στή γῆ, είναι σὰν σκιά τοῦ πραγματικοῦ και μεγαλύτερου τυπικοῦ, τό ὁποῖον ὅλοι τόσο καλά γνωρίζομε στὸν ἀληθινὸ δικό μας κόσμο. Γιὰ τοῦτο, στὰ τυπικά τῶν μεγάλων θρησκευτῶν τοῦ κόσμου και τοῦ Ἐλεύθερου Τεκτονισμοῦ, κάτι μᾶς ὑπενθυμίζει τή χώρα, στήν ὁποία ἀνήκομε. Ἀκοῦμε σ' αὐτὰ ἀμυδρὴ ἀπήχηση και ἀποσπάσματα μελωδιῶν ἀπὸ τό ἄσμα ἐκεῖνο, πού ψάλλομε πάντοτε στὸν κόσμο τοῦ Ἐγώ.

Η ΖΩΗ ΜΑΣ ΕΪΑΝΩ ΣΤΗ ΓΗ

Ὄταν, στὸν κόσμο τοῦ Ἐαυτοῦ, σκεπτόμεθα τήν ἐπίγεια ζωή μας, τή ζωή στήν ὁποία ἐδῶ κάτω ἀποδίδομε τόση ἐξαιρετικὴ σημασία, μᾶς φαίνεται σὰν ἀπατηλὴ, σχεδὸν σὰν ὄνειρο, και καθόλου ἄξια τῆς σπουδαιότητος πού τῆς ἀποδίδομε. Τὴν βλέπομε σὰν ἐργασία ὑποχρεωτικὴ, σὰν μάθημα, πού πρέπει νά μάθωμε, συνιστάμενο — ἴσως αὐτὴ νά εἶναι ἡ καλύτερη ἐκφραση — στήν κατανόηση τοῦ Ἐαυτοῦ μας. Μόνον στοὺς πυκνότερους αὐτοὺς κόσμους ὑπάρχει ἀρκετὴ ἀντίσταση και χωριστικότης γιὰ ν' ἀναπτυχθῇ τό αἶσθημα τῆς ἀτομικότητος και τῆς συνειδήσεως τοῦ Ἐγώ.

Ἐπισκοπώντας ἔτσι τὴν ζωή μας ἀπὸ τὸν κόσμο τοῦ Ἐγώ, ἀποκοῦμε μεγαλύτερη ἡρεμία ψυχῆς στήν ὑπαρξη, πού πρέπει νά ζήσωμε πάνω στή γῆ, διότι είναι ἀπολύτως ἀληθινὸ, ὅτι τίποτε σ' αὐτὴ δέν ἔχει μεγάλη σημασία, και μάλιστα τὰ περισσότερα πράγματα δέν ἔχουν ἀπολύτως καμμιά σημασία. Ὄταν γνωρίσωμε τὸν Ἐαυτό μας στήν πλήρη δόξα του σὰν Ἐγώ, ἡ ζωή ἐδῶ κάτω μᾶς φαίνεται δευτερεύουσα ἐνέργεια, στήν ὁποία δίδομε μικρὸ μόνον μέρος τῆς συνειδήσεώς μας και τῆς προσοχῆς μας, ὅπως ἓνας μεγάλος πολιτικός, ἔχοντας σπουδαία καθήκοντα νά ἐκτελέσῃ, δίδει μικρὸ μόνον μέρος τῆς προσοχῆς του σέ κάποια ἀσήμαντη ἐνέργεια, πού τὸν ἐνδιαφέρει προσωπικά.

Η ΩΡΑΙΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΓΩ

Στόν κόσμο του Έγώ δέν υπάρχει μορφή και χρώμα, όπως τά γνωρίζουμε έδώ, υπάρχει όμως κάτι που υπορξί νά έκφρασθή με δρους χρώματος και σχήματος. Έτσι, υπορούμε νά μιλήσουμε για τήν έξωτερική εμφάνιση του Έγώ, έστω και αν δέν παρουσιάζεται σέ μās όπως τά άντικείμενα του φαινομενικού κόσμου. Γι' αυτό, δέν πρέπει νά παρεξηγηθῆ, όταν λέμε ότι τό Έγώ εμφανίζεται σέ μās σαν ανθρώπινη μορφή, περιβαλλομενη από φωτιστέφανο, και ότι σ' αυτή τή μορφή βλέπομε τόν Έαυτό μας όπως πραγματικά είμεθα. Η ανθρώπινη αυτή μορφή, στην όποία τότε βλέπομε τόν Έαυτό μας, είναι συγχρόνως παραστατική του πραγματικού τύπου μας ή του πνεύματός μας, τής αποστολής μας στο Μεγάλο Έργο. Τιοιουτοτρόπως, γνωρίζω ένα Έγώ, που μου έφανεκε σαν ακτινοβολος έφηβος, σαν Έλληνικός Άπόλλων, λαξευμένος από στίλβον μάρμαρο και όμως άυλο, με τήν έμπνευση σαν βασικό του φθόγγο. Άλλο Έγώ προσωμοιάζε κάπως με τό άγαλμα τής Λημητρας στο Βρετανικό Μουσείο και ήταν επιβλητική, γαληνια και ήρεμη μορφή, θυθισμένη σέ διαλογισμούς για τόν κοσμο, τόν όποϊον υποβοηθῆ και προστατεύει. Έτσι, κάθε Έγώ έχει τη δικη του εμφάνιση άταστράπτοντος κάλλους, που εκφράζει τήν αποστολή ή τό πνεύμα του.

Όταν έπαναφέρουμε τή συνείδησή μας στόν κόσμο του Έγώ και γνωρίσουμε τόν Έαυτό μας σαν Έγώ, πρέπει νά προσπαθήσουμε νά ιδούμε ποια μορφή έχουμε στόν κόσμο εκείνο, και στο έξής νά σκεπτόμεθα τόν Έαυτό μας μόνον με τή μορφή εκείνη. Όταν ιδούμε πώς φαινομεθα πραγματικά, ως μη έπιτρέψουμε πιά στόν έαυτό μας νά σκεφθῆ ότι είμεθα ή είκονα που βλέπομε μέσα στόν καθρέφτη. Όταν κατανοήσουμε ότι είμεθα τό έσωτερικό Θεϊο Έαυτό, δέν πρέπει πιά ούτε για μιá στιγμή νά περιτέσουμε πάλι στην παλαιά πλάνη, ότι είμεθα έμεις τό φυσικό σώμα και ότι έχουμε Θεϊον Έαυτό κάπου ψηλά. Στο έξής, ή θέση αυτή ανατρέπεται και όταν μιλάμε για μās, έννοούμε τό άκτινοβολο Όν, του πραγματικά είμεθα και όχι τά σώματα, με τά όποια ένδηλώνεται προσωρινά ένα τμήμα τής συνειδήσεώς μας.

Η ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΓΩ

Έπειδή έχουμε πίσω μας δλόκληρους αιώνες εξέλιξεως, για τούς όποιους έδεχόμεθα νά είμαστε έξόριστοι στο σκοταδι του έξωτερικού κόσμου, υπάρχει ή τάση, έστω και αν γατενοήσαμε τόν έαυτό μας για λίγο σαν Έγώ, νά ξαναπέσουμε στην παλαιά συνήθεια νά ταυτίσουμε τόν Έαυτό με τά σώματα.

Πέφτομε πολλές φορές σ' αυτό τό σφάλμα. Όταν αισθανθήκαμε στιγμή μεγάλης πνευματικής έξάρσεως κατά τόν διαλογισμό

ἢ σὲ κάποια ἱεροτελεστία, λέμε: «Αὐτὸ ἦταν πραγματικὰ πολὺ ὠραῖο. Λυπᾶμαι πὺν τελείωσε». Μὴν κάνετε αὐτὸ τὸ σφάλμα. Ὅταν αἰσθάνεσθε κάτι ὑψηλό, ὅταν κατανοῆτε τὸν ἑαυτὸ σας σὰν θεῖο Ἐαυτὸ, πέστε: «Αὐτὸ εἶναι πολὺ ὠραῖο καὶ θὰ μείνῃ στὸ ἐξῆς μαζί μου».

Ἡ διαφορὰ εἶναι μεγάλη. Ἡ ἀδυναμία μας εἶναι ὅτι, ἐνῶ τόσο συχνὰ αἰσθανόμεθα αὐτὰ τὰ ὑψηλὰ πράγματα, κατόπιν δεχόμεθα νὰ φύγουν μακριὰ μας. Μὴν ἰποτάσσεσθε ποτέ. Ἐξεγερθῆτε καὶ πέστε στὸν ἑαυτὸ σας: «Δὲν θὰ τὸ ἀφήσω νὰ φύγῃ. Θὰ συγκρατήσω αὐτὴ τὴν ἀντίληψη τῆς θεϊότητός μου. Ἐγώ, τὸ θεῖον Ἐαυτὸ, θέλω νὰ τὴν κρατήσω». Εἶναι πραγματικὰ δυνατόν. Ἄλλοι τὸ ἔχουν κάμει καὶ ἐμεῖς ὀφείλομε νὰ τὸ κάμωμε. Ὅλοι μας πρέπει μιὰ μέρα νὰ κατανοήσωμε τὶς θεϊκὲς δυνάμεις καὶ νὰ μάθωμε νὰ συγκρατήσωμε σὰν μόνιμη πραγματικότητα τὴ συνείδηση ἐκείνη, πὺν ἔχομε συνήθως γιὰ λίγες μόνον στιγμές. Λοιπὸν, γιὰτὶ νὰ μὴ τὸ κάμωμε ἀπὸ τώρα;

Γνωρίζοντας ἔτσι τὸν Ἐαυτὸ μας σὰν Ἐγώ, συμμετέχοντας στὴ ζωὴ ἐκείνη τῆς θείας χαρᾶς, τῆς ἀνέκφραστης μακαριότητος, ἀποφασίσατε νὰ διαμείνετε ἐκεῖ. Μὴν ἐπιστρέψετε στὸ σκοτάδι τῆς ἐξορίας. Γιὰτὶ νὰ ἐπιστρέψετε στὴν περιορισμένη ὕπαρξη, μέσα στὴ σκοτεινὴ φυλακὴ, στὴ ζωὴ τῆς προσωπικότητος, ὅταν μπορεῖτε νὰ ζήσετε στὸ φῶς τῆς θείας Ζωῆς; Γιὰτὶ νὰ μὴ μείνετε ἐκεῖ, νὰ ἐνεργῆτε ἀπὸ ἐκεῖ, νὰ ζῆτε ἐκεῖ;

Συνεχίζεται

“ΙΛΙΣΟΣ,”

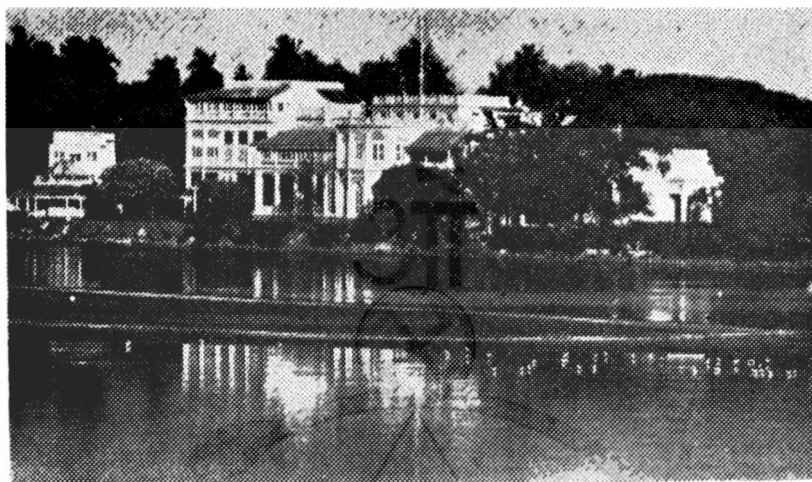
ΕΠΙΛΟΓΗ Α΄ ΤΡΙΕΤΙΑΣ 1956-1957-1958

ΕΠΙΛΟΓΗ Β΄ ΤΡΙΕΤΙΑΣ 1959-1960-1961

Ἐκαστος χρυσοπανόδετος τόμος Δρχ. 200

Διὰ τοὺς συνδρομητὰς ἐσωτερικοῦ » 160

Διὰ τοὺς συνδρομητὰς ἐξωτερικοῦ \$ 6

102ον ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ Θ. Ε.

Ὁ δόκιμος Κούτς ὀμιλεῖ γιὰ τὴν παγκόσμια κρίση

ΑΝΑΓΚΗ ΕΜΠΡΑΚΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

Τὸ 102ον συνέδριον τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρείας συνήλθε στὸ Ἄντυαρ ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ δόκτορος Τζὼν Κούτς, μὲ παρουσία 1208 ἀντιπροσωπῶν ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον.

«Σὰς καλωσορίζω, ἀδελφοί μου — εἶπε ὁ διεθνὴς πρόεδρος τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρείας, κηρύσσοντας τὴν ἐναρξὴ τοῦ συνεδρίου — καὶ σὰς εὐχομαι νὰ ἔχωμε μιὰ νέα εὐκαιρία πνευματικῆς συγκεντρώσεως καὶ ἀνταλλαγῆς ἀπόψεων».

Ὁ δρ. Κούτς περαιτέρω εἶπε:

«Ὅταν ἀντικρύζουμε τὸν κόσμο σήμερον, διαπιστώνουμε πόσο ἔχουν ξεπέσει: καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ξεπέφτουν τὰ ἐπιπέδα τῶν ἡ-

θικῶν ἀξιών. Προσφάτως ἡ Διεθνὴς Ἀμνηστία ἀνεκοίνωσε ὅτι τὰ βασικὰ Ἀνθρώπινα Δικαιώματα ἔχουν ἐκμηδενισθῆ σὲ πολλές γῶρες τοῦ κόσμου, μοιροῦντο τὸ πλεῖστον, ἂν ὄχι, ὅλες ἔχουν ὑπογράψει τὴν Οἰκουμενικὴ διακήρυξιν γιὰ τὸν σεβασμὸ τους.

»Ποῦ θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ αὐτὴ ἡ ἀνεπιμότης; Ὁ ἄνθρωπος, γεννημένος σὲ ἓναν κόσμο ὅπου ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τεχνολογία ἡγοῦνται σὲ ὅλα τὰ πεδία, ἀπελευθερωμένος ἀπὸ τὴν ποικιλόμορφην δουλείας τῶν περασμένων ἐποχῶν, ἔχει: τὴν πᾶσα θύμα τῆς οἰκονομικῆς δουλείας, στὰ γράναζα τῆς ὁποίας συνθλίβεται ὅλη σχεδὸν ἡ ἀνθρωπότης. Ἐξ αἰτίας

αὐτῆς τῆς διαδικασίας, σὲ πολλὰ μέρη ὁ ἄνθρωπος ἔχασε τὴν πίστη του στὸ Καλό, τὸ Ὁραίο καὶ τὸ Ἀληθινό. Ἐπηρεασμένος ἀπὸ ἓνα ἐκπαιδευτικὸ σύστημα ὅπου δεσπόζει ἡ ἐπιτηδειότης, παρὰ ἡ καλωσύνη, πλανᾶται σὰν χαμένη ψυχὴ σ' ἓναν περίπλοκο λαβύρινθο μορφώσεως ἐγκεφαλικῆς, βασισμένης σὲ διβλία - κοντέρβες, πού ἔχουν εὐρύτατα ἀντικαταστήσει τὴν σοφία τῆς καρδιάς, ἡ ὁποία ἐχάραζε ἄλλοτε τὴν ἠθικὴ συμπεριφορὰ ὑπὲρ τῆς κοινότητος. Ὁ ἄνθρωπος, ἀποδεχόμενος τοὺς ψευδεῖς θεοὺς τοῦ χρήματος, τοῦ καθεστώτος καὶ τῆς ἰσχύος, ἔχασε τὴν ἰκανότητα νὰ διακρίνῃ ἀνάμεσα στὸ ὀρθὸ καὶ τὸ ἐσφαλμένο. Ἡ σύγχρονη τάσις εἶναι νὰ καθυστερήσῃ ὅταν νιώθῃ τύψεις συνειδήσεως, διότι «δὲν τρέχει τίποτε»!

»Οὐδεὶς ἀληθὴς Θεόσοφος μελετητῆς ἀμφιβάλλει, ἔστω καὶ πρὸς στιγμήν, ὅτι μεγάλα ἀποθέματα γνώσεων περιέχονται στὴν θεοσοφικὴ διδασκαλία, πού δὲν εἶναι προσιτὰ ἄλλοθεν. Εἶναι ἐπίσης γνωστὸν ὅτι ἡ παρατεταμένη καὶ συνεχὴς μελέτῃ τῆς διδασκαλίας αὐτῆς, τὴν ὁποίαν οἱ Πρεσβύτεροι Ἀδελφοὶ ἐχαρκτηρίσαν ὡς τὴν «μόνη ἀληθινή», ἀνοίγει τὴν πύλη τοῦ νοῦ γιὰ νὰ εἰσρεύσῃ ἡ Σοφία. Ἐπιφανειακὴ ἀνάγνωσις ἢ ἀντίκρουσις τῆς Θεοσοφίας δὲν φέρνει ἀποτέλεσμα. Εἶναι δὲ προφανὴς ἡ ἀδεξιότης μας νὰ μεταδώσωμε σαφῶς τὸ μέγα μήνυμα τῆς Θεοσοφίας, τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ νὰ μιλοῦμε καὶ νὰ ἐνεργοῦμε ἀπὸ θέσεως ἰσχύος καὶ ὄχι ἀδυναμίας, γνώσεως καὶ ὄχι ἀγνοίας, ἀπὸ πλατεῖα ἐπαφῇ

μὲ τὴν ἐπιστήμη μας καὶ ὄχι μὲ τὴν ἐπανάληψη ἀποστηθισμένων ἰδεῶν, γιὰ νὰ θαδίσουμε στὸ δρόμο τῆς μεγάλης ἐπιτυχίας. Εἴμεθα ὅλοι πρεσβευταὶ τῆς Θεοσοφίας καὶ ἓνας πρεσβευτῆς ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ ἀποτελεσματικὰ τὴν χώρα πού ἀντιπροσωπεύει. Δικὴ μας χώρα εἶναι τὸ εὐρὺ πεδίου τῆς διδασκαλίας, ἡ ὁποία ρέει ἀπὸ τὴν Αἰώνια Σοφία - καὶ δὲν ὑπάρχει κανένα μέλος, παλαιὸ ἢ νέο, πού νὰ μὴν ἔχη χρέος καὶ χρόνο γιὰ νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ μεταδώσῃ τὴν ἀλήθεια. «Διδαχθῆτε γιὰ νὰ διδάξετε», εἶπε ἓνας ἀπὸ τοὺς Πρεσβύτερους Ἀδελφούς. «Ἐνας πρεσβευτῆς ὀφείλει ἐπίσης νὰ γνωρίζῃ καλὰ τὴν χώρα, στὴν ὁποίαν εἶναι διαπιστευμένος, διαφορετικὰ ἢ ἀποστολή του δὲν θὰ ἐπιτύχῃ. Καὶ ἡ χώρα, στὴν ὁποίαν ἐμεῖς οἱ θεόσοφοι εἴμεθα διαπιστευμένοι δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὸν κόσμον. Πρέπει νὰ θαδίζουμε στὸν κόσμον φέροντες, προσφέροντες καὶ συμμεριζόμενοι τὰ δῶρα τοῦ κέντρου μας. Αἱ Στοαὶ πρέπει νὰ ἐπανεξετάσουν τὰ προγράμματά των καὶ νὰ πειραματισθοῦν σὲ νέες ἰδέες. Ἄς διερωτηθοῦμε, εἶναι ἡ Στοά μας ἓνας τόπος πού θὰ μπορούσε νὰ ἐπισκεφθῇ κανεὶς γιὰ δευτέρη φορά, ἢ εἶναι μελαγχολικὴ, ἀφρόντιστη καὶ ἄφωτη; Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ὀλοκάθαρη, ὀλόφωτη καὶ ὀλόχαρη, σὰν ἓνας τόπος φωτισμένων ἀνθρώπων; Τὰ διβλία μας κυκλοφοροῦν, ἢ σκονίζονται στὰ ράφια; Ἐχομε, λοιπόν, καὶ σεῖς καὶ ἐγώ, βαρὺ ἔργο νὰ ἐπιτελέσωμε. Πρέπει νὰ βοηθήσωμε τὸν πλησίον μας καὶ

νά μὴν ἐλπίζουμε, ὅτι μιὰ τέτοια βούλησις θὰ τὴν δώσῃ κάποιος ἄλλος. Ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ἄς ἀφιερωθοῦμε στὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἄλλων καὶ ἄς ξεγάσουμε τὸν ἑαυτό μας. Ἄς διώξουμε τὸ αἰσθητό μας. Ἄς εἶναι καλὰ καὶ ἄς ἀποβλέπουμε πάντοτε πρὸς τὸ καλύτερο. Τὸ μέλλον θ' ἀλλάξῃ ὅταν ἕνας ἐπαρκῆς ἀριθμὸς πολιτῶν τοῦ κόσμου ἐργασθῶν γι' αὐτὸ τὸ μέλλον στὸ πεδίον τῆς θεοσοφικῆς δράσεως. Μὲ ἀνανεωμένη ἐνεργητικότητα, μὲ βαθύτερη ἀφιέρωση καὶ μεγαλύτερη ἀποφασιστικότητα ἄς κινηθοῦμε, ἄς συνεργασθοῦμε, ἄς ἀνανεώσουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας».

«Ἀνακάλυψις καὶ Ἐνταξίς»

Ὁ δρ. Κρόουτς μίλησε, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ συνεδρίου, μὲ θέμα «Ἀνακάλυψις καὶ Ἐνταξίς».

Εἶναι γεγονός —εἶπε— ὅτι ἀπὸ τὴν αὐγὴ τοῦ χρόνου ὁ ἄνθρωπος εἶχε ἕνα αἰσθημα μὴ —εὐφορίας καὶ μὴ— ἱκανοποιήσεως, τὸ ὁποῖον τὸν ἐταλάνιζε καὶ τὸν ὠθοῦσε σὲ προσπάθεια ἀλλαγῆς τῆς θέσεώς του καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, γιὰ τὴν βελτίωση τῆς θέσεως αὐτῆς, ὥστε νὰ γίνῃ μιὰ ὑπαρξίς περισσότερη ἐνταγμένη στὸ σύνολον. Τὸ αἰσθημα αὐτὸ θὰ τὸν ὠθήσῃ, σὲ κάποια φάση τῆς ἐξελίξεώς του, σ' ἕνα, ἄς ποῦμε «Ταξείδι: Ἀνακαλύψεως».

Μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῆς Θεοσοφικῆς Ἐταιρείας τὸ 1875 καὶ τὴν ἐπαναφορὰ τοῦ φωτὸς τῆς Ἀρχαίας Σοφίας στὸν κόσμον, ἐστῆ-

μειώθη μιὰ σημαντικὴ μεταβολή. Ὅπως οἱ ταξιδιωτῆς τῆς Ἐλισαβετιανῆς ἐποχῆς ἐφευγὰν ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν πρὸς ἀνακάλυψιν νέων χωρῶν καὶ νέων ἐδαφῶν στὸ φυσικὸν κόσμον, ἔτσι οἱ ταξιδιωτῆς τοῦ 19ου καὶ τοῦ 20ου αἰῶνος ξεκινούσαν γιὰ τὴν ἀνακάλυψιν περισσότερων στοιχείων γιὰ τὸν ἴδιον τὸν ἄνθρωπον. Ὡστόσο, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐρευνητὰς αὐτοὺς ἦσαν —καὶ εἶναι— προδιατεθειμένοι ἀπὸ τὶς προηγούμενες γνώσεις των, τὴν ἐμπειρίαν καὶ τὴν μνήμην των. Ἐχουν προκατασκευασμένην ἰδέαν γιὰ τὸ τί θὰ εὑρουν, ὁπότε καὶ ὅταν ἡ ζωὴ τοῦς ὀδηγῆι στὴν ἀνακάλυψιν ἄλλων πραγμάτων, δὲν εἶναι πρόθυμοι νὰ τ' ἀποδεχθῶν. Θὰ πρέπει νὰ ἄρῶμε τὸν δικὸν μας δρόμον, ἐλεύθερον ἀπὸ τὸ παρελθόν, καὶ ἐτοιμοὶ ν' ἀλλάξωμε ὅλας τὶς ἰδέας μας, ἂν παραστῆ ἀνάγκη.

Ὅταν κάμωμε μιὰ πραγματικὴ ἀνακάλυψιν, ὀφείλομε νὰ φέρωμε τὴν ἀνάλογον ἀλλαγὴν στὸν ἑαυτόν μας. Ἀλλιῶς, ἡ ἀνακάλυψις μένει χωρὶς ἀξίαν. Ὁ Ἰησοῦς ἐκήρυξε τὸ «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» καὶ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἐδῆλωσαν, ὅτι ἀκολουθοῦν τὸ κήρυγμα αὐτὸ καὶ πιστεύουν στὸν Χριστό, ἀλλὰ, στὴν πράξιν, δὲν ἀσχοῦν, μὲ πράξεις ἀγάπης, ὅσα λέγουν.

Ἡ Ἀγάπη

Τελειώνοντας τὴν ὁμιλίαν του, ὁ δρ. Κρόουτς εἶπε γιὰ τὴν Ἀγάπην: Ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη οὐδέποτε καταδικάζει, οὔτε κρίνει. Οὐδέποτε φλυαρεῖ, οὐδέποτε φημολογεῖ. Ἀντιθέτως, εἶναι ἐτοιμῇ

νά κατανοήση και νά συγχωρήσει, έτοιμη νά δώσει μάλλον, παρά νά λάβη. Πράγματι, ή αγάπη είναι τὸ δίδειν και τὸ δίδειν εἶναι: αγάπη.

Ζιρκόφ: Ἀνατολή τῆς Αὔριον

Ἐὸ Βόρις ντὲ Ζιρκόφ, ἀντιπρόσωπος τῶν ΗΠΑ, σὲ ὀμιλία του ὑπὸ τὸν τίτλο «Ἀνατολή τῆς Αὔριον», ἐτόνισε:

—Ζοῦμε σ' ἕναν ἱστορικό αἰῶνα. Χαράζει: ή αὐγή μιᾶς νέας ἐποχῆς και ή ἀνθρωπότης εἰσέρχεται σὲ ἀπάτητα πεδία ἐξελίξεως και ἀναπτύξεως. Εἶναι μεγάλη ὑπόθεσις νά ζῆ κανεῖς σὲ τέτοια ἐποχή, ἰδιαιτέρα γιὰ ἕναν σπουδαστή τῆς ἀρχαίας σοφίας. Εἶναι ὅμως και ἐποχή μεγάλης συγχύσεως, ἐντάσεως και ἀβεβαιότητος, διότι αὐτὰ εἶναι συμπτώματα τῆς ἀνακατατάξεως τῶν νέων ὄρων τῆς ζωῆς. Τὸ γεγονός εἶναι ὅτι μιὰ νέα πνευματική δύναμις ἔχει ἀπλωθῆ σ' ὅλον τὸν κόσμον ἀπὸ τοὺς Ὁδηγοὺς και τοὺς Φύλακες τῆς ἀνθρωπότητος — μιὰ δύναμις ἐξαγνιστική, ἀνυψωτική, τονωτική. Βέβαια, ὑπάρχουν μερικοὶ οἱ ὁποῖοι κάθονται: ἔντρομοι, ἀμήχανοι, ἀδυνατοῦντες νά προσαρμοσθοῦν, Ἄλλὰ ή Αὔριον δὲν περιμένει! Ἡ Αὔριον θὰ εἶναι ἕνας αἰώνας Παγκοσμίου Πολιτισμοῦ, πού θ' ἀγκαλιάζει τὴν ἀνθρωπότητα σάν ἕνα σύνολο, μιὰ ἀνθρωπότητα πολιτῶν τοῦ κόσμου — ἀνθρώπων χωρὶς μικρὴ πατρίδα χωριστή. Ἀκούγεται ἤδη τὸ σάλπισμα γιὰ τὴν ζωντανή Ἀνθρωπότητα τῆς Ἀδελφότητος. Τὸ βιβλίο τῆς

Ζωῆς ἀνοίγει σὲ νέο κεφάλαιο. Ὁ τίτλος του εἶναι: «Γήινη συνείδησις».

Ἡ Αὔριον εἶναι ή ἐποχή κατὰ τὴν ὁποῖαν θὰ τεθῆ ὑπὸ ἔλεγχον ὁ μεγαλύτερος γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα κίνδυνος, ὁ κίνδυνος νά παραμείνη ή τεχνολογική ἐπιστήμη στὰ χέρια τῶν πολεμοκαπήλων. Στὸν πολιτισμὸ τῆς αὔριον ή Ἐπιστήμη θὰ ἐλέγχεται ἀπὸ ἕναν ὄμιλο Θεματοφυλάκων τῆς Ἀνθρώπινης Φυλῆς οἱ ὁποῖοι θὰ ἐξασφαλίζουν ὅτι τὰ ἐπιστημονικά ἐπιτεύγματα θὰ ὑπηρετοῦν μονάχα τὴν εὐημερία τοῦ λαοῦ. Καὶ αὐτὴ ή Αὔριον εἶναι ἕτοιμη νά φανῆ στὴ στροφή τῆς γωνίας!

Ἐὸ ντὲ Ζιρκόφ ἐτόνισε ὅτι ή Θεοσοφική Ἐταιρία ἔχει νά ἐπιτελέσῃ σπουδαία ἀποστολή και νά διαδώσῃ τὴν ἐνότητα φιλοσοφίας, ἐπιστήμης και θρησκείας σ' ὅλον τὸν κόσμον.

Ἐὸ κόσμος —εἶπε— ἀρχίζει ν' ἀντιλαμβάνεται, διὰ μέσου τῶν ἐκρηξέων τῆς βίας και τῆς πάλης: ὅτι εἶναι ΕΝΑΣ και ὅτι μόνον ή συνείδησις αὐτῆς τῆς παγκοσμίου ἐνότητος και ή συνεργασία θὰ δώσουν διέξοδο πρὸς τὸν καινούργιον αἰῶνα. Ἀρχίζει ἀκόμη ν' ἀντιλαμβάνεται ὅτι ή ἀνθρωπότης τῆς Γῆς δὲν εἶναι ή μοναδική στὸ σύμπαν.

Ἐς ὑψωθοῦμε λοιπὸν —καταλήγει— στὴν ὑψηλότερη πνευματική στρατόσφαιρα τῆς ὑπάρξεώς μας, ἐλευθερωμένοι ἀπὸ τίς παλαιᾶς φιλονικεῖες και δυσαρμονίες, ἐνωμένοι και δυνατοί. Ἐς περπατήσουμε στὴν ἀρχαία Ἀτραπό, πού ὁδηγεῖ στὰ πνευ-

ματικά Ἰμαλάια τῆς ἐσωτερικῆς μας φύσεως, στήν Ἀτραπό πού ὀδηγεῖ στίς κλιτεῖς τοῦ Ὄρους Μέρου, πρὸς τὴν φλεγόμενη αὐτή, ὅπου ὁ Ἥλιος ἐνδὸς μεγαλύτερου αἰῶνος θ' ἀνατείλῃ σκορπίζοντας φῶς καὶ θαλπωρή. Ἄς ὑποδεχθοῦμε τὴν Ἀνατολή τῆς Αὐροῦν!

Ἡ κατανόησις τοῦ Γνωθὲ Σαυτόν

Ὁ Τσάρλς Μπρίντεν, τῆς Θ.Ε. Δυτικῆς Ἀφρικῆς, μίλησε σύντομα γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ παράγγελμα τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος στοὺς Δελφούς: ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ.

Ὁ πολὺς κόσμος δὲν ἀντιλαμβάνεται, εἶπε, ὅτι τὸ παράγγελμα αὐτὸ ἀναφέρεται στὴν γνώση τοῦ πραγματικοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἀληθινῆς του ὑποστάσεως, ὡς «θεοῦ ἐν τῷ γίγνεσθαι». Τραυτίζουν τὸν ἀνθρώπο μὲ τὸ σῶμα του καὶ πιστεύουν ὅτι μὲ τὸν θάνατον τελειώνουν ὄλα ἐδῶ. Οἱ Δελφοί, ὁμως, μᾶς παραγγέλλουν νὰ σκοπεύουμε ὑψηλά καὶ ὄχι νὰ ἐρπωμε στὸ χῶμα. Εἴμεθα κάτι ἄλλο, ὄχι κόνις καὶ τέφρα. Πέραν τοῦ φυσικοῦ καὶ φθαρτοῦ σώματος, πού εἶναι ἕνας χιτώνας ἀποβαλλόμενος μὲ τὸ θάνατο, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα σώματα, φορεῖς τῆς θείας πνοῆς σὲ κόσμους ἀνώτερους. Ἡ κατανόησις τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀληθείας εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ Δελφικοῦ παραγγέλματος.

Ἀνάγκη ἐσωτερικῆς ἀνανεώσεως

Ὁ δρ. Κρούτσ, κηρύσσοντας τὴ λήξη τοῦ συνεδρίου, εἶπε ὅτι τὸ θέμα πού ἐδέσποσε σ' αὐτὸ εἶναι ἡ ἀνάγκη νὰ ἀνανεωθῇ ὁ ἀνθρώπος, ἀνακαλύπτοντας τὸν ἐσωτερικὸ ἑαυτό του. Προϋπὸθεσις τῆς γνώσεως εἶναι ὁ ἐξαγνισμός. Πρέπει ὁ ἀνθρώπος νὰ ἐξουδετερώσῃ ἀπὸ τὸν νοῦ του καὶ τὸ πνεῦμα του, ὄχι μόνον τὴν δεσποτικὴ ἐπιρροή τοῦ ἐγωισμοῦ καὶ κάθε ἄλλον ρύπον, ἀλλὰ καὶ τὴ μόλυνση τῆς προλήψεως καὶ δεισιδαιμονίας. Τὸν ἐπόμενον χρόνον πολλοὶ ἀπὸ ἐμᾶς θὰ συναντηθοῦμε ξανά καὶ θὰ πρέπει νὰ εἴμεθα εἰς θέσει νὰ διαπιστώσουμε τί ἀλλαγὴ ἐπετελέσθη στὸν καθένα μας. Μᾶς προσφέρεται ἡ εὐκαιρία νὰ διανοίξουμε ἕνα νέο τρόπο ζωῆς. Εἶναι στὰ χέρια μας. Καὶ εὐχομαι ἕκαστος ἐξ ἡμῶν νὰ πραγματοποιήσῃ ἀλλαγὴ πρὸς τὸ καλύτερο, τὸ ἱκανώτερο, τὸ σοφώτερο, τὸ εὐτυχέστερο, τὸ ὠραιότερο στὸν χαρακτῆρα μας, ὥστε νὰ γίνουμε καλοὶ ἀγωγοὶ τῶν ἰδεῶν τῆς Θεοσοφίας.

Ἄς ἐγερθῶμεν:

«Εἴθε ἡ ἀδυναμία μας νὰ ἀρθῇ μὲ τὴν ἀκατάβλητη δύναμη τῶν Ἀνωτέρων Ἀδελφῶν, ἡ ἀγνοία μας νὰ φωτισθῇ ἀπὸ τὴν ἀγνή σοφία των, καὶ ἡ πολιτεία μας νὰ ὀδηγηθῇ ἀπὸ τὴν ὑψηλή των δραστηριότητα, ἕως ὅτου βασιλεύσῃ στὸν κόσμον ἡ ἀγάπη καὶ γνωσθῇ ἡ Μοναδικότης τῆς Ζωῆς».

ΠΥΡΙΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ, ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 33 — ΑΘΗΝΑ,
Τηλ. 3602883. Στὸ βιβλιοπωλεῖο μας θὰ βρῆτε ὅ,τι κυκλοφορεῖ στὰ Ἑλληνικὰ γύρω ἀπὸ:

- Ἐσωτερικὴ φιλοσοφία
- Γιόγκα — Ἰνδικὴ φιλοσοφία
- Ἐρησκειῖες — Ἱερὰ κείμενα
- Παραδοσιακὰ κείμενα — Μελέτες
- Μεταφυσικὴ φιλοσοφία
- Ἀρχαῖα Μυστήρια
- Ἰδέες γιὰ τὴν Νέα Ἑποχὴ

Μερικὰ ἀπὸ τὰ βιβλία πού διαθέτουμε:

- Γνώση (Ἐσωτερικὸς Χριστιανισμὸς) — Μπόρις Μουράβιεφ
Γνώση, Β' τόμος
5 διαλέξεις στὴ νέα Ψυχολογία
Θιβητανικὴ δίδλος τῶν νεκρῶν
Οἱ Διδάσκαλοι τοῦ Γκουρτζιέφ — Ραφαὴλ Λεφὸρ
Ἄναζητώντας τὸν κόσμον τοῦ θαυμαστοῦ — Πῆτερ Οὐσπένσκυ
5 διαλέξεις στὴ νέα Ψυχολογία » »
Φύλλα ἀπὸ τὸν Κῆπο τοῦ Μορύα Α' — Μορύα
Τὰ τὲ Τσῖνγκ — Λάο Τσὲ
Αὐτοβιογραφία ἑνὸς Γιόγκι — Π. Γιουγκανάντα
Εἰσαγωγή καὶ ἀνάλυση στὴν ἐπιστὴμὴ τῆς Γιόγκα — Ἔρνεστ
Γούντ
Τὸ τρίτο μάτι — Λόμπσανγκ Ράμπτα
Τὸ ἀνοιγμα τοῦ τρίτου ματιοῦ — Β. Σ. Ἄλυτερ
Ὁ Γλᾶρος Ἰωνάθαν — Ρ. Μπάχ
Ὁ Προφήτης — Καλιλ Γκιμπράν
Αἰγυπτιακὴ δίδλος τῶν νεκρῶν — Ἐρμῆς Τρισμέγιστος
Μυστικοθεοσοφικοὶ διάλογοι Ἐρμοῦ τοῦ Τρισμεγίστου
Ἀρχὲς Ἀστρολογίας — Κ. Κάρτερ
Κοιλὰς τῶν ρόδων — Πῶλ Ντίναχ, 2 τόμοι
Ἐγκυκλοπαίδεια Ἀποκρυφισμοῦ — Π. Γράβιγγερ, 6 τόμοι
Χάρτης Ἀστρολογίας Ἐγχρῶμος — Διαστάσεις 60 X 90 ἐκ.
Ψυχολογία τῆς συμβολικῆς τῶν Γραφῶν — Μωρίς Νίκολ
Περιπέτειες ἑνὸς προσκυνητῆ — Ἄγνωστος
Φιλοκαλία — Ἱερῶν Νηπτικῶν, 5 τόμοι
Μύση ἀνθρώπινη καὶ Ἡλιακὴ — Α. Μπέλη
Οἱ Ἄθλοι τοῦ Ἡρακλῆ, Α. Μπέλη
Μύσις — Ρ. Στάινερ
Σχόλια στὰ Χρυσὰ Ἐπιθ τοῦ Πυθαγόρα — Ἱεροκλῆς
Τὰ θεολογούμενα τῆς ἀριθμητικῆς — Ἰάμβλιχος
Ἐπισκοπήσεις ἐπὶ τῆς Μύσεως — Ρενὲ Γκενὸν
Μπαγκαβάτ Γκιτὰ
Μεταφυσικὸ ἡμερολόγιο
Ὁρόσημα στὴν ἀτραπὸ

Πρὸς τὸ Περιοδικὸ «**ΙΑΙΣΟΣ**»
 Δραγατσανίου 6
 Ἀθήνας 122

Κύριοι,

Παρακαλῶ, ἀποστείλατέ μου μὲ δέμα «ἐπὶ ἀντικαταβολῇ»,
 τὰ κάτωθι σημειούμενα βιβλία, ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν τελῶν, εἰς
 τὴν κάτωθι διεύθυνσίν μου:

Μετά τιμῆς

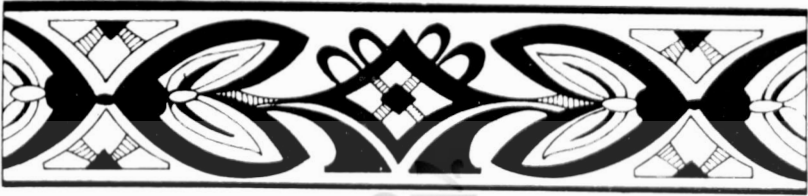
(ὀπογραφή)

Ὄνοματεπώνυμον

Διεύθυνσις

Βιβλία		Δρχ.
Besant-Leadbeater	Ἡ Ἀτραπὸς τοῦ Ἀποκρυφισμοῦ	150
Irv. Cooper	Ἡ Μετενσάρκωσις	100
A. Besant	Ἡ ἀπόκρυφη ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου	100
Vivekananda	Κάρμα - Γιόγκα	100
Βενετοῦ - Ἰλαρίωνος	Φῶς στὴν Ἀτραπὸ	40
Krishnamurti	Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου	40
C. Leadbeater	Σ' ἐκείνους ποὺ πενθοῦν	20
Κ. Μελισσαροπούλου	Ὁ Ἰησοῦς	100
»	Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὸν Κρισναμοῦρτι	100
»	Ἀποκρυφισμὸς-Μυστικισμὸς ἄδ. 50 δεμ.	100
»	Μελετήματα ἄδ. 100 δεμ.	150
»	Εἰσαγωγή στὴ Θεοσοφία ἄδ. 120 δεμ.	160
»	ΜΗΤΙΣ (τὸ βιβλίον τῆς σοφίας) δεμ.	160
»	Τὰ ὅγμια τῆς Φιλοσοφίας Α'	120
»	Τὰ ὅγμια τῆς Φιλοσοφίας Β'	120
ΙΑΙΣΟΣ, Ἐπιλογή ἐτῶν 1956-57-58 διὰ τοὺς συνδρομητὰς		160
ΙΑΙΣΟΣ, Ἐπιλογή ἐτῶν 1959-60-61 διὰ τοὺς συνδρομητὰς		160
Συνδρομὴ ΙΑΙΣΟΥ 1978 ἐξ) κωδ \$ 6 ἀεροπ. \$ 10 ἐσ) κωδ		150
		<u>Σύνολον Δρχ.</u>

Ψυχὴ καὶ Πνεῦμα

Ἄπο τὸ «ΚΛΕΙΔΙ ΤΗΣ ΘΕΟΣΟΦΙΑΣ»
 Τῆς ΕΛΕΝΑΣ ΠΕΤΡΟΒΝΑ ΜΠΛΑΒΑΤΣΚΥ

ΕΡΩΤΗΣΗ. Χαίρομαι ν' ἀκούω, πῶς πιστεύετε στὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ. Ὁχι τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ πνεύματος, ἢ μᾶλλον στὴν ἀθανασία τοῦ μετενταρκνωμένου «Ἐγώ».

ΕΡ. Ποιά εἶναι ἡ διαφορά;

ΑΠ. Εἶναι μεγάλη διαφορά στὴ δική μας φιλοσοφία, πολὺ ἕμως δύσκολη καὶ δυσνόητη μὲ μιὰ πρόχειρη ἐξήγηση. Ἢ ἀναλύσουμε λοιπὸν χωριστὰ τὸ Πνεῦμα καὶ χωριστὰ τὴν Ψυχὴ, καὶ ὕστερα συνδυασμένα καὶ τὰ δυὸ μαζί. Ἄς ἀρχίσουμε μὲ τὸ πρῶτο.

Πρεσβεύουμε ὅτι τὸ Πνεῦμα, ὁ «Πατήρ ἐν τῷ κρυπτῷ» τοῦ Ἰησοῦ ἢ τὸ "Ἄτμα", δὲν εἶναι ἀτομικὴ ἰδιοκτησία κανενὸς ἀνθρώπου, ἀλλὰ, εἶναι ἡ θεία οὐσία, πού δὲν ἔχει σῶμα οὔτε μορφή, αὐτὴ εἶναι ἀδαρής, ἀόρατη, ἀδιάκριτη, δὲν ὑπάρχει, ἕμως εἶναι, ὅπως λένε οἱ βουδδιστές, ὅταν μιλοῦνε γιὰ τὸ Νιρόάνα. Πλησιέται πάνω ἀπὸ κάθε θνητό· τὸ μέρος της πού εἰσχωρεῖ μέσα του καὶ διαποτίζει τὸ σῶμα του, εἶναι μονάχα οἱ ἀκτίνες της, τὸ φῶς της τὸ πανταχοῦ παρὸν καὶ πού φεγγοβολεῖ μέσα ἀπ' τὸ Μπούντι, τὸ φορέα, τὴν ἀπευθείας ἐκπόρευση τῆς θείας οὐσίας. Αὐτὴ εἶναι ἡ μυστικὴ ἔννοια, τῶν ὄσων θεδακιοῦν οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι λέγοντας, ὅτι «τὸ λογικὸ μέρος τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς»¹ ποτὲ δὲ εἰσχω-

1. Στὴν ἐτυμολογικὴ τῆς ἔννοια ἡ λέξη λογικός σημαίνει κάτι, πού πηγαίνει ἀπ' τὸ Λόγο, τὴν Αἰώνια Σοφία.

Ἄλογο μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι μιὰ ἀγνή ἀπόρροια τοῦ Παγκόσμιου Πνεύματος δὲν μπορεῖ νάχει δική της ἀτομικὴ λογικὴ σ' αὐτὸ τὸ πεδίο τῆς ὕλης. ἀλλ' ὅπως ἡ σελήνη δανεῖζεται τὸ φῶς της ἀπ' τὸν ἥλιο καὶ τὴ ζωὴ της ἀπ' τὴ γῆ, ἔτσι καὶ τὸ Μπούντι δέχεται τὸ φῶς τῆς σοφίας ἀπ' τὸ Ἄτμα, καὶ τίς λογικὲς του ιδιότητες ἀπ' τὸ Μάνας. Τὸ Μπούντι, σὰν κάτι «ἐν ἑαυτῷ» ὁμοιογενές, δὲν ἔχει ἰδιότητα.

ρεϊ έντελῶς μέσα στὸν ἄνθρωπο, παρὰ μόνο τὸν σκεπάζει περισσό-
τερο ἢ λιγώτερο, διαμέσου τῆς ἄλογης πνευματικῆς ψυχῆς ἢ τοῦ
Μποῦντι .

ΕΡ. Εἶχα τὴν έντύπωση, ὅτι μόνο ἡ ζῳϊκὴ, ένστικτώδης
ψυχὴ ἦταν ἄλογη κι' ὄχι: «τὸ θεῖο πνεῦμα».

ΑΠ. Πρέπει νὰ μάθετε τὴ διαφορά, ποῦ ὑπάρχει ἀνάμεσα σ'
ἐκεῖνο ποῦναι ἀρνητικὰ ἢ παθητικὰ «ἄλογο», γιατί δὲν εἶναι διόλου
διαφορισμένο, διαχωρισμένο, καὶ σ' αὐτὸ ποῦ ἐπίσης γίνεται ἄλογο,
γιατί εἶναι ὑπερβολικὰ ἐνεργητικὸ, ὑπερβολικὰ θετικὸ. Ὁ ἄνθρω-
πος εἶναι ἓνα σύνολο ἀπὸ πνευματικὲς δυνάμεις, καθὼς καὶ φυσι-
κοχημικὲς, κι' ὅλες μαζί μπαίνουν σὲ κίνηση μὲ τὴν ὠθηση ἐκεί-
νου ποῦ ὀνομάζουμε «ἀρχή» ἢ «στοιχεῖο».

ΕΡ. Διάβασα πολλὰ σχετικὰ μ' αὐτὸ τὸ θέμα. Μοῦ φαίνεται,
ὅτι οἱ ἀντιλήψεις τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων διαφέρουνε πολὺ ἀπ'
τις θεωρίες τῶν Καθβαλιστῶν τοῦ Μεσαίωνα, μολοντί σὲ μερικὰ
σημεῖα παρουσιάζουνε κάποια σχέση.

ΑΠ. Ἡ πιὸ οὐσιαστικὴ διαφορά ἀνάμεσα σ' ἐμᾶς καὶ σ' ἐκεί-
νους εἶναι αὕτη: Ἐνῶ ἐμεῖς πιστεύουμε μαζί μὲ τοὺς Νεοπλατω-
νικοὺς καὶ τοὺς Διδασκάλους τῆς Ἀνατολῆς, ὅτι τὸ πνεῦμα ("Ἄτμα"),
ποτὲ δὲν κατεβαίνει ἐλόκληρο μέσα στὸ ζωντανὸ ἄνθρωπο, παρὰ
μονάχα ἐκπέμπει τὴν ἀκτινοβολία του στὸν ἐσώτερο ἄνθρω-
πο, τὴν ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ σύνθεση τῶν ἀστρικῶν στοιχείων,
οἱ Καθβαλιστὲς ὑποστηρίζουνε, ὅτι τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα, ἀφοῦ ἀπο-
σπασθεῖ ἀπ' τὸ φωτεινὸ ὕκεανὸ τοῦ παγκόσμιου πνεύματος, μπαί-
νει μέσα στὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ, ὅπου μένει σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς
ζωῆς φυλακισμένο μὲς στὸ ἀστρικὸ κέλυφος. "Ὅλοι οἱ χριστιανοὶ
Καθβαλιστὲς πιστεύουνε τὸ ἴδιο, γιατί εἶναι ἀνίκανοι ν' ἀποφύ-
γουν ὀλωσδιόλου τὶς ἀνθρωπόμορφες ἀρχὲς τῆς Βίβλου.

ΕΡ. Καὶ σεῖς τί πρεσβεύετε;

ΑΠ. Ἐμεῖς παραδεχόμαστε τὴν παρουσία τῆς ἀκτινοβολίας
τοῦ πνεύματος ἢ τοῦ Ἄτμα μὲς στὸ ἀστρικὸ κέλυφος καὶ μόνο,
ἐφ' ὅσον πρόκειται γι' αὐτήν. Ὁ ἄνθρωπος κι' ἡ ψυχὴ χρειάζε-
ται νὰ κατακτήσουνε τὴν ἀθανασία τους μὲ τὴν ἀνύψωσή τους μέ-
χρι τὴ Μονάδα. Ἄν τὸ κατορθώσουνε, τότε ἐνώγονται, συγχωνεύ-
ονται μαζί της. Ἡ ἀτομικότητα τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸ θάνατο ἐξαρ-
τᾶται ἀπ' τὸ πνεῦμα, κι' ὄχι ἀπ' τὴν ψυχὴ του καὶ τὸ σῶμα του.
Μολοντί ἡ λέξη «προσωπικότητα», στή συνηθισμένη της ἔννοια,
μοιάζει παραλογισμὸς, ἂν τὴν ἐφαρμόσουμε κατὰ γράμμα στὴν ἀθά-
νατη οὐσία μας, ὅμως ἡ τελευταία αὕτη εἶναι, ὅπως καὶ τὸ ἀτο-
μικὸ μας Ἐγώ, μιὰ ξεχωριστὴ ὄντοτητα, ἀθάνατη κι' αἰώνια «ἐν
ἑαυτῇ». Μόνο στοὺς μαύρους Μάγους καὶ στοὺς πεπωρωμένους ἐγ-
κληματίες, ποῦ ἔμειναν θυθισμένοι στὸ ἔγκλημα, σὲ μιὰ μακριὰ σει-
ρὰ ὑπάρξεων, τὸ φωτεινὸ νῆμα ποῦ συνδέει τὸ Πνεῦμα μὲ τὴν

προσωπική ψυχή απ' τή στιγμή τής γέννησης τοῦ παιδιοῦ, κόβεται δίαια. Ἡ ἄσαρκη τότε ὀντότητα χωρίζεται απ' τήν προσωπική ψυχή καί δέν διατηρεῖ τήν παραμικρή ἀνάμνηση απ' αὐτήν, πού ἐκμηδενίζεται ἐντελῶς. Ἄν κατά τή διάρκεια τής ζωῆς δέν γίνει ἡ ἔνωση τοῦ κατώτερου προσωπικοῦ Μάνας μέ τὸ ἀτομικὸ μετενσαρκωνόμενο Ἐγώ, τότε τὸ προσωπικὸ Μάνας ἀκολουθεῖ τή μοῖρα τῶν κατώτερων ζώων. Διαλύεται σιγά - σιγά στὸν αἰθέρα κι' ἡ προσωπικότητά του ἐξαφανίζεται. Καί στήν περίπτωσή αὐτή, ὁμως, τὸ πνευματικὸ Ἐγώ μένει ἕνα ξεχωριστὸ ὄν, μόνο πού χάνει — ὕστερα ἀπὸ μιὰ τέτοια ποιότητος κι' ἀχρηστῆ στ' ἀλήθεια ζωῆ — τήν εὐδαιμονία τοῦ Ντεβαχαν, πού θά χαιρόταν ἄλλοιῶς σάν ἐξιδανικευμένη προσωπικότητα. Μετενσαρκώνεται σχεδὸν ἀμέσως, ἀφοῦ γιὰ λίγο διάστημα ἀπολαύσει τήν ἐλευθερία του σάν πλανητικὸ πνεῦμα.

ΕΡ. Στὸ βιβλίο, ἡ «Ἴσις χωρὶς πέπλο» ἀναφέρετε ὅτι τέτοια Πλανητικὰ Πνεύματα ἢ Ἄγγελοι — «οἱ Θεοὶ στοὺς εἰδωλολάτρες καί οἱ Ἀρχάγγελοι: στοὺς Χριστιανούς» — δέν γίνονται ποτὲ ἄνθρωποι στὸν πλανήτη μας.

ΑΠ. Πολύ σωστά. «Ὅχι τέτοια πλανητικὰ πνεύματα», ἀλλὰ μερικὲς τάξεις ἀπὸ ἀνώτερα πλανητικὰ πνεύματα. Δέν θά γίνουνη ποτὲ ἄνθρωποι στὸν πλανήτη μας, γιατί εἶναι πνεύματα λυτρωμένα σ' ἕνα περασμένο κόσμο κι' ἐπομένως δέν μποροῦνε νὰ ξαναγίνουνη ἄνθρωποι: πάνω στή γῆ. Θά ξαναζήσουν ἕως ὅλα στὸ ἐπόμενο πολὺ ἀνώτερο μαχαμανθανάρα, ὅταν αὐτὴ ἡ «Μεγάλῃ Ἐποχῇ» καί τὸ βραχυκὸ pralâya (μιὰ μακρὰ περίοδος μέ κάπου 60 ἀριθμητικὰ στοιχεῖα) περάσουνη. Γιατί δίχως ἄλλο, θ' ἀκούσατε, πῶς ἡ φιλοσοφία τῆς Ἀνατολῆς διδάσκει, ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα ἀπαιτελεῖται ἀπὸ τέτοια «Πνεύματα» φυλακισμένα μέσα σ' ἀνθρώπινα κορμιά. Ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους καί τὰ ζῶα εἶναι ἡ ἐξῆς: Τὰ ζῶα ἐμψυχώνονται ἀπὸ τὰ στοιχεῖα «δυναμικά», ἐνῶ οἱ ἄνθρωποι: «ἐνεργητικά». Καταλαβαίνετε τὴν διαφορὰ;

ΕΡ. Ναί, ἀλλὰ σ' ὅλες τὶς ἐποχὲς ἡ διάκριση αὐτὴ στάθηκε τὸ μεγάλο ἐμπόδιο τῶν μεταφυσικῶν.

ΑΠ. Βέβαια. Ὅλος ὁ ἐσωτερικισμὸς τῆς βουδδιστικῆς φιλοσοφίας βασίζεται πάνω σ' αὐτὴ τὴ μυστηριακὴ διδασκαλία, πού λίγοι κατανοοῦνη, κι' οἱ περισσότεροι ἀπ' τοὺς πρὸ μορφωμένους σύγχρονους σχολιαστὰς παρερμηνεύουν ἐντελῶς. Ἀκόμη κι' οἱ μεταφυσικοὶ κάνουνε συχνὰ τὸ λάθος νὰ συγγέουνη τὴν αἰτία μέ τὸ ἀποτέλεσμα. Ἐνα Ἐγώ, πού κέρδισε τὴν ἀθάνατη ζωὴ σάν πνεῦμα, θά μείνη: πάντα ὁ ἴδιος ἐσώτερος Ἐαυτὸς σ' ὅλες τὶς γεννήσεις πάνω στή γῆ. Αὐτὸ δέν σημαίνει, ὅτι θά μείνη πάντα ὁ κ. Σμιθ ἢ ὁ κ. Μπράουν, πού ἦτανε στή γήινη ζωῆ, οὔτε ὅτι θά χάσει τὴν ἀτομικότητά του. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, ἔστω κι' ἂν στὸ ὑπερπέραν ἡ ἀστρική ψυχή καί τὸ γήινο σῶμα τοῦ ἀνθρώπου μποροῦνη ν' ἀπερ-

ροφηθούνε μέσα στον Κοσμικό Ὀκεανό τῶν μετουσιωμένων στοιχείων, καί παύσουν νά αἰσθάνονται τὸ τελευταῖο προσωπικό Ἐγὼ (ἐφ' ὅσον δὲν κατόρθωσε ν' ἀνυψωθεῖ περισσότερο), παρ' ὅλα αὐτά, τὸ θεῖο Ἐγὼ μένει ἡ ἴδια ἀμετάβλητη ὄντοτητα. Μπορεῖ μόνο νά λησμονήσει ὀλωσδιόλου τὴ γήϊνη πείρα τῆς προσωπικότητας, πού ἐκπορευθήκε ἀπ' αὐτό, τὴν ἴδια τὴ στιγμή τοῦ χωρισμοῦ του ἀπ' τὸν ἀνάξιο φορέα του.

ΕΡ. Ἄν τὸ πνεῦμα ἢ τὸ θεῖο μέρος τῆς ψυχῆς, ἔχει προϋπάρξει στὴν αἰωνιότητα σὰν ξεχωριστὸ ὄν, ὅπως δίδαξαν ὁ Ὀριγένης, ὁ Συνέσιος κι' ἄλλοι μισο-χριστιανοί, μισο-πλατωνικοί φιλόσοφοι, κι' ἂν εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα μὲ τὴ μεταφυσική ἀντικειμενική ψυχὴ, τότε πῶς μπορεῖ νά μὴ εἶναι αἰώνια; Καί στὴν περίπτωση αὐτή, τί σημασία ἔχει ἂν ὁ ἄνθρωπος διάγει ζωὴ ἀγνή ἢ κτηνώδικοι; Ἄφου, ὅ,τι κι' ἂν κάνει, δὲν πρόκειται νά χάσει τὴν ἀτομικότητά του;

ΑΠ. Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ ἔχει συνέπειες τόσο βλαπτικές, ὅσο κι' ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξίλαστήριας θυσίας. Ἄν τὸ τελευταῖο αὐτὸ δόγμα, καθὼς κι' ἡ σφαλερὴ ἰδέα τῆς παγκόσμιας ἀθανασίας τοῦ ἀνθρώπινου γένους, μποροῦσαν νά παρουσιασθῶνε μὲ τὴν ἀληθινὴ τους ὄψη, τότε πραγματικὴ ὠφέλεια θὰ μπορούσε νά προκύψει γιὰ τὴν ἐξέλιξη ὅλης τῆς ἀνθρωπότητας. Θὰ σᾶς τὰ ἐπαναλάβω ἄλλη μιὰ φορά. Ὁ Πυθαγόρας, ὁ Πλάτων, Τίμαιος ὁ Λοκρὸς κι' ἡ παλιὰ Ἀλεξανδρινὴ Σχολὴ πρεσβεύουνε, πῶς ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἢ τ' ἀνώτερα στοιχεῖα κι' οἱ ἰδιότητές του πηγάζουν ἀπ' τὴν παγκόσμια ψυχὴ τοῦ Κόσμου, ποῦναι, σύμφωνα μὲ τὴ διδασκαλία τους, ὁ Αἰθήρ (Ζεὺς—πατήρ). Κανένα λοιπὸν ἀπ' αὐτὰ τὰ στοιχεῖα δὲν μπορεῖ νά εἶναι ἡ ἀ γ ν ἢ οὐσία τῆς «Μονάδας» τοῦ Πυθαγόρα, ἢ τοῦ δικοῦ μας Ατμα, γιατί ἡ Anima Mundi (ψυχὴ τοῦ κόσμου) δὲν εἶναι παρὰ τὸ ἀποτελεσμα, ἡ ὑποκειμενικὴ ἐκπόρευση ἢ μᾶλλον ἡ ἀκτινοβολία τῆς «Μονάδας». Καί τ' ἀνθρώπινο πνεῦμα ἢ ἡ ἀτομικότητα, καί τὸ πνευματικὸ μετεναρκωνόμενο Ἐγὼ, καθὼς καί τὸ Μπουντι, ἡ πνευματικὴ ψυχὴ, προϋπάρχουνε. Ἐνῶ ὅμως, τὸ πρῶτο ὑπάρχει σὰν ξεχωριστὴ ὄντοτητα, ἀτομικοποιημένο, ἡ ψυχὴ εἶναι ἡ προϋπάρχουσα πνοή, τὸ ἀσυνείδητο μέρος ἐνὸς συνειδητοῦ προικισμένου μὲ νοημοσύνη ὄλου. Καί τὰ δυὸ προέρχονται ἀπ' τὸν αἰώνιο Ὀκεανὸ φωτός ὅπως ὅμως ἔλεγαν οἱ Φιλόσοφοι «τοῦ πυρός», οἱ θεόσοφοι τοῦ Μεσαίωνα, στὴ φωτιὰ ὑπάρχει ἓνα ὄρατο κι' ἓνα ἀόρατο πνεῦμα. Ξεχωρίζανε τὴν anima bruta (ζωώδικοι ψυχὴ), ἀπ' τὴν anima divina (θεῖα ψυχὴ). Ὁ Ἐμπεδοκλῆς πίστευε σταθερά, ὅτι ὅλοι, ἄνθρωποι καί ζῶα, ἔχουνε δυὸ ψυχές. Ὁ Ἀριστοτέλης παραδεχότανε τὸ «νοῦ», τὴ λογικευόμενὴ ψυχὴ, καί τὴν «ψυχὴ», τὴ ζωώδικοι ψυχὴ. Σύμφωνα μ' αὐτοὺς τοὺς φιλοσόφους, ἡ λογικευόμενὴ ψυχὴ προέρχεται ἀπ' τὰ ἔσω τῆς Παγκόσμιας Ψυχῆς, καί ἡ ἄλλῃ ἀπ' τὰ ἔξω.

ΕΡ. Θά μπορούσατε νά ονομάσετε ὕλη τήν ψυχή, δηλαδή τήν ἀνθρώπινη σκεπτόμενη ψυχή, αὐτό πού λέτε Ἐγώ;

ΑΠ. Ὅχι: ὕλη, ἀλλά δίχως ἄλλο («οὐσία» (substance)). Θά μπορούσαμε νά χρησιμοποιήσουμε τόν ὄρο ὕλη, ἀλλά μέ τό ἐπίθετο «πρωτογενῆς» μπροστά. Αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἡ ὕλη συνυπάρχει αἰώνια μέ τό Πνεῦμα, δέν εἶναι ἡ δική μας ὕλη, πού βλέπουμε, ἀγγίζουμε καί διαιροῦμε, ἀλλά ἡ υπέρτατη ἕξαρσή της. Τό ἅγιό Πνεῦμα δέν ἀπέχει παρά ἓνα θαθμό ἀπ' τό Μή-Πνεῦμα, τό ἀπόλυτο ὄλο. Πῶς εἶναι δυνατόν νά θεωρήσουμε τόν ἐσώτερο ἀνθρωπο ἀθάνατο, νά τόν δεχθῶμε σάν ταυτόχρονα πνευματική ὄντοτητα καί θνητή ὑπαρξή, ἀν δέν πιστεύουμε, ὅτι προέρχεται ἀπ' αὐτό τό πρωταρχικό Πνεῦμα - Ἐγώ, κι' ὅτι ἀντιπροσωπεύει μιὰ πραγματικά διαδοχική διαβάθμιση ὄλων τῶν «στοιχείων», ἀρχίζοντας ἀπ' τό Ἐπέρ-Πνεῦμα μέχρι τήν πιό χονδροειδή ὕλη;

ΕΡ. Τότε λοιπόν, γιατί δέν θεωρεῖτε καί τό Θεό μιὰ ἀνάλογη ὄντοτητα;

ΑΠ. Γιατί, ὅτι εἶναι ἄπειρο κι' ἀπεριόριστο, δέν μπορεῖ νά εἶναι ἓνα ὄν, σύμφωνα μέ τήν πιό ἀξιόλογη φιλοσοφική διδασκαλία τῆς Ἀνατολῆς. Μιά «ὄντοτητα» εἶναι ἀθάνατη μόνο στήν ἐσώτατη οὐσία της (essence), ὄχι στήν ἀτομική μορφή της. Ὅταν φθάσει στό τελευταῖο σημεῖο τοῦ κύκλου της, ἀπορροφῆται ἀπ' τήν πρωταρχική οὐσία, χάνει τ' ὄνομά της, σάν ὄντοτητα, καί γίνεται πνεῦμα.

Ἡ ἀθανασία της στή μορφή περιορίζεται μόνο στόν Κύκλο Ζωῆς ἢ τό μαχαμανθανάρα. Ὑστερα ἀπ' αὐτόν ταυτίζεται μέ τό Παγκόσμιο Πνεῦμα καί δέν εἶναι πιά μιὰ ξεχωριστή ὄντοτητα. Ὅσον ἀφορᾷ τήν «προσωπική» ψυχή (μ' αὐτήν ἐννοοῦμε τό σπινθηρα συνειδητότητας, πού μέσα στό πνευματικό Ἐγώ διατηρεῖ τήν ιδέα τῆς προσωπικότητας τῆς τελευταίας ἐνσάρκωσης), αὕτη διαρκαῖ σάν ξεχωριστή, διαφορετική ἀνάμνηση στή Ντεδαχανική περίοδο μόνο. Ἀθροίζεται ὕστερα στή σειρά ὄλων τῶν ἀναριθμητῶν ἐνσαρκώσεων τοῦ Ἐγώ, ἀκριβῶς ὅπως στή μνήμη μας μένει ἡ θύμηση μιᾶς μέρας ἀπό τίς μέρες ὄλες στό τέλος τοῦ χρόνου. Πῶς θά δεσιμεύσετε μέσα σέ περιορισμένους ὄρους ὑπαρξῆς τό Θεό σας, πού τόν θέλετε ἄπειρο; Μόνο ἐκεῖνο πούναι ἀξεδιάλυτα ἐνωμένο μέ τό Ἄτμα εἶναι ἀθάνατο, δηλαδή τό Μπούντι - Μάνας. Ἡ ψυχή τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδή τῆς προσωπικότητας «ἐν ἑαυτῇ», δέν εἶναι: οὔτε ἀθάνατη, οὔτε αἰώνια, οὔτε θεία. Ὅπως λέει τό Ζογάρ:

«Ὅταν ἡ ψυχή ἐκπέμπεται στή γῆ, περιτυλίγεται μ' ἓνα γήινο ἐνδυμα γιά νά προφυλαχθεῖ. Γιά τόν ἴδιο λόγο, καί ἐπάνω ἀποκτᾷ μιὰ λαμπερή περιβολή, ὥστε νά μπορεῖ χωρίς κίνδυνο νά κυττάξει τόν καθρέφτη, πού ἀντανακλᾷ τό φῶς, πού πηγάζει ἀπ' τόν Κύριο τοῦ φωτός».

Τὸ Ζοχάρ διδάσκει: ἀκόμη, ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν μπορεῖ νὰ φθάσει στὸ πεδίο τῆς εὐδαιμονίας, ἂν δὲν λάθει τὸ «ἀγιο φίλημα», κι' αὐτὸ σημαίνει, ἂν δὲν ἐνωθεῖ μὲ τὴν οὐσία ἀπ' τὴν ὁποία ἐπήγασε τὸ πνεῦμα. "Ὅλες οἱ ψυχές εἶναι διπλές. Ἡ ψυχὴ ἢ ἴδια εἶναι θηλυκὸ στοιχεῖο, τὸ πνεῦμα εἶναι ἀρσενικό. Φυλακισμένος μὲς στὸ σῶμα ὁ ἄνθρωπος εἶναι τριάδα, ἐκτὸς ἂν ἡ διαφθορὰ του φθάσει σὲ τέτοιο σημεῖο, ὥστε νὰ διακοπεῖ ὁ δεσμὸς του μὲ τὸ πνεῦμα. «Ἀλλοίμονο στὴν ψυχὴ, ποὺ προτιμᾷ ἀπ' τὸ θεῖο τῆς σύζυγο (τὸ πνεῦμα) τὸν ὑλικὸ δεσμὸ τῆς μὲ τὸ γήινο σῶμα», ἀναφέρει: ἓνα Ἑρμητικὸ σύγγραμμα, «Τὸ βιβλίον τῶν κλειδιῶν». Ἀλλοίμονο πραγματικά, γιατί δὲν θ' ἀπομείνει τίποτε ἀπ' τὴν ἀνάμνηση αὐτῆς τῆς προσωπικότητος στοὺς ἄφθαρτους πίνακες τῆς μνήμης τοῦ Ἐγώ.

EP. Πῶς εἶναι δυνατόν, σύμφωνα μὲ τὰ δικὰ σας λόγια, αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀπ' τὴν ἴδια οὐσία μὲ τὴ θεία οὐσία, μολονότι δὲν τὸ ἔχει ἐμφυσήσει ὁ Θεὸς στὸν ἄνθρωπο, νὰ μὴ εἶναι ἀθάνατο;

ΑΠ. Κάθε ἄτομο, κάθε μόριο ὕλης κι' ὄχι μόνο οὐσίας, εἶναι ἀφθαρτο «ἐν ἑαυτῷ», ὄχι ὅμως στὴν ἀτομικὴ του συνείδηση. Ἡ ἀθανασία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, ἀπὸ μιὰ κατάσταση συνείδησης χωρὶς διακοπὴ. Ἡ προσωπικὴ συνείδηση δὲν μπορεῖ νὰ διαρκέσει, ὅπως σᾶς ἔχω ἐξηγήσει, ζεῖ σ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ Ντεβαχάν, ὕστερα ἀπορροφιέται πάλι, πρῶτα μέσα στὴν ἀτομικὴ κι' ὕστερα στὴν παγκόσμια συνείδηση. Καλλίτερα νὰ ἐρωτήσετε τοὺς θεολόγους σας, πῶς καταφέρανε νὰ δημιουργήσουν τὴν τὴν σύγχυση μὲ τὶς ἑβραϊκὲς βίβλους. Διαβάσετε τὴ Βίβλο καὶ θὰ βρεῖτε τὴν πειστικὴ ἀπόδειξη, ὅτι οἱ συγγραφεῖς τῆς Πεντατεύχου κι' ἰδιαίτερα τῆς Γένεσης, ποτὲ δὲν θεωρήσανε τὴ Nephesh — τὴν πνοὴ τοῦ Θεοῦ μέσα στὸν ἄνθρωπο — ὡς ἀθάνατη ψυχὴ (Γέν. Β' 7). Ἴδου μερικὰ παραδείγματα: «Κι' ὁ Θεὸς δημιούργησε... κάθε nephesh (ζωή), ποὺ κινεῖται (Γέν. Α' 21)». Αὐτὸ ἀναφέρεται στὰ ζῶα. «Κι' ὁ ἄνθρωπος ἔγινε μιὰ ζωντανὴ ψυχὴ (nephesh)» (Γέν. Β' 7). αὐτὸ δείχνει ὅτι ἡ λέξη nephesh ἐφαρμόζεται ἀδιάφορα στὸν ἀθάνατο ἄνθρωπο καὶ στὸ θνητὸ ζῶο. «Καὶ δίχως ἄλλο θὰ σᾶς ξαναζητήσω τὸ αἷμα ἀπ' τὶς ψυχές σας (nepheshim). Θὰ τὸ ξαναζητήσω ἀπὸ κάθε ζῶο, κι' ἀπ' τὸν ἄνθρωπο». (Γέν. Θ' 5). «Σῶσε τὴ ζωὴ σου (nephesh)». (Γέν. 10' 17). «Ἄς μὴ τὸν σκοτώσουμε» (Γέν. 11' 21) λέγει τὸ Ἀγγλικὸ κείμενο. «Ἄς μὴ σκοτώσουμε τὸ nephesh του» λέγει τὸ ἑβραϊκὸ κείμενο. «Nephesh ἀντὶ nephesh» (Λευιτικὸν 12' 8). «Ὅποιος σκοτώνει ἄνθρωπο δίχως ἄλλο θὰ πεθάνει», εἶναι ἡ μετάφραση. Στὸ κείμενο κατὰ γράμμα γράφει: «Ὅποιος σκοτώνει τὴ nephesh (ψυχὴ) ἐνὸς ἀνθρώπου..» (Λευιτικὸν 17, 17). Στὸ στίχο 18 καὶ στοὺς ἐπόμενους, διαβάζουμε: «Κι' ὅποιος σκοτώνει ἓνα ζῶο, θ' ἀνταποδώσει ζῶο ἀντὶ ζώου», ἐνῶ στὸ πρωτότυπο ἡ φράση εἶ-

Θεοσοφική συγκέντρωση στά Πυρηναιά

Ἡ Θεοσοφικὴ Ἐταιρεία τῆς Ἰσπανίας ὀργανώνει ἀπὸ 20 ἕως 30 Ἰουλίου 1978 διεθνῆ συγκέντρωση θεοσόφων νέων στὴν περιοχή τῶν Πυρηναιῶν. Κεντρικὸ θέμα θὰ εἶναι ἡ μελέτη τοῦ διόλου τοῦ Ἰνδοῦ θεοσόφου I. K. Ταμιῆ «Αὐτο-Ἀγωγή».

Πληροφορίες παρέχονται:

Mr. S. Torra Pala,
Via Layetana 77, Barcelona 10

Βιβλία

Ἡ Θεοσοφικὴ Ἐταιρεία στὸ Πακιστάν ἐξέδωσε τὸ βιβλίο τῆς Μπλαβάτσκυ «Κλειδί τῆς Θεοσοφίας», στὴ μουσουλμανικὴ διαλέκτο Οὐρδού.

Ἐνα βιβλίο ἐνδιαφέρον ἰδιαιτέρως τοῦ μελετητῆ τῆς μεταγενεώσεως ἐξεδόθη στὴν Ἀγγλία:

Xenoglossy: Ian Stevenson,
M.D. John Wright & Sons
Ltd., Bristol 1974, £ 4.

Ἡ «ξενογλωσσία» εἶναι τὸ φαινόμενον τῆς ὁμιλίας σὲ ἀδιόρατη γλῶσσα. Περιγράφεται ἡ περίπτωση μιᾶς κυρίας, ἡ ὁποία, σὲ κατάστασι ὑπνώσεως, περιεδήθη τὴν ταυτότητα ἑνὸς ἀρρενος καὶ μίλησε Σουηδικά, πού δὲν ἤξερε ποτὲ καὶ διόλου

Εὐρωπαϊκὸ συνέδριο τῆς Θεοσοφικῆς Ἐταιρίας

Τὸ Εὐρωπαϊκὸ Συνέδριο τῆς Θεοσοφικῆς Ἐταιρίας θὰ συνέλθῃ ἀπὸ 10 ἕως 17 Αὐγούστου 1978 στὸ Κολλέγιο Γαρέη τοῦ πανεπιστημίου Ντάρχαμ τῆς Ἀγγλίας. Τὸ θέμα τοῦ συνεδρίου εἶναι: Οἱ Αἰώνιες Ἀληθεῖες.

Θὰ προεδρεύσῃ ἡ κυρία Μαντελὲν Λέσλι—Σμιθ, πρόεδρος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ὄμοσπονδίας τῆς Θεοσοφικῆς Ἐταιρίας. Προσκεκλημένη ὁμιλήτρια θὰ εἶναι ἡ Mrs Τζόυς Μίλλε, ὁ ἐθνικὴ Ἀντιπρόεδρος. Θα ὑπάρξουν ἐπίσης πολλοὶ ὁμιληταὶ ἀπὸ τὰ εὐρωπαϊκὰ τμήματα στά ἄγγλικά.

Διγλώσσιοι γιὰ συμμετοχὴ στὸ συνέδριο ἄρχισαν ἤδη. Ὅλα τὰ ἔσοδα συλλογίζονται σὲ δὺ ἡμέρες στεργίνες. Ὅσοι ἐνδιαφέρονται, μποροῦν νὰ γράψουν:

Miss G. Blanch, «Lark Rise»,
Bread Street, Near Stroud, Glos.
GL6 6PL.

Ἡ Θεοσοφία στὸ Βιετνάμ

Ἡ Θεοσοφικὴ Ἐταιρεία στὸ Βιετνάμ ἐπαναλειτουργεῖ. Λειτουργεῖ ἐπίσης στὴ Γιουγκοσλαβία.

να: «nephesh ἀντὶ nephesh». Πῶς ὁμοῦ ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ σκοτώσῃ: κατὰ ἀθάνατος; Ἔτσι ἐξηγεῖται, γιατί οἱ Σαδδουκαῖοι δὲν παραδέχονταν τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς, καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἐπίσης μπορούμε νὰ δεχθοῦμε, πῶς πολὺ πιθανόν εἶναι, οἱ Ἰουδαῖοι τοῦ Μωσαικοῦ νόμου — ὅσοι ἀμύητοι δέδοξα — νὰ μὴ πιστεύσαν ποτὲ στὴν ἐπιδίωσι τῆς ψυχῆς.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΩΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΣ ΝΕΟΥ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Οι Έπιστήμονες τής Γιόγκα, και ειδικότερα η Γαλλίδα Μίρα Άλφάσσα και ο Ίνδος Σρι Ώρομπίντο, αναγνωρίζουν ότι η αληθινή δημιουργική δυνατότητα των γυναικών βρίσκεται στον τομέα του Πνεύματος. Οι ποιότητες των παιδιών που γεννιούνται στον κόσμο, εξαρτώνται από την θεληματική διάπλαση των ψυχών, οι οποίες έρχονται να αναπτύξουν και να χρησιμοποιήσουν ένα νέο σώμα. Οι γυναίκες, ανάλογα με τη δύναμη και την ποιότητα των σκέψεων και των θελήσεών τους, δημιουργούν τον ψυχολογικό χαρακτήρα των παιδιών τους, τα οποία θα έκδηλώσουν ανάλογα ιδεώδη. Γι' αυτό, καθήκον των ανδρών, (των οποίων οι γυναίκες αποτελούν μέρος τής ίδιας τής ύπαρξέως τους) είναι να τις ένισχύουν, κι' όχι να τις καταπιέζουν ψυχολογικά, γιατί και αυτές θα βλάψουν και τα παιδιά τους θα γεννηθούν έλαττωματικά. Πάνω στα παιδιά πρέπει να είναι συγκεντρωμένες οι έλπίδες για το μέλλον.

Το φυσικό περιβάλλον παίζει σπουδαίο ρόλο για την ποιοτική ώριμότητα των γυναικών Γι' αυτό στην αρχαία Έλλάδα, που οι γυναίκες ζούσαν περιτριγυρισμένες από μνημεία τέχνης και όμορφιάς, δημιούργησαν εκείνη την εξαιρετική φυλή.

Η κληρονομικότητα και ο αταβισμός δεν είναι τίποτε άλλο, παρά ύποσυνείδητες προτιμήσεις. Η μητρότητα γίνεται αληθινά ιερή, όταν οι γυναίκες επιδιώκουν με έφεση να φέρουν στον κόσμο παιδιά τα οποία, να ανταποκρίνονται στα υψηλότερα ιδεώδη τους: μ' αυτό τον τρόπο, μπαίνουν στη δοξασμένη δη-

μιουργική εργασία του Πνεύματος. Στην Άγία Γραφή, (Γένεσις 6, 1-4) αναφέρεται ότι, πνευματικά όντα πήραν γυναίκες τής γής, οι οποίες ήσαν έλκυστικές, κι' από αυτή την ένωση γεννήθηκαν παιδιά που έγιναν ήρωες και άντρες όνομαστοί. Το πραγματικό καθήκον των γυναικών είναι η ένεργος συμμετοχή τους στις πνευματικές εργασίες.

Ο γήινος πολιτισμός, σχεδόν μέχρι σήμερα, αντιπροσωπεύεται κυρίως από το νοητικό. Αυτό που επιδιώκεται τώρα είναι η ανάπτυξη του ψυχικού και πνευματικού πολιτισμού: η κατοίκηση πάνω στη γή των έκδηλων υιών του Θεού, ώστε να γίνη όλόκληρος ο πλανήτης μας μία Θεϊκή Κατοικία. Αυτό θα πραγματοποιηθή, όπως μάς δεβαιώνει και ο Ίησούς. (Ματθ. 4, 10). Δηλαδή, τα πάντα, χωρίς καμία εξαίρεση, θα προσκυνήσουν και θα λατρέψουν τον Θεό.

Η Γιόγκα τής «Όλοκληρωτικής τελειοποίησης» γνωρίζει, ότι η πνευματική ύπαρξη του ανθρώπου βρίσκεται μπλεγμένη με το νού, τα συναισθήματα, και το σώμα, κι' έχει σαν σκοπό την μετατροπή της ανθρωπίνης ύπαρξέως σε Θεϊκή φύση. Η ήθικη μας ύπαρξη πρέπει να γίνη η Άλήθεια και η Όρθότητα τής Θεϊκής φύσεως, ή νοητικότητά μας να ποτισθή με την Θεϊκή γνώση, ή συγκινησιακή μας ύπαρξη να έκδηλώνη Θεϊκή Άγάπη και ένότητα, ή δύναμή μας να μετατραπή σε εργασία τής Θεϊκής δύναμews, και η καλαισθησια μας σε μία πλήρη απόδοξη και δημιουργική έκφραση τής Θεϊκής όμορφιάς. Η διοχέτευση λοιπόν των ιδιοτήτων του πνεύματος του Θεού στη φυ-

σική μας ύπαρξη, θά πραγματοποιηση τη Θεϊκή Ζωή πάνω στη γη.

Ἡ γη, μέρος κι' αὐτὴ τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ γίνη ὀλοκληρωτικά καὶ ἐκδηλωμένα Θεϊκή, θά πρέπει οἱ γυναῖκες νὰ ἀνατείνουν πρὸς τὸν Ὑπερτατο Δημιουργό, ὥστε μὲ τὴν ἔνωσή τους μὲ τοὺς ἄνδρες νὰ γεννηθοῦν παιδιά, ποὺ θὰ προέρχονται ἀπὸ τοὺς Θεϊκοὺς πνευματικοὺς οὐρανούς, δηλαδὴ νὰ ἐνσαρκώσουν ὅσο τὸ δυνατόν πρὸς ἀνώτερες ψυχές. Αὐτὸν τὸν θαυμαστὸ σκοπὸ μποροῦν οἱ γυναῖκες μὲ τὴ θέλησή τους νὰ τὸν κάνουν ζωντανή πραγματικότητα. Ἐχομε ἀποδείξεις καὶ ὅλοι ξέρομε ὅτι πάνω στὴ γη γεννήθηκαν καὶ ἐδράσαν πνευματικὰ ὄντα (τεκμήριο μᾶς δίνει ἡ Ἁγία Γραφή) αὐτὸ ὅμως ποὺ ἀκομῆ ἀνῆκει στὴν κατηγορία τῶν ὀλίγων, θά γίνη τὸ κεντρικὸ χαρακτηριστικὸ τῶν νέων ἀνθρώπων τύπων. Ἔτσι, τὰ ἰδανικά αὐτὰ παιδιά τοῦ Φωτὸς θά γεννοῦνται πρὸκισμένα, ὄχι μόνο μὲ ἰδιότητες σωματικές, συναισθηματικές καὶ νοητικές, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ μὲ ψυχικές καὶ πνευματικές, οἱ ὁποῖες θά ἐκδηλώνονται ὅσο καλλιεργοῦνται. Αὐτοὶ οἱ ἰεοὶ τύποι ἀνθρώπων θά συμβάλουν δυναμικά καὶ ἀποτελεσματικά γιὰ τὴν τελικὴ ἐξαφανιστὴ τῆς χωριστικότητος, τοῦ μίσους καὶ τῆς καταπίεσεως. Μονο τότε θά ἀνατελεῖ ἕνας ἥλιος ἀκομῆ πιά λαμπρὸς, ὁ ὁποῖος θά ἐκπεμπῆ γλυκύτητα καὶ κλωσμένη, καὶ οἱ ἀνθρώποι θά ἔχουν σκοπὸ τους τὸν ευγενῆ συναγωνισμὸ γιὰ τὸ ποῖός θά προσφέρῃ περισσότερο καλὸ.

Μονο ἡ δημιουργία μέσα στον ἀνθρώπο μιάς πνευματικῆς ὀλοκληρωμένης συνειδήσεως μπορεῖ νὰ ὑ-

περισχυσῆ τῶν τεραστίων δυσκολιῶν τῆς ζωῆς, καὶ εἶναι ἡ μόνη ριζικὴ λύση ὅλα τ' ἄλλα δὲν εἶναι παρὰ μόνον ἡμίμετρα, ποὺ ἡ πείρα μᾶς ἔχει διδάξει, ὅτι δὲν εἶναι ἱκανὰ νὰ δημιουργήσουν ἀκλόνητες βάσεις προοδοῦ.

Ἡ ἀλάνθαστη προαίσθησις τῆς πνευματικῆς καὶ ψυχικῆς σοφίας, εἶναι πολὺ πρὸς ἀνώτερη καὶ ταχύτερη ἀπὸ τὴς νοητικῆς λειτουργίες, ποὺ σὲ σύγκρισή μαζί της μποροῦμε νὰ δεβαιώσουμε, ὅτι ἀπατοῦν τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς κάνουν νὰ ζοῦν μὲ μίαν ὑποανάπτυκτη ἀντίληψη.

Ἡ ἀληθινὴ σχέση μεταξύ τῶν δύο φύλων εἶναι ἡ ἀλληλοσυμπλήρωσις, ἡ ἀμοιβαία συμπαραστάσις, ἡ πολὺ στενὴ συνεργασία.

Τὰ άτομα, καὶ γενικὰ καθὲ χωρὶς ποὺ θελεῖ ν' ἀναπτύσσεται ὀλοκληρωτικά, πρέπει νὰ δίνει σημασία κυρίως στὴν ὀλικὴ ἀνάπτυξη καὶ τῆς Ἀγάπης, καὶ τῆς Σοφίας, καὶ τῆς Ὁμορφίας, καὶ τῆς Δυσμενείας καὶ τῆς Ἀρμονίας, γιὰτὶ ἡ ἱστορία μᾶς μιλά γιὰ τὴς τρομερῆς καταστροφῆς ποὺ ἔγιναν, ὅταν π.χ. ἄτομα ἢ λαοὶ εἶχαν ἀναπτύξει ὑπερβολικά τὴ Δύναμη εἰς βάρος τῶν ἄλλων ἰδιοτήτων. Οἱ παγκοσμιοὶ πόλεμοι τὸ δεβαιώνουν. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ ὑπάρχη μόνο μίαν καὶ μονόπλευρὴ ἢ περιορισμένη ἀνάπτυξη, οἱ πεντε αὐτῆς βασικῆς ἰδιοτήτες πρέπει νὰ ἀπτυσσοῦνται παράλληλα γιὰ νὰ διατηροῦν τὴν ἰσοροπία μεταξύ τους.

Ὅλοι εἴμαστε μέρη τοῦ ἰδιοῦ Ἐαυτοῦ. Ἡ ἐπικοινωνία μεταξύ τῶν ἀτομῶν καὶ τῶν λαῶν ἐπιφέρει τὴν γνώριμα, τὴν κατανόηση, τὴ φιλία, καὶ τὴν ἀληθινὴ ἀδελφότητα.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΟΥΒΗΣ

“Ένα ρωμαλέο «ΚΑΤΗΓΟΡΩ» του Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν γιὰ τὸν σημερινὸ κόσμο

»Τὸ μήνιμα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, τὸ μήνιμα τοῦτο τῆς χαρᾶς, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἠχῆ στὶς ψυχές μας σὰ ἐόρτιο χαρμόσυνο ἐμβατήριον, ἐν μέσῳ εἰρηνευοῦσης ἀνθρωπότητος, ἐν τοῖτοις, σχεδόν, καλυπτεται ἀπὸ τὴν κλαγγὴν τῶν ὅπλων καὶ τὶς σεισμικὲς ἐκρήξεις τηλεβόλων καὶ ἀπὸ καταρρέοντα σὲ ἐρείπια μακρόχρονα ἔργα τοῦ ἀνθρωπίνου μόθου.

»Τὰ ἔργα ἀλληλεγγύης ἀελοπιστικὰ βραδυτοροῦν, ἐνῶ οἱ προσπάθειες ἐπινοήσεως νέων μέσων ἀλληλοεξοντώσεως ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων πολλαπλασιάζονται.

»Ἐκεῖ ποῦ θὰ ἔπρεπε νὰ ὀρθώνωνται μέγαρον περιθάλψεως ἀσθενῶν, πτωχῶν καὶ γερόντων, ὑψώνουν μὲ Βαβελικὴ αὐθάδεια τοὺς πύργους τοὺς ἐργοστάσια κατασκευῆς πολεμοφροδιῶν.

»Τὰ ἀνθρώπινα ἐργαστήρια, ἀντὶ νὰ ἀποτελοῦν χώρους τελεσιουργίας, γιὰ τὴν καλλιτέρευσι τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, μὲ σατανικῆς ἐπιδόσεως συνδυασμούς, κάνουν ἀγῶνα δρόμου,

ποῖος πρῶτος θὰ προλάβῃ νὰ κατασκευάσῃ τὰ μαζικώτερα μέσα καταστροφῆς ἀνθρώπων καὶ πολιτισμῶν.

»Λαοὶ ἔχουν χάσει τὶς Πατρίδες τους καὶ παρὰ τὰ μεγάλα λόγια τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, ζοῦν ἐπὶ μακρὸν ἀλύτρωτον βίον, ἐνῶ τὰ ἱερὰ χρώματα τῆς γεννήσεώς τους καταπατοῦν ἀνενόχλητοι ἐπιδρομεῖς, παρὰ πᾶσαν ἔνονοιαν δικαίου καὶ ἠθικῆς. Καὶ ταῦτα, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ ἀμφικτυονίες τοῦ αἰῶνος μας, ἡ Κοινωνία τῶν Ἑθνῶν (Κ.Τ.Ε.) μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, καὶ ὁ Ὄργανισμὸς τῶν Ἠνωμένων Ἑθνῶν (Ο.Η.Ε.), μετὰ τὸν δεύτερον, ἰδρύθησαν μετὰ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ὑπόσχεσιν καταργήσεως τῶν πολέμων καὶ τῆς ἀδικίας καὶ μετὰ τὸν ἰσχυρισμὸν, ὅτι κάθε ἀδικούμενος λαός, δυνατὸς ἢ ἀδύνατος, μικρὸς ἢ μεγάλος, θὰ βρῆσκῃ τὸ δίκαιόν του· καὶ κάθε ἀδικῶν θὰ ἀνακαλῆται εἰς τὴν τάξιν. Ὅμως, ἀνθρώπινο αἷμα ρέει συνεχῶς καὶ τὸ δίκαιο τοῦ ἰσχυροτέρου μεσουρανεῖ, ἐνῶ μία φρικτὴ μορ-

φή αντίδρασεως ἀπελπισίας, ἡ τρομοκρατία, μεταφέρει τὴν κόλασιν τῶν πολέμων σὲ πόλεις, ἐν μέσῳ ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν.

Ἰδοὺ, λοιπόν, ὑπὸ ποίως συνθήκας ἀκούεται σήμερα τὸ χαρμόσυνο μήνυμα τῆς τοῦ Κυρίου μας Ἀναστάσεως!

»Οἱ λαοὶ τοῦ ποθοῦν τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν εἰρήνη καὶ τὴν ἀδελφότητα, ἀνέρχονται σὲ διση-

κατομίρια. Ἐνῶ οἱ ὑπεύθυνοι τῆς ἀνθρωπίνης δυστυχίας εἶναι ἐλάχιστοι καὶ μετροῦνται εἰς τὰ δάκτυλα.

»Ἐως τότε, Κύριε, οἱ ἐλάχιστοι αὐτοὶ δυνάστες τῶν ἔθνῶν, θὰ μᾶς νοθεύουν τὴν Ἀναστάσιμόν Σου Πανήγυριν καὶ χαρά;

ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν

Ἐκκλησία καὶ κοινωνία

ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Περιστερίου ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφάνισής του, ὁ Χριστιανισμὸς εἶχε στοὺς κόλπους του τὰ συντηρητικὰ καὶ φιλοπρόδοθα στοιχεῖα. Ἦταν πολὺ φυσικό. Οἱ Χριστιανοὶ ὡς ἐλεύθερες προσωπικότητες, δὲν μπορούσαν νὰ εἶναι τυποποιημένοι. Οἱ διενέξεις ἀνάμεσα στοὺς πρώτους μθητές τοῦ Χριστοῦ, οἱ διαφορὲς καὶ συγκρούσεις παρουσιάστηκαν ἔντονες καὶ μ' ἐπικίνδυνες διαστάσεις. Συντηρητικοὶ καὶ προοδευτικοὶ διεκδικοῦσαν πῶς ἡ μερίδα τους ἐκπροσωποῦσε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ δασκάλου τους.

Αὐτὴ ἡ διένεξη — ἡ πρώτη — ρυθμίστηκε στὴν πρώτη Σύνοδο τῶν Ἀποστόλων (51 μ.Χ.). Δικαιώθηκαν οἱ φιλελεύθερες ἀπόψεις. Ἡ Ἐκκλησία ἀποδεσμεύεται ἀπὸ τὴ Συναγωγὴ, τὸν Ἰουδαϊσμό. Εὐτυχῶς ἡ εὐρύτητα τοῦ Παύλου καὶ ἄλλων Ἀποστόλων ἀπάλλαξαν τὴν Ἐκκλησία. Τῆς ἔδωσαν τὴν ἀνεξαρτησία της.

Τὴν ἀπομάκρυναν ἀπὸ τὴς μωσαϊκῆς διατάξεως (Πρ. 15, 22-35). Ὁ συντηρητισμὸς ἐπανεμφανίζεται. Συγκρούεται ὁ ἐκπρόσωπός της μὲ τὸν Παῦλο. Δίνουν τὴ μάχη. Θὰ γράψει ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν: «κατὰ πρόσωπον ἀπέστην αὐτῷ, ὅτι καταγνωσμένος ἦν» (Γαλ. 2, 11). Τὸν θεώρησε ἀξιοκατάκριτο διὰ τὴς Ἰουδαϊκῆς, νομικῆς, τοπικῆς του ἀπόψεως. Ἀκόμα τὸν ἀπεκάλεσε καὶ ὑποκριτὴ (Γαλ. 2, 14). Καὶ δὲν ἦταν τὰ μοναδικὰ παραδείγματα ποῦ ἀναφέρει ἡ Γραφή.

Ἡ ἱστορία αὐτὴ, γιὰ τὴς συγκρούσεις ἀνάμεσα στοὺς συντηρητικοὺς καὶ προοδευτικοὺς συνεχίσθηκε καθόλη τὴν διάρκεια τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ θὰ συνεχίζεται βεβαίως. Ἐφτασαν μάλιστα οἱ ὑπερβολῆς ὀρισμένων ὑπερσυντηρητικῶν νὰ χαρακτηρισθοῦν αἵρεση καὶ ἀντιμετωπίστηκαν ἀνάλογα οἱ ἀνρότητες. Ἡ

συνείδηση τῆς δλότητάς πού φτιάχνει τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας δὲν ὑποχωρεῖ σὲ τέτοιους ἀληθοφανεῖς ἐκδιασμούς. Τὸ ποτάμι θά τρέχει πρὸς τὴ θάλασσα, πίσω δὲν ἐπιστρέφει. Δὲν εἶναι ὅμως φυσικό καὶ νοητὸ νὰ λείφουν καὶ οἱ δύο αὐτὲς τάσεις, ἐφόσον ἡ Ἐκκλησία ἀπαρτίζεται ἀπὸ πλήρεις προσωπικότητες, ὅπως εἶναι ὁ κάθε πιστός. Παρότι πιστεύουν οἱ χριστιανοὶ — κατὰ τεκμήριο τοῦλάχιστο — στὰ αὐτὰ διδάγματα τοῦ Εὐαγγελίου, ὅπως διαμορφώθηκαν κι' ἀποκρυσταλλώθηκαν ἀπὸ τοὺς πατέρες, μολαταῦτα ὑπάρχουν πολλὰ περιθώρια γιὰ... παρανοήσεις.

Πέρα ἀπὸ τὶς παραδεχτὲς θέσεις ἀπ' ὅλους, ὅπως εἶναι ἡ δογματικὴ πίστη καὶ ἡ ἠθικὴ τοῦ Εὐαγγελίου, παραμένει ἓνα εὐρὺ φάσμα γιὰ τὸ πῶς πρέπει νὰ ἐρμηνευθοῦν τούτα ἢ ἐκεῖνα. Ἔτσι οἱ συντηρητικοὶ καὶ οἱ προοδευτικοὶ ἀνοίγουν μέτωπα. Σ' αὐτὸν τὸν χῶρο, λοιπόν, δημιουργοῦνται οἱ ἀντεγκλήσεις καὶ ὑποψίες. Φοβοῦνται — πάντα φοβοῦνται — μὴ τάχα ἡ προοδευτικὴτητα δημιουργήσει καταστάσεις πού τάχα θά βλάψουν τὴν πίστη. Βέβαια οἱ φόβοι αὐτοὶ δὲν εἶναι πάντα εἰλικρινεῖς. Γίνεται κι' ἐκμετάλλευση γιὰ ἰδιοτελεῖς σκοποὺς, γιὰ δημαγωγία, γιὰ αὐτοτηρωποίηση. Ἄν ἦταν ὁ ἀγῶνας τῶν συντηρητικῶν γιὰ τὴν πίστη πού κινδυνεύει θά ἔταν ἀγῶνας τίμιος, πνευματικός, πατερικός. Ἡ ἔννοια τῆς πίστεως γίνεται ἡ καρὰμέλα, τὸ παρασύνθημα. Τὸ φλάμπουρο τοῦ ἀγῶνα, χωρὶς οὐσιαστικὸ περιεχόμενο, γιὰτὶ δὲν εἶναι ἡ πίστη πού κινδυνεύει, ἀλλὰ

μερικοὶ πού τὴν καπηλεύονται. Αὐτοὶ ἀπλοῦστατα διευρύνουν τὴν πίστη καὶ ὡς τὶς λεπτομέρειες. Θέλουν νὰ συγκλείουν τὰ πάντα μέσα στὸ «ὄχυρὸ» τῆς πίστεως. Εἶναι αὐτονόητο ἔτσι συσκοτίζεται μέσα σὲ θολοῦρες ἢ καθάρια πίστη καὶ θεοσέβεια, ζημιώνοντας ἀφάνταστα τούτην.

Κι' ὅμως ὀφείλουμε νὰ δοῦμε θαρρετὰ καὶ κατὰματα τὴν πραγματικὴτητα γύρω μας. Ὁ στρουθοκαμηλισμὸς δὲ μᾶς σώζει. Οἱ φανταστικοὶ φόβοι παραπλανοῦν καὶ μᾶς ἀποπροσανατολίζουν, ὥστε νὰ μποροῦμε νὰ δοῦμε τοὺς κινδύνους. Νὰ μὴν ἐπικαλούμεθα τὴν καλόβολη γιὰ πολλοὺς συντηρητικὸς κινδυνολογία. Τὴν εἶδαμε καὶ στὸν πολιτικὸ τομέα καὶ γευθήκαμε τοὺς πικροὺς παρπούς της. Νὰ μὴ τὴ φέρουμε καὶ στὸν ἱερὸ χῶρο τῆς θρησκείας, ἂν δὲν θέλουμε νὰ τὴν βλάψουμε πιὸ πολύ. Ὅσοι προοδευτικοὶ — ὑπάρχουν ἀρκετοὶ στὴν Ἱεραρχία, ἀλλὰ δὲν εἶναι πρὸς τὸ παρὸν μάχιμοι — λυποῦνται γιὰ τὶς χειροπέδες πού βάζουν στὴν Ἐκκλησία οἱ συντηρητικοὶ καὶ ἀναχαιτίζουν τὴν προσαρμοστικὴτητα τοῦ χριστιανισμοῦ στὰ σύγχρονα κοινωνικὰ σχήματα καὶ ρεύματα. Ὑπάρχουν καλόπιστοι καὶ ἀνιδέαστοι συντηρητικοί. Ἄν πείθονταν γιὰ τὰ κακὰ πού προμηνύονται γιὰ τὴν Ἐκκλησία, γιὰτὶ ὀλοένα ἀπομονώνονται κι' ἀποκόπτεται ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὸν κόσμον, τὸν ὁποῖο καλεῖται νὰ βοηθήσει καὶ σώσει, ἀσφαλῶς ἡ εὐθύνη καὶ ἡ θεοσέβειά τους θά τοὺς ἔδειχνε τὸ δρόμον.

Ὑπάρχουν συντηρητικοὶ καλό-

πιστοι άνθρωποι της Εκκλησίας, αλλά τόσο μπορούν να διακρίνουν. Οι κεραίες τους δεν μπορούν να συλλάβουν τα μηνύματα των δύσκολων καιρών. Κάνουν ένα βασικό λάθος. Γά να δικαιολογούν τη δική τους αδυναμία, παρουσιάζουν την Εκκλησία άμετακίνητη, ανήμπορη κι' άπροσαρμοστη, από τη φύση της. Κατ' αυτή την έννοια το Ευαγγέλιο, ο χριστιανισμός, ή Εκκλησία και ή Ορθόδοξία, έχουν τόση δυνατότητα προσαρμογής, όσοι μπορούν εκείνοι να συλλάβουν κι' εννοούν. Τά παραπέρα; Κίνδυνος!

Αλλά ο έλληνικός Λαός από τη φύση του εύστροφος, περιμένει από τους θρησκευτικούς ταγούς της να προχωρούν με σταθερά βήματα, συνετοί και χωρίς άλματα προς τα εμπρός. Χρειάζονται αλλαγές και προσαρμογές. Οι αλλαγές στα έπαισιώδη και δευτερεύοντα που δεν θίγουν το δόγμα (τήν πίστη) και την Ηθική (τήν πράξη), μπορούν και πρέπει να μεταβληθούν. Οι άτυποχώρητες θέσεις δεν έχουν πιά κανένα ουσιαστικό και πρακτικό σκοπό. Μόνο απομακρύνουν τους πιστούς από την Εκκλησία. Κλονίζουν την έμπιστοσύνη τους στις Ικανότητές μας.

Μόνον ή όρθή εκτίμηση των πραγμάτων με το συσχετισμό του αιώνα μας από την Εκκλησία, άθόρυθα θά βαδίσει στους τομείς της προδευτικής εξέλικτικης έναρμόνισης προς τις σύγχρονες απαιτήσεις της ζωής. Τότε μόνον οι πιστοί, οι νέοι και οι νέες, ή Νέα Γενιά, θά δει την Εκκλησία σαν την κιθωτό των ελπίδων της, όπως άλλοτε. Νά πεισθούν

οι χριστιανοί μας, ν' αποκτήσουν τη θεβαιότητα μέσα σ' ένα ρευστό, άσταθή και που παραπαίει. Νά τους δώσουμε ξανά τα χαμένα ιδανικά, τις κλονισμένες αρχές τους. Τώρα όλοένα απομακρύνονται. Γιατί γινόμαστε με τις μεσαιωνικές αντιλήψεις για τη ζωή, άπρόσιτοι, άκοινωνητοι κι' άσυνεννόητοι. Είμαστε άπροσγείωτοι. Ποιός φταίει, λοιπόν, αν οι ναοί άδειάζουν, αν ή νεολέα μας άποστρέφεται, αν χάνουμε την έπιρροή μας τη δημιουργική πάνω στο χριστιανικό κόσμο; Οι παρωπίδες που φορέσαμε και ή καλύτερα στα πρόσωπά μας, δεν μας επιτρέπουν να δούμε κατάματα την πραγματικότητα. Αλλά ως προσέξουμε να μην «πωρωθού» τα νοήματά μας», ώστε «άχρι της σήμερον το αυτό κάλυμμα (το επί Μωυσέως) .. μένει, μη άνακλυπτόμενοι (δέν το θγαζουμε), ότι έν Χριστώ καταργείται» (Β' Κορ. 3, 13—15). Αυτή ή άλληγορική καλύτερα μας άμμοδιζει να δούμε σωστά. «Γνώσεσθε την αλήθειαν και ή αλήθεια έλευθερώσει ύμās». (Γω. 8, 32).

Ο ώριμος κι' ολοκληρωμένος χριστιανός (πολύ περισσότερο ό ποιμένας), ξέρει άριστα να έναρμονίσει την συντηρητικότητα με την πρόοδο. Δέν αντιφέρονται οι δύο έννοιες ούτε στην πράξη. Μόνον ή μονομέρεια δάππει κι άδικεί. Θά είμαστε συντηρητικοί κι άτεγχοι στην πίστη, στις χριστιανικές ήθικές αρχές κατανοώντας σωστά την ήθική του Ευαγγελίου. Και θά είμεθα προσδευτικοί σ' όλα, μεθοδευμένα θά εργαστούμε και θά έπωφεληθού-

με κάθε καλό που γίνεται και προσφέρεται από την ανθρώπινη γνώση, κοντά στη χριστιανική αλήθεια. Τότε θα ἐπαληθεύσει ἐκείνο που ἔλεγε ὁ σοφὸς καθηγητὴς τῆς Θεολ. Σχολῆς Χάλκης: «Ἀρχαίζοντες νεωτερίζομεν

καὶ νεωτερίζοντες ἀρχαίζομεν». Οὐσιαστικά ἢ ἀνακαινίηση στους πνευματικούς τομείς, εἶναι ἐπιστροφή στὸ πνεῦμα τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 1.3.78

Η ΠΑΡΑΨΥΧΟΛΟΓΙΑ :

ἀπάτη ἢ νέα πύλη γνώσεως;

Ἐντυπωσιακά πειράματα
«τηλεοπτικῆς» στὴ Ἀμερικῇ

Οὐάσιγκτον. Πρὶν ἀπὸ τέσσερα χρόνια ἀξιωματοῦχοι τῆς Σ.Ι.Α. καὶ τῆς Ὑπηρεσίας Ἐθνικῆς Ἀσφαλείας (ΓΠΕΑ), πῆραν μέρος σὲ μιὰ σειρά ἀπὸ ἀσυνήθιστα πειράματα τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐρευνῶν Στάνφορντ (ΙΕΣ). Σκοπὸς τούς ἦταν ἡ διαπίστωση πιθανῶν ιδιόμορφων ψυχικῶν ἰκανοτήτων σὲ ὀρισμένα άτομα. Καὶ τὰ ἀποτελέσματα ἦταν καταπληκτικά.

Οἱ ἐρευνηταὶ τοῦ ΙΕΣ, φυσικοὶ, Χάρολτ Πούτχωφ καὶ Ράσελ Τάγκ, βάλθηκαν νὰ ἐπιδείξουν στὴ Σ.Ι.Α. πῶς δὺ ἀπὸ τοὺς πειραματάνθρωπους τους—τὸ γνωστὸ μέντιουμ Ἰνγκο Σουάν κι ἓνας μεσόκοπος ἐπιχειρηματίας Πάτ Πράις—μποροῦσαν νὰ περιγράψουν ἀπόμακρα ἀντικείμενα, ἀρκεῖ νὰ τοὺς ἔδιναν τὶς συντεταγμένες θέσεις τους. Μερικοὶ παραψυχολόγοι ἀποκαλοῦν τὴν ἰκανότητα αὐτὴ «ἀστρική προβολή» ἢ ἐξωσωματικὴ ἐμπειρία. Ἀλλὰ ὁ Πούτχωφ καὶ ὁ Τάγκ προτιμοῦν τὸν ὄρο «τηλεοπτικῆς».

Κατέπληξαν φυσικά οἱ ἰσχυρισμοὶ αὐτοὶ καὶ σὲ λίγο ἡ Σ.Ι.Α.

ἀνέθεσε στὸ ΙΕΣ τὴ διεξαγωγή πειράματος γιὰ τὴν ἐπαλήθευσή τους. Ἡ Σ.Ι.Α. διαδίδασε στὸν Πούτχωφ τὶς συντεταγμένες στόχων, πού εἶχε ἐπιλέξει ἡ ΓΠΕΑ. Σὲ λίγο ὁ Σουάν περιέγραψε καὶ σκιαγραφοῦσε, μὲ ἀρκετὴ ἀκρίβεια, ἓνα νησί—στόχο στὸ Νότιο Ἰνδικὸ Ὠκεανό. Καὶ ὁ Πράις περιέγραψε μὲ ἀπίστευτὴ ἀκρίβεια μιὰ ὑποτιθέμενη ὑπόγεια στρατιωτικὴ ἐγκατάσταση στὴ Βιρτζίνια. Ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη. Σύμφωνα μὲ τὴν ἔκθεση τοῦ ΙΕΣ:

Λίγο ἀργότερα ὁ Πράις ἐπισκέφθηκε καὶ πάλι νοερῶς τὸ ἴδιο σημεῖο στὴ Βιρτζίνια ἀπ' ὅπου καὶ μετέδωσε πληροφορίες γιὰ τὰ ἀπόρρητα ἔγγραφα πού δρίσκονταν πάνω στὸ γραφεῖο μὲ τὶς κρυπτογραφημένες τους ὀνομασίες. Ἀνέφερε ἐπίσης καὶ ὀνόματα ὑπευθύνων ἀξιωματικῶν, ὅπως τοῦ συνταγματάρχη Ρ. Τζ. Χάμιλτον, τοῦ ὑποστρατήγου Τζῶρτζ Νάξ καὶ τοῦ ταγματάρχη Τζῶν Κάλχουν.

«Νὰ πάρει ἡ εὐχὴ δὲν ἔχει

ἀπομείνει πιά τίποτε τὸ ἀσφαλές», ἀκούσθηκε νὰ φωνάζει ἀξιωματοῦχος τῶν ὑπηρεσιῶν ἀσφαλείας μὲν πλῆροφορήθηκε τὶς παραψυχολογικὲς ἰκανότητες τοῦ Πράις γιὰ κατασκοπεῖα. Στρατιωτικὸς παράγων ἀποκάλυψε πὼς ἡ περιοχὴ πού περιέγραψε ὁ Πράις μὲ τόση ἀκρίβεια ἦταν ἓνας ἀμερικανικὸς σταθμὸς παρακολούθησῶς τῶν σοβιετικῶν δορυφόρων. Ἐγίνε μάλιστα ἔρευνα γιὰ νὰ διαπιστωθεῖ μήπως εἶχαν διαρρεύσει τίποτε ἀπόρητες στρατιωτικὲς πληροφορίες πρὸς τὸν Πράις, ἢ ἄλλους συνεργαζομένους μαζί του. Οἱ ἄνδρες τῆς ἀσφαλείας δὲν μπορούσαν νὰ χωνέψουν τὴν ἰδέα τῆς «τηλεοπτικῆς» τοῦ Πράις.

Ἄλλὰ ὁ Πράις ἐπιφύλασσε κι ἄλλες ἐκπλήξεις στοὺς ἀρμόδιους. Προσφέρθηκε νὰ «ἀνιχνεύσει» καὶ τὴν ἄλλη πλευρὰ τοῦ ἡμισφαιρίου. Νὰ ἀποκαλύψει κάτι τὸ ἀνάλογο καὶ στὸν Ἀνατολικὸ συνασπισμὸ. Δὲν ἄργησε μάλιστα νὰ ἐντοπίσει ἓνα τέτοιο σταθμὸ στὰ Οὐράλια, πάντοτε κατὰ τὴν ἐκθεστὴ τοῦ ΙΕΣ. Καὶ δὲν ἔδωσε μόνον τὶς γεωγραφικὲς του συντεταγμένες, ἀλλὰ καὶ τὸν περιέγραψε σὲ ὅλες τὶς λεπτομέρειές του, ἀναφέροντας ἐλιχοπεροδρῶμα καὶ σιδηροδρομικὲς γραμμές. Οἱ τελευταῖες μάλιστα ὁδηγοῦσαν σὲ θουνοπλαγιά μὲ πολλὰ ραντάρ καὶ μὲ μιὰ ἀσυνήθιστα μεγάλη ἀναλογία γυναικῶν σὲ σχέση μὲ τοὺς ἄνδρες τοῦ προσωπικοῦ τους.

Ὁ εἰδικὸς τῆς Σ.Ι.Α. φυσιολόγος, πού παρακολούθησε ὅλα αὐτὰ τὰ πειράματα, πίστεψε τε-

λικὰ πὼς εἶχε νὰ κάμει μ' ἓναν ἄφθαστο σὲ δραστηριότητα κατάσκοπο, πού ἦταν σὲ θέση νὰ περιφέρεται νοερὰ σ' ὅλο τὸν κόσμο, ἀποκαλύπτοντας ἀνεξιχνίαστα μυστήρια.

Πρόσφατη ἐκθεστὴ τῆς Ὑπηρεσίας Πληροφοριῶν τοῦ Ἀμερικανικοῦ Ὑπουργείου Ἀμύνης, μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρει τὰ ἀκόλουθα:

Ἄνεμσα στὰ διάφορα παραψυχολογικὰ πειράματα τῶν Σοβιετικῶν περιλαμβάνονται καὶ ἡ μεταβίβαση τοῦ αἰσθήματος ἀγχοῦ, σὰν κι ἐκεῖνο πού νιώθει κανεὶς ἀπὸ τὴν ἀσφυξία, ἢ τῆς ζαλάδας, ἀπὸ τὴν ὁποία καταλαμβάνεται κανεὶς ὅταν δεχθεῖ κτύπημα στὸ κεφάλι... Μερικοὶ Δυτικοὶ θιασῶτες τῶν παραψυχολογικῶν πειραμάτων παρακολούθησαν μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον τὶς ἐπιδρασεῖς ἐπιπτώσεις παρενοχλήσεως τοῦ ὑποσυνείδητου τοῦ Ἀμερικανικοῦ προσωπικοῦ καὶ καὶ γενικότερα τοῦ Συμμαχικοῦ, στὶς βάσεις ἐκτοξεύσεως πυρηκτῶν πυραύλων. Καὶ οἱ παρενοχλήσεις αὐτὲς τοῦ ὑποσυνείδητου θὰ μπορούσαν νὰ μεταδιδάσκονται μὲ τηλεοπτικὰ σήματα, ἢ καὶ μὲ τὴν τηλεπάθεια.

Γιὰ τοὺς Σοβιετικοὺς ἀπώτερος σκοπὸς τῶν διανοητικῶν ἐπιρροῶν εἶναι νὰ ἐλέγγουν καὶ νὰ χειρίζονται κατὰ ὁούληση τὶς συνειδήσεις τῶν ἄλλων. Μερικοὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς ἀναλυτὲς αὐτῶν τῶν φαινομένων φοβοῦνται μήπως κι αὐτὸς ὁ Ἀμερικανὸς Πρόεδρος, κι ἄλλοι ἡγέτες, ἐπεφταν θύματα μὲ τὸ νὰ γίνουν τηλεπαθητικοὶ στόχοι τῶν Σοβιετικῶν προσπάθειῶν γιὰ τὸν ἐλεγχό

της σκέψεως τῶν ἄλλων.

Γεγονός, πάντως, εἶναι ὅτι οἱ Σοβιετικοὶ διαθέτουν ἰδικὸ Ἔργαστήριον Παραψυχολογίας. Ἡ Σ.Ι.Α. μάλιστα ὑπολογίζει πὼς σ' αὐτὸ ἐργάζονται 300 φυσικοὶ, γιατροί, βιοχημικοὶ καὶ ἠλεκτρομηχανολόγοι. Ὅλοι τοὺς μελετοῦν τὴ θεωρία καὶ τὶς ἐφαρμογὰς τῶν ψυχικῶν φαινομένων.

Σοβιετικὸς φυσικός, πού ζεῖ τώρα στὸ Παρίσι, ὁ Ὁγκύστ Στέρν, ἰσχυρίσθηκε τελευταία πὼς γιὰ πολλὰ χρόνια ἐργαζόταν σ' ἓνα μυστικὸ ἔργαστήριον, στὴ Σιβηρία, ὅπου καταβάλλονταν προσπάθειες διαπιστώσεως τῆς φυσικῆς βάσεως γιὰ κάθε ψυχικὴ δραστηριότητα.

...Χρόνια τώρα μικρὰς ομάδες μέσα στοὺς κόλπους τῆς Ἀμερικανικῆς Κυβερνήσεως ἐξετάζουν στὰ σοβαρὰ τὸ ἐνδεχόμενον τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ψυχικῶν δυνάμεων σ' ἓναν πόλεμον μὲ στόχον τὴ σκέψιν τῶν ἄλλων.

Οἱ ψυχολόγοι τῆς Σ.Ι.Α. κατακλύζονται ἀπὸ προτάσεις γιὰ κάθε λογῆς ψυχικὰς μελέτες. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰς εἶναι καὶ ἡ περίπτωση κάποιου ἀπὸ τὸ Τρινιτά, πού ξεφουσκώνει λάστιχα αὐτοκινήτων τρυπώντας τὶς φωτογραφίες καὶ μόνο τῶν λάστιχων μὲ καρφιά!!!

Ὁ Δρ Τζ. Μπ. Ράιν, κορυφαῖος τῆς Ἀμερικανικῆς παραψυχολογίας, ἔκαμε πειράματα «ἐξωαισθητήριας ἀντιλήψεως», γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Ἀμερικανικοῦ Στρατοῦ, ἀπὸ τὸ 1952. Στὴ διάρκεια τοῦ πολέμου στὸ Βιετνάμ οἱ πεζοναῦτες χρησιμοποιοῦσαν τὴ ραδιοσκοπηση ὡς τεχνι-

κὴ γιὰ τὴν ἀνακάλυψιν κρυμμένων ναρκῶν καὶ σηράγγων στὴν ὄρεινὴ περιοχὴ τοῦ 1ου Σώματος, δυτικὰ τοῦ Χούε.

Οἱ ἐπιστήμονες τοῦ Λίβερμορ πειραματίσθηκαν ψυχοκινητικὰ μὲ τὸν νεαρὸ Ἰσραηλινὸ ἠθοποιὸ τοῦ θεάτρου Γιούρι Γκέλλερ. Μὲ τὸν ἴδιον ἐπειραματίσθησαν κι' οἱ ἐρευνητὲς τοῦ Κέντρου ὄπλων ἐπιφανείας τοῦ Ναυτικοῦ, ὅπως καὶ τοῦ Κέντρου Διαστημικῶν Πτήσεων Γκοντάρ τῆς ΝΑΣΑ.

Οἱ ἐρευνητὲς τοῦ ΙΕΣ σὲ λίγο ἰσχυρίζονταν πὼς ὁ Γκέλλερ μὲ τὴν ψυχοκινητικὴ του δύναμιν μποροῦσε ὄχι μόνον νὰ σθῆναι μαγνητοταινίες, ἀλλὰ καὶ νὰ σηκώνει πολὺ μικρὰ βάρη, νὰ ὑλοποιεῖ καὶ νὰ ἀποὑλοποιεῖ μικρὰ ἀντικείμενα. Τὸ Πεντάγωνον σὲ λίγο ἔστειλεν εἰδικὴ ομάδα συμβούλων του γιὰ νὰ διαπιστώσει κατὰ πόσον ὅλα αὐτὰ ἀνταποκρίνονταν στὴν πραγματικότητα. Ἡ γνωμάτευσή τους ὡστόσο δὲν ἦταν καὶ τόσο εὐνοϊκὴ γιὰ τοὺς τρόπους, μὲ τοὺς ὁποίους εἶχαν διεξαχθεῖ τὰ πειράματα μὲ τὸν Γκέλλερ.

Κατὰ πόσον τώρα τὰ ψυχικὰ φαινόμενα δὲν εἶναι τίποτε περισσότερο ἀπὸ ἀπάτη καὶ ἐργαστηριακὸ κατασκευάσμα, ἢ μιὰ πύλιν πού μᾶς ὁδηγεῖ σὲ νέες διαστάσεις τῆς ἀνθρώπινης πείρας — αὐτὰ εἶναι θέματα, πού θὰ πρέπει νὰ ἀπασχολήσουν τὰ καλύτερα ἐργαστήρια. Καὶ φυσικὰ τὰ πορίσματά τους θὰ πρέπει νὰ στηρίζονται πάνον σὲ καλὰ θεμελιωμένα πειράματα, χωρὶς καρυκεύματα προκαταλήψεων καὶ ρητορικῆς.

(ΒΗΜΑ, 22 Ἰανουαρίου '78)

ΑΙ Η.Π.Α. Θ' ΑΝΑΖΗΤΗΣΟΥΝ ΛΟΓΙΚΑ ΟΝΤΑ ΣΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ

Δεκατέσσερα εκατομμύρια δολάρια προτείνουν οι Ήνωμένες Πολιτείες να δαπανήσουν, στα προσεχή επτά χρόνια, αναζητώντας έλλογα όντα στο διάστημα. Το κονδύλι αυτό από τον προϋπολογισμό του Προέδρου Κάρτερ, προκάλεσε πολλά φαιδρά σχόλια και χαριτολογήματα στην Ουάσιγκτον.

Ομάδα διακεκριμένων αστρονόμων, πάντως, επωφελήθηκαν από την ευκαιρία για να εξηγήσουν τί είχαν στο νου τους. Ίσως ή προσπάθεια αυτή να στεφθεί με επιτυχία. Άλλά μπορεί και να μη στεφθεί. Κι' ένα άρνητικό άκρομα πόρισμα δεν θα είχε λιγότερη σημασία από το θετικό. Κάθε άλλο, παρά άστερο είναι.

Η SETI (άρχικά των λέξεων «Αναζήτηση Έλλογων Όντων στο Έξωγήινο Διάστημα») αποτελεί μία ξεχωριστά σοβαρή επιστημονική προσπάθεια. Δεν έχει καμμία σχέση με τους ιπτάμενους δίσκους, ή εκείνα τα ΑΤΙΑ (Άγνωστου ταυτότητας ιπτάμενα αντικείμενα).

Η SETI ξεκινάει με την προϋπόθεση, πως αν η ζωή δημιουργήθηκε αυθόρμητα με βάση τον άνθρακα, για να εξελιχθεί σε ανώτερες μορφές πάνω στη Γη, υπάρχουν στατιστικές πιθανότητες να έχει γίνει το ίδιο και σε άλλα σημεία του σύμπαντος. Μερικοί επιστήμονες πιστεύουν, πως ίσως να υπάρχουν κάπου ένα εκατομμύριο προηγμένοι πολιτισμοί μόνο στο δικό μας γαλαξία.

Άλλά από πού θα αρχίσουμε να ψάχνουμε;

Για να υπάρξει ζωή σ' έναν πλανήτη, αυτός θα πρέπει να είναι αρκετά μεγάλος, ώστε να διατηρεί την ατμόσφαιρά του σε απόσταση από το άστρο του. Άλλά και αρκετά μικρός, ώστε να επιτρέπει τη διαφυγή του περισσότερου υδρογόνου για να μη χρησιμοποιήσει αυτό όλο το όξυγόνο καταλήγοντας σε νερό.

Ένας τρόπος αναζητήσεως τέτοιων πλανητών έξω από το ήλιο μας σύστημα, είναι να μελετούμε την τροχιά του άστρου γύρω από το γαλαξία. Τελικά όμως, οι Άμερικανοί υπολογίζουν να κατασκευάσουν ένα γιγάντιο ραδιο - τηλεσκόπιο, τον «Κύκλωπα», που θα έχει περισσότερες από 1.500 αντένες, με 100 μέτρα διάμετρο ή κάθε μία και θα καλύπτουν 65 τετραγωνικά χιλιόμετρα ξηράς. Το ραδιο - τηλεσκόπιο αυτό θα στοίχιζε περισσότερο από είκοσι εκατομμύρια δολάρια. Η Σοβιετική Ένωση έχει το δικό της πρόγραμμα και χρησιμοποιεί τόσο δορυφόρους, όσο και επίγειους σταθμούς.

Άλλά αν τα βρούμε αυτά τα έξωγήινα έλλογα όντα, πως θα επικοινωνήσουμε μαζί τους; Οι επιστήμονες υποθέτουν πως οποιοσδήποτε προηγμένος πολιτισμός, που μπορεί να διαβάσει τα σημάτά μας, θα πρέπει να καταλαβαίνει μαθηματικά. Ένας Ολλανδός επιστήμονας επινόησε μια γλώσσα, που την ονόμασε «Λίγ-

κουα Κόσμου», ή «Λίνκος» και στηρίζεται σε μαθηματικό κώδικα.

Παρά το γεγονός, ότι ή Γ' ή δέν έπαψε νά ανακοινώνει μέ ραδιοσήματα κάθε τόσο τήν ύπαρξη έλλογης ζωής, πάνω άπό πενήντα χρόνια τώρα, μόνο έξαιρετικά ευαίσθητοι δέχτες θά μπορούσαν νά τή συλλάβουν. Γι' αυτό και μπορεί ο πολιτισμός μας νά έξακολουθεί νά είναι άγνωστος.

Τό μέτωπο τών κυμάτων άπό τίς πρώτες ραδιοεκπομπές έχει προχωρήσει μόλις πενήντα χρόνια φωτός. Τό πρώτο πάντως μήνυμα τών ανθρώπων πρós τó Σύμπαν μεταδόθηκε στις 16 Νοεμβρίου του 1974, άπό τó άστεροσκοπείο Άρέσιμπο του Πόρτο Ρίκο. Στόχος του ήταν κάπου 300.000 άστρα στον άπέραντο άστερισμό του Ήρακλή, δηλαδή κάπου 24.000 χρόνια φωτός μακριά άπό μäs. Και οι πιθανότητες νά υπάρχει κάποιος πολιτισμός εκεί είναι 50—50%.

Άπό τότε, τά διάφορα μηνύματα μεταφέρονταν άπό τά διαστημικά όχήματα του ανθρώπου, πού έγκατέλειπαν πιά τó ήλιακό μας σύστημα. Και δέν θά έχουν φθάσει στις παρυφές του πλησιέστερου άστρου παρά μόνο έπειτα άπό 80.000 χρόνια.

Άλλά και άν βρεθούν έξωγήινα όντα, μέ τί θά μοιάζουν;

Ή ψηλή θέση του κεφαλιού θά ήταν μιá λογική τοποθέτησή του, γιατί θά έξασφάλιζε στο όν αυτό καλή όρατότητα και θαυμάσια θέση για επικοινωνία μέ άλλα όντα... θά πρέπει νά είναι ευκίνητα και νά έχουν άκρα, για νά μπορούν νά μετακινούνται και νά

έλίσσονται — μπορεί δύο πόδια, ίσως και τέσσερα... θά πρέπει επίσης νά έχουν άκρα για νά χειρίζονται διάφορα πράγματα. Έμεις αυτά τά άκρα τά λέμε χέρια, κι έχουμε δύο — άλλα όντα μπορεί νά έχουν περισσότερα, χωρίς μάλιστα νά είναι και κατά ζεύγη. Άλλά ο μονός αριθμός δέν ευνοεί και τόσο τή συμμετρία και τήν ισορροπία.

Άλλά γενιέται και ή άπορία στην άναζητήσή μας άλλων έξωγήινων όντων, μήπως προσελκύσουμε και έχθρικά πρós έμäs όντα. Υπάρχει πραγματικά ένας τέτοιος κίνδυνος;

**

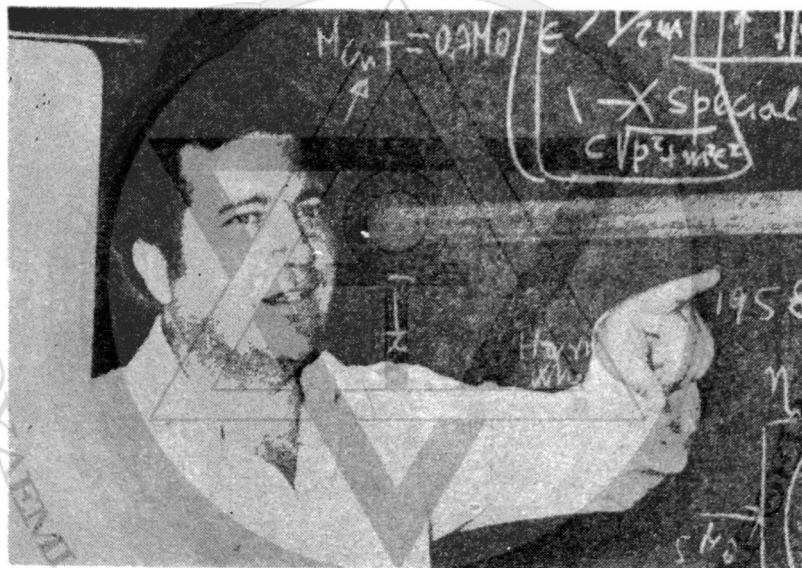
Άλλά άν τ' αποτελέσματα αυτής τής άναζητήσεως άποδειχθούν άρνητικά, θά σημαίνει άραγε αυτό πώς όλα κατέληξαν σε μιá άποτυχία; "Οτι τζάμπα σπαταλήσαμε τά χρήματά μας;

"Οχι! Κι αυτό, γιατί τó σύμπέρασμα θά είναι πώς είτε υπάρχουν πραγματικά έξωγήινοι πολιτισμοί, πού κάνουν ό,τι μπορούν για νά μη άκουσθούν' κι αυτό θά ήταν πολύ ένδιαφέρον, άν λάβει κανείς υπ' όψη του πόσο εύκολο είναι νά επικοινωνήσει κανείς μέσα άπό τó διάστημα. Είτε ό: δέν υπάρχουν άλλοι πολιτισμοί. Και σ' αυτή τήν περίπτωση, θά ξέρουμε ότι βρίσκονταν σε κατάσταση πού τούς έκαμε νά είναι πολύ εύθραυστοι μέσα στο Σύμπαν.

«Πιστεύω», κατάληξε ο Κάρλ Σαγκάν, «πώς δέν υπάρχει μεγαλύτερο για τήν ανθρώπινη πείρα έργο, άπό τó νά άναζητάει κανείς τήν έλλογη ζωή άλλου, μακριά άπ' αυτόν».

‘Η «παιδική ηλικία» του Σύμπαντος
πριν από 20.000 εκατομμύρια έτη

Στο διεθνές «Συμπόσιον» αστροφυσικής, το όποϊον συνήλθε στο Σύδνεϋ της Αυστραλίας (21 Ἀπριλίου 1978), ὁ διάσημος αστροφυσικός Ρέμο Ρουφίνι, καθηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ρώμης, μιλώνοντας γιά τήν «παιδική ηλικία» τοῦ Σύμπαντος, ἀνέδραμε σέ μιὰ ἐποχή πριν ἀπό 20.000 εκατομμύρια ἔτη!

Ἀκόμη δὲν ὄπῃρχε, τότε ἡ ὄλη ὡς μορφή. «Ἦ δὲ γῆ — ἔπει-

λέγει ἡ Γένεσις — ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασχεύαστος καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀδύσσου»...

Ἡ Ἐπιστήμη, εἶπε ὁ καθηγητῆς Ρουφίνι, τείνει σήμερα ν’ ἀποδεχθῆ τὴν θεωρία τῆς «μεγάλης ἐκρήξεως», ὡς ἀφετηρίας τῆς δημιουργίας. «Μεγάλη ἐκρήξις» ἀποκαλεῖται ἡ στιγμή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ὄλη ἀρχίζει νὰ ἐπεκτείνεται ταχύτατα. Προηγουμένως, ἀνεταράσστο ἀπὸ κύματα

ἔλξεως τῆς θαρύτητος μέσα στὸν χῶρο. Προτοῦ διαμορφωθοῦν οἱ γαλαξίες, δὲν ὑπῆρχε παρὰ μία πελώρια πύρινη σφαίρα. Ὅταν ἄρχισε ἡ πρὸς ὄλες τὶς διευθύνσεις ἐξάπλωσις, σὲ μιὰ ἔκταση διαμέτρου 15.000 ἑκατομμυρίων ἐτῶν φωτός, τότε ἄρχισε καὶ ἡ διαμόρφωσις τῆς ὕλης καὶ —σὲ ἀστρονομικὰ χρονικὰ ὄρια— ἡ διαμόρφωσις τάξεως ἐκ τοῦ χάους.

Σ' αὐτὸ τὸ σχῆμα, διερωτήθηκε ὁ καθηγητῆς Ρουφίνι, «ὑπῆρχε θέσι γιὰ τὸν Θεό;» Καὶ ἀπήντησε:

«Φρονῶ ὅτι ὁ καθέννας μας ἀναπτύσσει ἓνα εἶδος θρησκευτικότητος ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἐργαζόμενοι καὶ κατανοοῦντες τὴν φύσιν καὶ βλέποντας τὴν ἐξαιρετικὴν ὁμορφιὰ καὶ ἀπλότητα, ποῦ μπορεῖ νὰ ἀπορρέῃ ἀπὸ μιὰ μεγάλη πολυπλοκότητα, ἀναπτύσσομε ἓνα πελώριον αἰσθημα σεβασμοῦ τῆς φύσεως. Διδαχθήκαμε, κατὰ τὸν παραδοσιακὸν τρόπο, νὰ διακρίνομε μεταξὺ ἀνθρώπων, ζώων, δένδρων καὶ ἀνοργάνου ὕλης σὲ ἓνα εἶδος κλίμακος. Ἐκείνο ποῦ ὀλοένα ἀνακαλύπτομε εἶναι μιὰ μεγάλη ἐνότης τῆς φύσεως, μιὰ ὑποκρυπτομένη αὐτοσύστασις συνδέουσα ὅλην τὴν φύσιν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον, ὑπὸ ὠρισμένην ἔννοιαν, εἶναι θρησκεία, ἀλλὰ δὲν θὰ ἤθελα νὰ προχωρήσω περαιτέρω».

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

Κ. ΚΙΤΡΙΝΙΑΡΗΣ

Ο «ΙΑΙΣΟΣ» ἔχασε ἓναν διαλεχτὸ φίλο καὶ συνεργάτη μὲ τὸν θάνατο τοῦ Κωνσταντίνου Κιτρινιάρη, γυμνασιάρχου καὶ συγγραφέως.

Μεταξὺ τῶν ἔργων του : Βιογραφία τοῦ Ἀπολλωνίου Τυανέως, μετὰφρασις καὶ σχολιασμός τοῦ Φιλοστράτου «Γυμναστικός», καὶ ἡ ἐρευνητικὴ ἐργασία «Ἕλληνες καὶ Φιλέλληνες Ἐλευθεροτέκτονες τοῦ '21».

Τὸν νεκρὸν ἀπεχαιρέτησεν ὁ ἀδ. Νικ. Οἰκονομόπουλος, ἐκ μέρους τοῦ Ὑπάρχου Συμβουλίου τοῦ 33° βαθμοῦ, τοῦ ὁποίου ὁ ἀείμνηστος ἀπετέλει μέλος, τονίσας, μεταξὺ τῶν ἄλλων :

Ἡ φιλοσοφία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὑπῆρξε βίωμά του. Γενεαὶ Ἑλλήνων μαθητῶν εἰς τὰ Γυμνάσια, ἔνθα κατὰ καιροὺς ὑπῆρέτησεν, ἐδιδάχθησαν τὴν Φιλοσοφίαν καὶ ἐκ τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν Φώτων, τὰ ὁποῖα μετέδωσεν εἰς αὐτοὺς οὐ μόνον ἐξεπαιδεύθησαν ἀλλὰ καὶ διέμορφωσαν χαρακτῆρας. Καὶ ἡμεῖς οἱ παλαιοὶ φίλοι του ἀρκετὰ ἐδιδάχθημεν κατὰ τὴν μετ' αὐτοῦ ἐπικοινωνίαν καὶ συνεργασίαν χάρις εἰς τὴν ἡμερον σκέψιν καὶ τὸ βάθος τῶν γνώσεών του. Ὑπῆρξεν ἐρευνητῆς τῶν ἀρχαίων κειμένων ἐκ τῶν ὀλίγων, ἐπιστήμων βαθυστόχαστος Συγγραφεὺς ἀξιόλογος πρὸ παντός δὲ εἶχεν ἄμετρον καλωσύνην καὶ εἰς πᾶν βῆμα του ἐδείκνυε τὸ ἐνδιαφέρον του διὰ τὸν ἄνθρωπον. Ἀκαταπόνητος ἐργάτης τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ πνεύματος. Ἄς εὐχηθῶμεν λοιπὸν ὅπως ἀπὸ τὴν νέαν αἰώνιον κατοικίαν του μᾶς καθοδηγῇ, λόγῳ τῆς ἀτελείας μας ὡς ἀνθρώπων, διὰ νὰ καλλιερῶμεν τὰ πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ μας προσόντα

Μεταξύ μας

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τὰ Γραφεία τοῦ «Ἰλισοῦ», Δραγατσάνιου 6, ὄροφος 6ος, (Πλατ. Κλαυθμώνος), εἶναι ἀνοικτὰ καθημερινῶς, πλὴν Σαββάτου 8,30-12,30 π.μ. Τηλ. Γραφείων 3246 837.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Παρακαλοῦμεν, ἀποστέλλετε μὲ ταχυδρομικὴν ἢ τραπεζικὴν ἐπιταγὴν εἰς τὴν διεύθυνσιν: «Κωστὴν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσάνιου 6, Ἀθήνας, 122». Ἀποστολαὶ μὲ τραπεζικὰς ἐντολὰς μᾶς δυσκολεύουν.

ΑΛΛΑΓΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

Τεύχη ἀποσταλέντα στοὺς κατωτέρω συνδρομητὰς μας, ἐπέστράφησαν ἀπὸ τὸ Ταχυδρομεῖον μὲ τὴν σημείωσιν: «μετώκησε» ἢ «ἀγνώστος». Παρακαλοῦνται ὅσοι τοὺς γνωρίζουν νὰ τοὺς εἰδοποιήσουν, ἢ νὰ μᾶς δώσουν τὰς διευθύνσεις των:

ΑΘΗΝΩΝ

Δ. Γερμανός, Μεσσηνίας 3
Σπ. Γιαννούλης, Ἀχαρνῶν 91
Μάγδα Καλλιτάκη, Δοιράνης 33
Ἄρ. Καλφικόπουλος, Μακρυγιάννη 7, Φρεατὺς

Δημ. Κάτρης, Καμίνια, Πειραιεὺς
Εὐ Μαρκομιχάλης, Αἰγινίτου 17
Ἦλ. Ντεγιάννης, Θεοφάνους 30—32
Μίνα Σημεριώτου, Χίου 49, Κυψέλη
Ἰω. Σταυρουλάκης, Εὐπαλίου 16

ΕΠΑΡΧΙΩΝ

Κ. Ἀντωνόπουλος, Ζαίμη 16, Πάτραι

Ἄλ. Ἀσπρογέρακας, Δ)ντῆς ΟΤΕ, Σύρος

Αθ. Βασιλικός, Καστριτίου 8, Θεσσαλονίκη

Δημ. Γιακουμάκης, Νεώριον Σύρου
Κων. Θεοδωρόπουλος, Βασ. Ὀλγας 112, Θεσσαλονίκη

Τρ. Μωυσιδης, Δαρδανελίων 4, Καβάλα

Θεοχ. Σαριδακης, Λαμία

ΕΤΚΑΤΕΒΕΙΨΑΝ ΤΟΝ ΓΉΙΝΟΝ ΒΙΟΝ

Θεόδ. Ζωγράφος, Ἀθήναι
Β. Παπαγεωργίου, Λαμία
Διον. Ψιχαλίνος, Πάτραι
Παν. Καψάλης, Δράμα

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

(μὲ τὴ σειρὰ λήψεως)

Χρυσάνθου Κυπριανοῦ: Κυπριακὰ Μελετήματα Λευκωσία 1977.

Νίκου Γαργαρώη, Παραληρήματα στὴν ἄβυσσο (Ποιήματα καὶ δύο μονόπρακτα) Ἀθήναι 1977.

Κώστα Φάλαρη: Ἑλληνες συγγραφεῖς Ἀθήναι

Ἀντ. Πισσάνου: Γιατί δὲν πρέπει νὰ τρῶτε κρέας Ἀθήναι 1977.

Colette Βοηῖο (μετ' Ἀντ. Μποντζολάκη), Ἀθήνα 1978.

Δημ. Κάβουρα: Ἡ Περσεφόνη τοῦ ἀνθρώπινου μύθου (ποίημα). Πάτρα 1978.

Ρόη Παπαγγελοῦ: Φάσεις (ποίηματα). Ἀθήνα 1978.

Ἀντιγ. Γαλανάκη-Βουρλέκη: Τὸ μεγάλο ποταμὶ (ποίηματα) Ἀθήνα 1978.

Γιάννη Γκίκα: Ἀθανάσιος Ἀβέλλιος. Ἀνάπτυο Εὐβοικῶν Μελετῶν.

Γιάννη Καραβίδα: Ὁ ἄλλος ἥλιος (ποίηματα). Ἀθήνα 1978.

καὶ ἀποβαίνωμεν οὕτω ὁ τηλαυγὴς φάρος ἐπὶ τῷ τέλει νὰ ἐπικρατήσουν ἡ ἀγάπη, ἡ μετριοφροσύνη καὶ δικαιοσύνη εἰς ὅλοκληρον τὴν ἀνθρωπότητα.

Ίδιοκτήτης: Έκδόσεις «Ίλι-
σός» Συν.Π.Ε., Δραγατσανίου
6. Έκδότης - Διευθυντής: Κω-
στής Ν. Μελισσαρόπουλος,
Πλατ. Έθνικής Τραπέζης 3,
Φιλοθέη. Προιστάμ. Τυπογρα-
φείου: Ε. Σωτηρόπουλος &
Σία, Κερατσινίου 72, Τ.Τ.
209—Τηλ. 5224728.

Τιμή τεύχους δρχ. 30
ΊΑθήναι, Μάιος - Ίούνιος 1978

ΒΙΒΛΙΑ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ

Εύαγ. Ψαράς, Βιβλιοπωλείον, Πλατ.
Ίπποδρομίου 10, τηλ. 265-042

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ»

ΊΑλεξ)πολις: ΊΕλ. Γιαννώτας

Βόλος: Γ. Κουκουβίνος

Δράμα: Φιλ. Τζάλλας

Ζάκυνθος: Ν. Ταμπαλής

ΊΗράκλειον: Λ. Κουντής

Θεσσαλονίκη: Εύ. Ψαράς

ΊΙωάννινα: Μιχ. Πραπίδης

Καβάλα: Κ. Παπαγεωργίου

Καλαμάτα: Π. Γκλεγκλές

Κέρκυρα: Κ. ΊΑγιοιούς

Κομοτινή: ΊΙω. Σαμουρακασίδης

Λαμία: Κ. Φαλίδας

Λάρισα: Βασ. Παπαζήσης

Μυτιλήνη: ΊΑριστ. ΊΑρμούντας

Πάτραι: ΊΑθ. Κοντοσακίς

Σύρος: Π. Ζαραφωνίτης

Χαλκίδα: Γ. Λάμπρου

Χανιά: Ν. Βαρδάκης

ΊΑμμόχωστος: ΊΑνδρ. Τσόκκος

Λεμεσός: ΊΑντώνιος Στυλιανού

Λευκωσία: ΊΑχ. Ζαβαλλής

Πάφος: Κ. Καθητζιώτης

ΊΙσταμπούλ: Γ. Βακαλόπουλος

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Νέα Σύνορα (ΊΙούλ. - Σεπτ. 1977,
ΊΟκτ. - Δεκ. 1977).

ΊΟ Κόσμος τής Ψυχής (ΊΙαν. - Φεβρ.,
Μαρτ. - ΊΑπρ.).

Περιοδικό ΊΕλληνίδων Βορ. ΊΕλλά-
δος (ΊΙαν. - Μάρτ.).

Μικρά αγωνιστικά φύλλα (ΊΙαν -
ΊΑπρ.).

Σταθμοί (Μάρτ.).

Σμύρνα (Μάρτ. - ΊΑπρ.).

Σύγχρονη Σκέψη (Μάρτ. - ΊΑπρ.).

Πνευματική Κύπρος (Μάρτ. - ΊΑπρ.).

ΊΙσραηλινά Νέα (Μάρτ. - ΊΑπρ.).

Χρονικό (ΊΑπρ., Μάιος).

Κρητικό Βήμα (ΊΑπρ.).

Πολιτικά Κριτήρια (Μάης).

ΊΟ Φυσιολάτρης (ΊΑπρ. - Μάιος).

ΒΙΒΛΙΑ ΕΙΣ ΚΥΠΡΟΝ

ΊΑντ. Στυλιανού, Βιβλιοπωλείον,
Σαριπόλου 15, Λεμεσός.

Μόνον Δευτέρα και Πέμπτη 9 - 12,30

Τὸ Διεθνὲς Θεοσοφικὸν Κέντρον τῶν Νέων πρόκειται νὰ ἐκδόσῃ ἕνα Περιοδικὸ πὺν θὰ περιλαμβάνῃ ποικίλα θεοσοφικὰ καὶ γενικωτέ-
ρου ἐνδιαφέροντος θέματα. Τὸ Περιοδικὸ θὰ ἐκδίδεται στὰ Ἀγγλικά
καὶ θὰ ἀποστέλλεται ΔΩΡΕΑΝ. Ὅσοι ἐπιθυμοῦν νὰ τὸ λαμβάνουν
πρέπει νὰ δηλώσουν ἐγκαίρως ὄνομα καὶ διεύθυνση στὰ Γραφεῖα
τοῦ ΙΛΙΣΟΥ (Δραγατσανίου 6 — ὅος ἔροφος, Τ.Τ. 122).

Τὸ ὠραιότερο δῶρο
ΕΝΑ ΚΑΛΟ ΒΙΒΛΙΟ

Βλέπε Τιμοκατάλογον Βιβλίων
εἰς σελ. 2 ἐξωφύλλου

(Ἀποστέλλονται ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν τελῶν)

Ἐγγράψετε νέους συνδρομητὰς

Συνδρομὴ 1978 δρχ. 150 (ἐξωτερικοῦ \$ 6.00)
ἀεροπορικῶς \$ 10.

Ὅλοι οἱ συνδρομηταὶ ἐσωτερικοῦ ἔχουν δικαίωμα
νὰ ἀγοράζουσιν τοὺς τόμους ἐπιλογῆς

Α' Τριετίας 1956—1957—1958

Β' Τριετίας 1959—1960—1961

ἕκαστον πρὸς δρχ. 160 ἀντὶ δρχ. 200

Ἡ συνδρομὴ τοῦ 1978 εἶναι δρχ. 150. Διὰ τὸ Ἐξωτερικὸ \$ 6.
ἀεροπορικῶς \$ 10—

Αἱ συνδρομαὶ ἢ ἀντίτιμον βιβλίων νὰ ἀποστέλλωνται μὲ
ταχυδρομικὴν ἢ τραπεζικὴν ἐπιταγὴν — ὄχι μὲ ἐντολὴν — ἐπὶ
ὀνόματι Κωστῆ Μελισσαροπούλου ἢ ΙΛΙΣΟΥ, Δραγατσανίου 6,
Ἀθήνας 122.

Κυκλοφορεῖ

τὸ βιβλίον

Vivekananda

Κάρμα Γιόγκα

Μετάφραση

Φιλ. Βώκου

Δρχ. 100